

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANA BİLİM DALI**

**YEREL YÖNETİMLERDE YENİ MEDYA
UYGULAMALARI VE HALKLA İLİŞKİLER
BİR ÖRNEK OLAY OLARAK TEBRİZ BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ İNTERNET SİTESİ**

Yüksek Lisans Tezi

MASOUD SAFARI

ANKARA, 2012

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANA BİLİM DALI**

**YEREL YÖNETİMLERDE YENİ MEDYA
UYGULAMALARI VE HALKLA İLİŞKİLER
BİR ÖRNEK OLAY OLARAK TEBRİZ BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ İNTERNET SİTESİ**

Yüksek Lisans Tezi

MASOUD SAFARI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Nurcan TÖRENLİ

ANKARA, 2012

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANA BİLİM DALI

**YEREL YÖNETİMLERDE YENİ MEDYA
UYGULAMALARI VE HALKLA İLİŞKİLER
BİR ÖRNEK OLAY OLARAK TEBRİZ BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ İNTERNET SİTESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nurcan TÖRENLİ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi: .../.../2012

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ**

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (.../.../2012)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

MASOUD SAFARİ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	iii
TABLolar VE ŞEKİLLER.....	iv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASAL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE HALKLA İLİŞKİLER

1. Halkla İlişkiler Kavramı.....	7
2. Halkla İlişkiler, Kamu ve Kamuoyu	13
3. Siyasal Sorunlar ve Halkla İlişkiler.....	17
4. Yerel Yönetimlerde Halkla İlişkiler Uygulamaları ve Siyasal Sorunlar.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

HALKLA İLİŞKİLER VE YENİ MEDYA

1. Yeni Medya Kavramı.....	32
2. Toplumsal Kontrolün Yeni Araçları	34
3. Halkla İlişkiler uygulamaları ve Yeni Medya	38
4. e-Devlet Uygulamaları ve Kamusal Halkla İlişkiler	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İRAN'DA YEREL YÖNETİMLER VE YENİ MEDYA TEMELLİ HALKLA İLİŞKİLER

1. İran'ın Yönetim Yapısı – Devrimden Önce ve Devrimden Sonra	50
2. İran'da Yerel Yönetim Yapısı	57
2.1. İran'da Yerel Yönetimin Bir Parçası Olarak İslami Şuralar ve Belediye ...	60

3. İran'da Yeni Medyanın Gelişim süreci	62
4. İran'da e-Devletin Yapısı.....	67
5. İran'da e-Devletin Genel Durumu, Projeler ve uygulamalar	73
6. İran'da e-Devlet Uygulamalarının Siyasi Süreçten Etkilenmesi	78
7. İran'da Kamusal Halkla İlişkiler ve e-Devlet	83

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEBRİZ BELEDİYESİ HALKLA İLİŞKİLER UYGULAMALARINDA İNTERNET KULLANIMI

1. Tebriz Kenti ve Belediyesi ile İlgili Genel Bilgiler	89
2. Tebriz Belediyesi Halkla İlişkiler çalışmalarında İnternet Kullanımı Anketi	91
3. Tebriz Belediyesi Halkla İlişkiler çalışmalarında İnternet Kullanımı ile İlgili Derinlemesine Görüşmeler	118

Sonuç.....	126
------------	-----

KAYNAKÇA.....	133
---------------	-----

ÖZET.....	143
-----------	-----

ABSTRACT.....	144
---------------	-----

EKLER

EK 1: Tebriz Büyükşehir Belediyesi'ne Gelen Halk Üzerinde Uygulanan Anket	145
EK 2: Tebriz Büyükşehir Belediyesi İnternet Sitesinin Ana Sayfası	148
Ek 3: İran Milli Elektronik Hizmet Portalinin Ana Sayfası	149
Ek 4: İran Milli Elektronik Hizmet Portalı	149

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ICT	: Information and Communication Technologies
PR	: Public relations
DSP	: Demokratik Sol Parti
MHP	: Milliyetçi Hareket Parti
ANAP	: Ana Vatan Parti
E-Devlet	: Elektronik Devlet
BT	: Bilişim Teknolojileri
E-Yönetim	: Elektronik Yönetim
IT	: İnfomasyon Teknolojileri
TAKFA	: İran Elektronik Devlet Geliştirme Projesi
BM	: Birleşmiş Milletler
UNCSTD	: Birleşmiş Milletler Bilim ve Teknoloji Komisyonu

TABLolar VE ŞEKİLLER

Tablo 2.1: İran'da elektronik devletle ilgili alınan kararların sürecini gösteren tablo.....	67
Tablo 2.2: İran'da elektronik devletle ilgili politika geliştirme, karar verici ve uygulama organlarını gösteren belge	69
Tablo 2.3: İran elektronik devlet sisteminde temel faaliyetlerin sorumluluklarını gösteren tablo	72
Tablo 2.4: Elektronik Devlete Hazırlık Kriterlerini gösteren tablo	73
Tablo 2.5: İran'ın 2003-2008 yılları arasında dünya sıralamasındaki durumunu gösteren tablo	75
Tablo 4.2: Cinsiyet	95
Tablo 4.3: Yaş grupları.....	96
Tablo 4.4: Medeni Durum	96
Tablo 4.5: Aile Bireylerinin Sayısı.....	97
Tablo 4.6: Çalışma Durumu	97
Tablo 4.7: Ailenin Aylık Gelir Durumu	98
Tablo 4.8: Ev sahipliği durumu	98
Tablo 4.9: Eğitim Durumu	99
Tablo 4.10: Evinizde Bilgisayar Var mı?	99
Tablo 4.11: Evinizde İnternet bağlantısı türü.....	100
Tablo 4.12: Evinizde İnternetiniz Yoksa İnternete Erişmek İçin Daha ok Nereleri Tercih Ediyorsunuz?	101
Tablo 4.13: İnterneti ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz	101

Tablo 4.14: Genel Olarak İnterneti Ne Amaçla Kullanıyorsunuz?	102
Tablo 4.15: Tebriz Belediyesinin Hizmetleri ile İlgili Daha Çok Hangi Yolla Bilgilendiriliyorsunuz?	103
Tablo 4.16: Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinin Olup Olmadığından Haberiniz Var mı?	103
Tablo 4.17: Eğer Cevabınız Evet'se Siteyi Ne Sıklıkla Ziyaret Ediyorsunuz ...	104
Tablo 4.18: Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Şimdiye Kadar Kullandınız mı?	104
Tablo 4.19: Cinsiyet ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu İlişkisi	105
Tablo 4.20: Cinsiyet ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu İlişkisinin Olasılıklar Oranları	105
Tablo 4.21: Cinsiyet ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişki	106
Tablo 4.22: Medeni Durum ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu Arasındaki İlişki	107
Tablo 4.23: Medeni Durum ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar olma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları	107
Tablo 4.24: Medeni Durum ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişki	108
Tablo 4.25: Medeni Durum ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları	108

Tablo 4.26: Çalışma Durumu ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu Arasındaki İlişki.....	109
Tablo 4.27: Çalışma Durumu ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları.....	109
Tablo 4.28: Çalışma Durumu ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişki.....	110
Tablo 4.29: Çalışma Durumu ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları	110
Tablo 4.30: Ev Durumu ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu Arasındaki İlişki	111
Tablo 4.31: Ev Durumu ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları	111
Tablo 4.32: Ev Durumu ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişki	112
Tablo 4.33: Ev Durumu ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları	112
Tablo 4.34: Evde Bilgisayar Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu arasındaki İlişki	113

Tablo 4.35: Evde Bilgisayar Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişki	114
Tablo 4.36: Evde Bilgisayar Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları	114
Tablo 4.37: Evde İnternet Bağlantısının Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu arasındaki İlişki	115
Tablo 4.38: Evde İnternet Bağlantısının Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişki.....	116
Tablo 4.39: Sosyo-ekonomik Faktörler ve Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumunun Olasılıklar Oranları.....	116
Tablo 4.40: Sosyo-ekonomik faktörler ve Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumunun Olasılıklar Oranları	117
Şekil 2.1: Genel E-Devlet Modeli.....	70
Şekil 2.2: İran'da Elektronik devlet hizmetlerinin değerlendirmesi.....	72
Şekil 4.1. Anket Türlerinin Sınıflandırılması.....	92
Şekil 4.2: Örnek büyüklüğü hesaplama.....	94

GİRİŞ

Yeni medya iletişim teknolojilerinin gelişiminde bugün gelinen noktayı simgelemektedir. Yeni medya eski iletişim teknolojilerinden farklı olarak etkileşime olanak sağlamıştır, kitlesizleştirici özelliği ile büyük bir kullanıcı grubu içinde her bireyle özel mesajlaşma olanağı sağlamıştır ve eşzamansız olabilmektedir. Yeni medyayı eski iletişim teknolojilerinden ayıran temel faktörlerden birisi de; araç ve ortam bütünleşmesi olarak tanımlanabilir. Yeni medyanın bu özellikleri geleneksel iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklara ek olarak kamu ve özel sektör ve bireyler için yeni fırsatlar sunabilmektedir. Bu fırsatlara örnek olarak kurumların istenilen bireye istenen farklı mesajın gönderilmesi, birey ve kurumun arasındaki etkileşimin sağlanmasıyla bireyin tepkisinin kuruma aktarılması ve eşzamansızlık olanağı ile zaman ve mekân kısıtlamasının ortadan kalkması verilebilir. Medyayı eski/yeni (old media/new media) biçiminde, "yapay" bir bölünmüşlük içerisinde değerlendirmek ise, her ikisinin sistem içerisinde bir bütünü oluşturduklarını; birbirlerine eklemlenen, birbirlerini destekleyen yapıları ve işleyişleriyle sistemin güç-iktidar yapısına süreklilik kazandırdıklarını görmemek anlamına gelecektir. Bu anlamda yeni ve eski medyaya birbirinden bağımsız bir şekilde bakılmamasında yarar vardır.

Yeni medyanın yukarıda açıklanan özellikleri kamu kurum ve kuruluşlarının halkla ilişkiler faaliyetlerinde yaygın pratikler bulmuştur. Yeni medya bir bütün olarak devletin organize ettiği faaliyetlerde kullanılabildiği gibi, bu bütünsel yapıdan az yada çok farklılaşabilen yerel yönetimler tarafından da geniş bir şekilde kullanılmaktadır. Yerel yönetimlerin, merkezi yönetimden farklılaşabildiği alanlardan biriside "yöneten-yönetilen" ilişkisinin daha doğrudan kuruluşudur.

Halkla ilişkiler açısından yeni medyayı bu ilişkinin içine dahil eden dinamik ise söz konusu ilişkileri geliştirme noktasında ihtiyaç duyulan teknolojik destektir. Özellikle "yöneten-yönetilen" ilişkisinde ortaya çıkabilecek sorunları, çatışmaları ve bunların bir "yönetim krizine" dönüşebilecek biçimlerini aşmada, sorunların yönetilebilir hale getirilmesinde yeni medya araçları yerel yönetimlerin halkla ilişkiler çalışmalarında geniş bir şekilde kullanılabilir.

Yeni medyanın sunduğu olanaklara sadece teknolojik bir olay olarak bakmak ve toplumdaki sosyo-ekonomik ve siyasal koşulları dikkate almadan değerlendirmek yanıltıcı olabilmektedir. Bütün teknolojik araçlarda olabileceği gibi yeni medyanın toplumdaki kullanımı da sosyo-ekonomik ve siyasal koşullardan etkilenebilmektedir. Bu araçların yönetimler tarafından kullanım amacını sadece aracın öne çıkan teknolojik olanaklarının kullanılarak halka hizmet vermek şeklinde idealize edemeyiz. Bu çalışmada örneklendiği gibi bu araçlar farklı amaçlarla örneğin siyasal sorunların giderilmesi ve kontrol altında tutulmasını hedef alarak "siyasal yönlendirme" amaçlı olarak da kullanılabilir.

Bu bağlamda tezin konusunun yerel yönetimlerde halkla ilişkiler uygulamalarının bir aracı olarak yeni medya; araştırma örneğini ise Tebriz Belediyesi İnternet sitesi oluşturmaktadır. Araştırma örneği ile yazın taramasında İran'da bulunduğum sürede konuya ilişkin Farsça yazını araştırma fırsatı buldum. Burada maalesef konu üzerinde yok denilecek kadar az kaynak bulduğumu ifade etmek istiyorum. Yeni medyanın kamu kurumları tarafından çok geniş bir şekilde kullanılmasına karşın, bugüne kadar bu konu ile ilgili ciddi araştırmalar yapılmamıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, İran'da halkla ilişkiler alanında akademik çalışmaların yetersizliğidir. Halkla ilişkiler bölümünde üniversitelerde

uzman bulunmaması nedeniyle İran'da halkla ilişkiler eğitimi sadece lisans düzeyine kadar bulunmakta ve hala yüksek lisans ve doktora eğitimine geçilmemiştir. Devlet üniversiteleri arasında lisans düzeyinde halkla ilişkiler eğitimi ise sadece Tahran'ın Tabatabai üniversitesinde bulunmaktadır. Bu devlet üniversitesi dışında lisans düzeyinde halkla ilişkiler eğitimi bazı özel üniversiteler örneğin Tebriz Azad Üniversitesi ve Tahran Azad Üniversitesi'nde sunulmaktadır.

Türkçe yazına gelince, Ankara'da yer alan Milli Kütüphane, Ankara ve Gazi Üniversiteleri kütüphaneleri, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi araştırılmıştır. Tezimin konusuyla doğrudan ilgili olan bir çalışma bulunmamasının yanı sıra yerel yönetimler, halkla ilişkiler ve yeni medya konularında çalışılmış olan birçok teze rastlanmıştır. Bu tezlere Berrin Özkanal'ın İnternetin halkla ilişkiler aracı olarak kullanılması ile ilgili doktora tezini (2006), belediyelerde halkla ilişkilerle ilgili çalışılmış olan Ömer Kocaman'ın yüksek lisan tezini (2006) ve yerel yönetimlerde halkla ilişkiler faaliyetleri hakkında çalışılmış olan Mustafa Karadeniz'in doktora tezini (2008) örnek verebiliriz. Akademik alanda yeni medya teknolojileri ve halkla ilişkilerle ilgili çalışılmış tezlerde ise Nejla Karabulut'un (2008) doktora tezi kayda değer ve önemli bulunmuştur.

Bu çalışmanın amacı; genel olarak yerel yönetimlerde halkla ilişkiler amaçlı yeni medya uygulamalarının sosyo-ekonomik faktörler ve siyasal süreçlerden etkilendiğini saptamak, halkla ilişkiler uygulamalarına "teknoloji merkezli" meşrulaştırıcı bakışı, eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutmaktır. Bu doğrultuda İran'daki siyasal gelişmelerle yeni medyanın halkla ilişkiler uygulamalarında giderek artan kullanımı arasındaki ilişki eleştirel bir perspektifle incelenmiştir. Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımında siyasal

sorunların etkisini, sitenin kullanımının sosyo-ekonomik faktörlerle ilişkisini saptamak bu çalışmanın amaçlarıdır.

Bu çalışmada bir teknoloji ürünü olarak yeni medya aracı olan İnternetin, yerel yönetimlerin halkla ilişkiler çalışmalarındaki uygulamalarından bahsedilmektedir. Bu tez halkla ilişkiler çalışmalarındaki yeni medya uygulamalarının sırf teknolojik bir olay olmadığını ve sosyo-ekonomik ve siyasal faktörlerle ilişkisini tartışması açısından önemlidir.

Çalışmanın hipotezleri amaçlara uygun olarak aşağıdaki gibidir:

Hipotez 1: Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımında siyasal sorunların etkisi vardır.

Hipotez 2: Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımı sosyo-ekonomik faktörlerle ilişkilidir.

Hipotez 3: Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımında sosyo-ekonomik belirleyiciler teknolojik belirleyicilerden önce gelir.

Çalışmanın araştırma yöntemi nicel ve nitel olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Veri toplama tekniklerimiz ise literatür taraması, anket ve derinlemesine görüşmelerdir. Çalışmanın anketi Tebriz Büyükşehir Belediyesi'ne gelen halk üzerinde ve iki haftayı kapsayan bir dönemde uygulanmıştır. Çalışmanın anketi tezin ikinci ve üçüncü hipotezleri dikkate alınarak sosyo-ekonomik faktörler, cevaplayanların genel olarak İnternet kullanımı ve Tebriz Belediyesi İnternet sitesi kullanımı ile ilgili olarak toplam 16 kategorik soru ve 1 nicelik sorusundan oluşmaktadır. Araştırmanın ikinci ve üçüncü hipotezlerini kanıtlamak üzere geliştirilen sorular ise 1, 2,3, 7, 9, 10, 15 ve 17. Sorulardır.

Anket çalışmasının evreni, Tebriz Büyükşehir Belediyesine gelen halktan oluşmaktadır. Örneklem ise Tebriz nüfusu üzerinden Sekaran (Altunışık, 2010: 135) yöntemiyle hesaplanarak en az 384 olarak belirlenmiş ve 393 kişi üzerinde uygulanmıştır. Bir yerel yönetim birimi olarak İran'daki belediyeler arasından Tebriz Büyükşehir Belediyesi'nin seçilmesinde ana neden ise Tebriz Büyükşehir Belediyesi'nin yerel yönetimler anlamında İran'da ilk örneği oluşturmasıdır.

Araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmeler ise Tebriz Büyükşehir Belediyesi'nde ICT¹ birimi ve halkla ilişkiler birimi çalışanları, gazeteciler ve sivil toplum kuruluşları üyeleri olarak toplam 11 kişi ile 40 günde gerçekleştirilmiştir. İlk başta daha çok sayıda kişiyle görüşmek istenilmesine karşın birçok gazeteci, sivil toplum kuruluşu üyesi ve belediye sorumlusunun görüşmeyi kabul etmediğinden veya ulaşılması mümkün olmadığından görüşme sadece yukarıda belirlenen kişilerle gerçekleştirilmiştir. Çalışmadaki mülakat sorularına hipotezler göz önüne alınarak karar verilmiştir.

Çalışmada mülakat yapılacak kişilerin özellikleri ve hassasiyetleri dikkate alınarak biçimsel mülakat türü araştırma için seçilmiştir. Sorular ilk başta görüşmenin yapılacağı Tebriz Belediyesi halkla ilişkiler birimi ve ICT birimi çalışanları, sivil toplum kuruluşları üyeleri ve gazetecilere daha önce dağıtılarak hassasiyetlerinin giderilmesine ve güvenlerinin kazanılmasına çalışılmıştır.

Çalışmanın zorlukları arasında, birçok gazeteci ve sivil toplum kuruluşu üyesinin şahsi nedenlerden dolayı mülakata katılmayı kabul etmemesi, Tebriz Büyükşehir Belediyesi çalışanları ile mülakat yapılmasına ilişkin izin işlemlerinin

¹ Information and communication technologies (Bilgi ve iletişim teknolojileri)

çok uzun sürmesi, mülakattan imtina etmeleri ve anket çalışmasının yapılmasına belediye tarafından izin alma zorunluluğu, izin işlemlerinin uzun sürmesi sayılabilir.

Çalışmanın birinci bölümünde halkla ilişkiler, kamuoyu, siyasal sorunlar, yerel yönetim kavramları, siyasal sorunlar ve halkla ilişkilerin ilişkisi, yerel yönetimlerde halkla ilişkiler ve siyasal sorunların çözümünde halkla ilişkiler kavramları ele alınmıştır.

İkinci bölüm de ise yeni medya kavramı, toplumsal kontrolün yeni araçları olarak yeni medya, halkla ilişkiler uygulamaları ve yeni medya, e-devlet ve kamusal halkla ilişkilerin ilişkisi ile ilgili kısımlara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde İran'ın devrimden önce ve sonra kamu yönetiminin yapısı ve değişim süreci, İran'da kamusal halkla ilişkiler, İran'da yerel yönetim yapılanması, yeni medyanın gelişim süreci, İran'da yerel yönetimlerde halkla ilişkiler uygulamalarına yeni medyanın dahil edilişine meşru zemin oluşturan e-devlet projeleri ve uygulamaları, bu projelerin uygulamada siyasi süreçten etkilenmesinden bahsedilmiştir.

Tezin dördüncü bölümü Tebriz kenti ve Tebriz Belediyesi ile ilgili genel bilgilerin yanı sıra, anket ve mülakat çalışmasına ayrılmıştır.

Sonuç kısmında araştırma bölümünden yola çıkarak varsayımların sınaması yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASAL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE HALKLA İLİŞKİLER

1. Halkla İlişkiler Kavramı

Liberal demokrasilerde yöneten-yönetilen, satıcı-müşteri ikiliğinin ortaya çıkmasından bu yana halkla ilişkiler uygulamalarına rastlandığını bilmekteyiz. Kazancı'nın (Kazancı, 2004: 5) belirttiği gibi kimi çalışmalar halkla ilişkileri Büyük İskender dönemine, kimi çalışmalar Roma İmparatorluğu dönemine kadar uzatırlar. Bu iddialarda doğruluk payı olabileceğini kabul etmekle birlikte Kazancı, halkla ilişkilerin planlı, kuramsal alt yapısı olan bir çaba olarak ortaya çıkışını çok daha yakın tarihli olarak konumlandırmaktadır (Kazancı, 2004: 5). Asna'nın (Asna, 1978: 18) işaret ettiği arkeolojik ve antropolojik bulgular, yöneticilerin halkla etkileşimlerini geliştirmek ve canlı tutmak için halkla ilişkiler (public relations) tekniklerinin 4000 yıl önceden kullanıldığını ortaya koyuyorsa da, modern anlamda halkla ilişkiler, 20. Yüzyılın sosyal ve ekonomik gelişmelerinin zorlaması ile yaygınlaşmış bir meslek dalı ve uygulama alanıdır (1978: 22). Hemen eklemek gerekir ki günümüzdeki uygulamayı oluşturan, ona rengini veren, onu büyük ölçüde etkileyen ve kuramının oluşturulduğu ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir.

Bunun da ana nedeni 1920'ler de ABD'de ortaya çıkan ve 1929'da tepe noktaya ulaşan ekonomik krizdir. Halkla ilişkilerin süreklilik isteyen bir uygulama olarak anlaşılması ve öneminin kamu yönetimleri ve işletmeler açısından kabul edilmesi Amerika'da 1929 Büyük Bunalım dönemine rastlar. O güne kadar önemli olaylar, savaş, başkanlık seçimleri, yerel grevler nedeniyle başvuru ve olağanüstü

dönemlere özgü bir uygulama olarak ortaya çıkan halkla ilişkiler, 1929 Büyük Bunalımı'ndan sonra hem özel kesim hem de kamu kesimi için sürekliliği olan ve kesintisiz uygulanması gereken bir teknik olmuştur. Daha sonra ortaya çıkan yakın zamanlardaki krizler de halkla ilişkiler uygulamalarının gelişmesi ve yönetsel-siyasal açıdan önemli bir araç haline gelmesini derinden etkilemiştir.

Okay'ın (Okay, 2002: 1) bahsettiği gibi halkla İlişkilerin modern başlangıcı olarak ifade edebileceğimiz 20. Yüzyılın başlarından itibaren halkla ilişkilerin hem teori, hem de uygulama bakımından temelini oluşturan boyutları ve temel amaçları bakımından geniş ölçüde kabul edilen bir tanımı yapılmamıştır. Yöneten ve yönetilenin var olduğundan beri ortaya çıktığı varsayılan halkla ilişkiler yukarıda da açıklandığı gibi 20. Yüzyıl'da kendini göstermeye başladı. Bu yüzyılda, bağımsız bir disiplin olma çabası içinde bilimsel araştırmalara ağırlık verilirken; geliştirme, ölçme ve değerlendirme konuları üzerine yoğunlaşıldı ve modeller geliştirildi (Geçikli, 2008: 1). Halkla ilişkilerin hemen hemen herkes tarafından anlaşıldığı düşünülmekte ancak açıklanması ve tanımlanması aşamasında birçok sorunla karşılaşmaktadır. Geçikli'nin (2008: 1) de vurguladığı gibi literatür taraması yapıldığı zaman hem halkla ilişkiler görevi yürüten bölümlerin hem de uygulayıcıların unvanlarının çeşitli isimler altında yer aldığı, bunun yanı sıra halkla ilişkilerle ilgili çok sayıda ve farklı tanıma rastlandığı görülmektedir.

Daha öncede vurgulandığı gibi halkla ilişkiler kavramı ağırlıklı olarak 20. yüzyılın başlarından kullanılmaya başlanmıştır ve tanımların çoğu bu döneme aittir. Halkla ilişkilerin ilk tanımları Amerika kökenlidir ve basın temsilciliği (press agent) ve "publicity/tanıtım" faaliyetleri bağlamında yapılmıştır. 20. yüzyılın başındaki halkla ilişkiler tanımları, o zaman yapılanlara dayanarak, hem siyasal/kamusal alanda

hem de özel sektör alanında duyurma, bildirme, tanıtma, benimsetme, katılma ve destek alma üzerine odaklanmaktadır: Halkla ilişkiler yönetimin izlemekte olduğu politikanın halka benimsetilmesi, çalışmaların sürekli ve tam olarak halka duyurulması, yönetime karşı olumlu bir hava yaratılması, buna karşılık halkın da yönetim hakkında ne düşündüğünün, yönetimden ne istediğinin bilinmesi ve halkla işbirliğinin sağlanması görevine halkla ilişkiler denir (Erdoğan, 2006: 19). Yukarıda açıklandığı gibi, halkla ilişkiler yönetime, halkı yönetmek için yardımcı olan bir fonksiyondur. Bir yönetim fonksiyonu olan halkla ilişkiler yönetim amaçlarına ulaşmak için örneğin psikoloji ve sosyoloji gibi birçok bilim dalından yararlanmaktadır.

Bu çalışmada halkla ilişkileri, ideolojik bir çaba, halkı yönlendirme amaçlı bir faaliyet, yönetimin bilgi gereksinimini karşılayıcı, kuruluşlarla halk arasında karşılıklı ilişkileri güvene dayalı bir biçimde geliştirmeye yönelik, iletişim üzerine kurulu bir yönetim tekniği, bir yöntemler bütünü (Kazancı, 2004: 70), kapitalist üretim biçiminin yarattığı ve belli sorunları çözmek için bir örgütlenme ve faaliyet biçimi olarak tanımlayan kavramlaştırmadan yararlanılacaktır.

20. yüzyılın ilk başlarından halkla ilişkileri ifade edebilen bir tanım yapma çabası devam etmektedir ve şimdiye kadar yüzlerce tanım yapılmıştır. Halkla ilişkilere yapılan bu tanımlar iki bölüme ayrılmaktadır. Bu tanımların bir kısmı ana akıma bağlı tanımlar ve diğeri de eleştirel tanımlardır. Bizim bu çalışmada üzerinde durduğumuz tanımlar ise daha çok eleştirel tanımlardır.

Ana akım yaklaşımı içinde yer alan Rex Harlow (aktaran: Theaker, 2006: 16), 1976'da o zamana kadar halkla ilişkiler için yapılmış 472 tanımı derleyip şöyle bir paragraf elde etmişti:

"Halkla ilişkiler, bir organizasyon ve bu organizasyonun hitap ettiği kitle ile arasında iletişim, anlayış, yardımlaşma ve kabule dayanan bağlar oluşturmayı ve bu bağları korumayı amaçlayan idari bir fonksiyondur; idari sorunlarla da ilgilidir; şirket yönetiminin halkın fikir ve görüşlerinden haberdar olması ve uygun karşılıkları vermesini sağlar; şirket yönetiminin kamu yararına hareket etmesi gerektiğini vurgular; trendleri önceden tahmin ederek şirketin değişime ayak uydurmasına yardımcı olur; temel araçları olarak araştırma ve ahlâki iletişim tekniklerinden faydalanır." (aktaran: Theaker, 2006: 16)

Bu paragrafa bakıldığında halkla ilişkilerin kamu yararına işlemesi gereken bir uygulama olarak açıklandığı görülmektedir. Bu açıklamada halkla ilişkilerin daha çok bir yardımlaşma ve kabule dayalı idari bir fonksiyon olarak tanımlandığı görülebilir. Bu görüşe göre halkla ilişkiler kamunun menfaatine dayalı ahlâki iletişim tekniklerinden faydalanan bir uygulamadır. Halkla ilişkilere sadece halkın menfaatini düşünen ve her zaman ahlâki bir fonksiyon taşıdığını düşünmek yanıltıcı olabilmektedir.

Böyle bir düşüncenin karşısında halkla ilişkilerin kuruluş lehine bir uygulama olduğunu savunanlar da vardır; örneğin 1930'ların sonlarında Harwood L. Childs halkla ilişkilerin temel fonksiyonunun, "sosyal bir önemi olan kişisel ve kurumsal davranışımızın durumlarını kamu yararına uydurmak ve uzlaştırmak" olarak tanımlamıştır (Aktaran: Okay, 2002: 3). Childs (Aktaran: Okay, 2002: 3), halkla ilişkilerin kuruluşun faaliyette bulunduğu çevreyle olan ilişkilerini kuruluş lehine çevirmeye yardımcı olduğunu ileri sürmüştür.

Halkla ilişkilerle ilgili bu tanımlara bakıldığında bunların büyük çoğunluğun kuram bağı kurmayan, tarihsiz, statik ve evrenselleştirilmiş tanımlar olduğu görülmektedir. Bu tanımlara göre, halkla ilişkiler iletişimi her iki taraf adına da

sağlamakla görevli bir aracı kurumdur. Bu tür kurulan bağlamda, halkla ilişkilerin toplumun iyi çalışmasını sağlayan, herkese faydalı demokratik bir kurum olarak ortaya çıktığı (Keloğlu, 2007: 32) görülmektedir. Ancak yazara göre; halkla ilişkiler uygulamalarının sırf toplum yararına ve herkese fayda sağlamak amacıyla yapılan bir faaliyet olduğunu kabul etmek mümkün değil, halkla ilişkileri güç ve çıkar ilişkileri bağlamında da değerlendirmek gerekmektedir.

Keloğlu'nun (Keloğlu, 2007: 32) bahsettiği gibi azınlıkta olan ikinci tür yani eleştirel tanımlar ise halkla ilişkileri tarihsel bağlam içinde ele alıp inceleyen eleştirel yaklaşımlar tarafından sunulmaktadır. Bu yaklaşımları eleştirel yapan, halkla ilişkileri sosyo-ekonomik üretim tarzı ve ilişkilerinden hareket ederek ele alıp anlamlandırmalarıdır. Bu yaklaşımlar, halkla ilişkilerde tanım, tarih ve kuram bağıni belli yer ve zamandaki gelişmelerle ele alıp değerlendirmektedir.

Bu değerlendirmelerden ortaya çıkan temel sonuca göre günümüzdeki halkla ilişkiler, kapitalist üretim biçiminin yarattığı ve belli sorunları çözmek için şekillendirdiği bir örgütlenme ve faaliyet biçimidir. Bu yaklaşıma göre halkla ilişkilerin temel görevi, kapitalist üretim ilişkilerinde üretimi, dağıtımı ve tüketimi destekleyen ve yaygınlaşmasını sağlayan bilinç yönetimidir. Bu bilinç yönetimi, düşünceleri etkilemek ve bu etkiyle davranışları yönlendirmek için yapılmaktadır (Keloğlu, 2007: 32-33). Erdoğan'da (2008: 314) buna vurgu yapmakta, halkla ilişkiler olarak adlandırılan pratiğin, belli güç yapılarının çıkarlarını gerçekleştirmede, profesyonel bir şekilde düzenleme çabası olduğunu açıklamaktadır. Bu bakış açısından halkla ilişkiler, belli tarz, yoğunluk ve yönde ilişkileri yaratma, tutma, değiştirme veya geliştirme amaçlı profesyonel yönetim (Erdoğan, 2008: 314) faaliyetidir.

Halkla ilişkilerin amaçlarına bakıldığında ana akım açısından halkla ilişkiler uygulamalarının amaçlarının, örgütün iç ve dış çevresi arasında devamlılık ve pozitiflik içeren iyi ilişkiler oluşturmak olduğu (Budak, 2004: 9) görülmektedir. Bu bakış açısından halkla ilişkilerin temel amacı, kurum ve kuruluşların ilgili çevreleriyle olumlu ilişkiler kurmasını sağlamak, etkin ve verimli bir iletişim/etkileşim ortamı yaratmaktır (Çamdereli, 2004: 27). Bu iletişim ve etkileşim ortamının yaratılması organizasyondan ziyade kamu yararına. Oysa eleştirel yaklaşımın da işaret ettiği gibi bunun sadece kamu yararı için yapıldığını kabul etmek pek doğru görülmemektedir. Aslında halkla ilişkiler çalışmalarının temel amaçlarından birinin, kurum ya da kuruluşun lehine uzun vadede kazandıracığı olumlu kimlik ve ardından/dolaylı olarak gelecek kârlılık olduğunu (Çamdereli, 2004: 27) söyleyebiliriz. Halkla ilişkiler uygulamalarıyla çevrenin kabul, destek ve güvenini kazanarak oluşacak etkileşim ortamıyla, kurum ya da kuruluşun kendisini kolaylıkla anlatabilme ve tanıtabilme, kamuoyunu etkileme ve inandırabilme ve aynı zamanda halkı yönetebilme fırsatı da yakalanmış olmaktadır (Çamdereli, 2004: 27).

Halkla ilişkiler terimi hedef kitle kavramını da içinde barındırmaktadır. Bu kavram halkla ilişkiler faaliyetleriyle ulaşılmak istenen topluluktur. Çamdereli'ye göre (Çamdereli, 2004: 61), kuruluşun iç ya da dış çevresini oluşturan ve iletişim sürecinde ulaşmayı amaçladığı çeşitli kitleler anlamına gelmekte, kuruluşun ilişki içinde olduğu ya da olması gerektiği 'hedef kitleleri' tanımlamaktadır.

Çamdereli'nin (Çamdereli, 2004: 62) anlattığı gibi, hedef kitle denildiğinde, bir toplum ya da toplulukta dinleyen, gören, okuyan, katılan, kısaca yaşayan bireyler ya da bir grup insan anlaşılır. Onların görüş ve tepkileri, sosyo-kültürel yaşamın ortak paydasını oluşturur. Kuruluşlar, hedef kitlelerine açılırken, genellikle,

bireylerin düşüncelerini koşullandıran meslek kategorileri, sosyo-kültürel düzeyler, yaş ve cinsiyet gibi parametreleri göz önünde bulundururlar.

Her kurum veya kuruluş, ister kâr amacı gütsün, isterse kamu yararına yönelik olsun, tespit etmiş olduğu hedef kitlelerde zamanla değişikliklerin olabileceğini göz önünde tutarak yeni gelişmeler karşısında hedef kitlesini de belirlemelidir (Okay, 2002: 220).

Okay'ın (Okay, 2002: 221) açıkladığı gibi uygulamada halkla ilişkiler uzmanları halkın genelinden çok spesifik bir veya birkaç grupta ilgilenmektedir. Çünkü halkla ilişkiler faaliyetleri bu gruplara ağırlıklı olarak seslenmek amacıyla yapılmaktadır. Halkla ilişkiler uzmanları her biri kendi özel ihtiyaçları olan ve farklı tipte iletişim araç ve yöntemini kullanmayı gerektiren değişik tipteki hedef gruplarla iletişim kurmak durumundadır.

Hedef kitleler kuruluşun örgüt politikasına ve örgüt yapısına göre değişiklik gösterebilmekte ya da iletilecek iletinin özelliğine göre azaltılıp çoğaltılabilmektedir. Ayrıca her bir hedef kitleyi de kendi içinde bölmek olanaklıdır.

2. Halkla İlişkiler, Kamu ve Kamuoyu

Halkla ilişkilerde ele alınması gereken önemli kavramlar arasında "kamu" ve "kamuoyu" kavramına da değinmekte yarar vardır. Kamuoyu kavramı üzerinde herkesin birleştiği bir tanım yoktur. Ama gündelik kullanıma bakıldığında, kamuoyunun herhangi bir alandaki kişisel kanaatlerin toplamına atıfta bulunulmak için kullanıldığı söylenebilir. Bektaş'ın (Bektaş, 1996: 41) açıkladığı gibi gündelik kullanımda bu kavram sık sık çok sayıda bireylerden oluşan toplulukların kolektif

kanaatlerini açıklamak için kullanılır. Bu anlamıyla kavram kitle kanaati ile eşanlamlıdır.

Kazancı'nın da (Kazancı, 2006: 57) bahsettiği gibi yalnızca kitlelerin oluşturduğu platform dikkate alındığında kamuoyu, herhangi bir sorun karşısında çok sayıda kişinin tutum, duygu ve düşünceleri olarak tanımlanabilir. Ancak belirtmek gerekir ki bu tanım sorunun bir yanını içermektedir. Oysa kamuoyu sadece oluşum itibarıyla değil sahip olduğu güç de dikkate alınarak tanımlanmalıdır. Dolayısıyla onun nelere gücünün yettiği de tanımının içinde olmalıdır. Kazancı, (Kazancı, 2006: 57) bu yönden bakılığında kamuoyunun, siyasal ya da yönetsel odağa doğru dışarıdan yönetilen ve göz önünde bulundurulması ya da uyulması doğru bulunan görüşler olarak tanımlamanın yerinde olduğunu söyleyerek, her toplumda belirli konuda görüşler olduğuna vurgu yapmakta, ancak bu görüşlerin her toplumda açıklanamadığını düşünmektedir. Dolayısıyla kamuoyunun oluşum ve etkisi bakımından, her toplumun siyasal, ekonomik ve sosyal koşullarından etkilendiğini açıklayabiliriz.

Sezer (1972: 5) kamuoyunu bir çalışmada "kamu yaşantısı ile ilgili olan tartışmalı bir sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen grubun veya grupların taşıdıkları kanaatlerin anlatımıdır." Biçiminde tanımlamıştır. Kazancı'nın (2006: 58) değindiği gibi hem kamusal hem de özel alanda aynı oluşuma rastlarız. Kamuoyu bir toplumun ortak kanaati değil, en güçlü ve organize olmuş çıkar ya da çıkarların bileşkesidir.

Kamuoyunun doğrudan doğruya "baskın kanaatler" olarak algılanması, çok sayıdaki kamuoyu tanımının ortak noktasıdır. Bununla söylenmek istenen, kamuoyunun bireyi kendi isteği dışında da olsa, belirli bir davranışa yönlendirebilecek koşulları bünyesinde taşıdığıdır.

Halkla ilişkiler salt bir bilgi verme işlevi olmanın ötesinde, bu işlevle birlikte siyasal-yönetmel otoriteye meşruluk ve destek sağlama aracıdır. Uysal'ın (1998: 33) da açıkladığı gibi halkla ilişkilerin öneminin çağımıza damgasını vuran demokratik yönetimin halka karşı sorumlu ve duyarlı olması zorunluluğundan doğduğu ve toplumun liderlik ve bütünleşme gereksinimi arasındaki hassas denge üzerine kurulduğu söylenebilir. Bu nedenle halkla ilişkiler meşruluk sağlama aracı olarak nitelenmesi bu olgudan kaynaklanır.

Uysal (1998: 34) halkla ilişkilerin, otorite ilişkileri ve meşruluk sorunu için hayati roller oynadığını; kamu yönetiminde halkla ilişkiler uygulamasının, partilerin siyasal alanda sağlayamadığı vekaletin, yönetmel alanda sağlanmasına yöneldiğini açıklamaktadır. Bu nedenle halkla ilişkilerin doğrudan bir siyasal işlev yüklendiğini düşünülebilir. Kamu yönetimi ile ilişkili olarak bu düşünce, devlet-kamu yönetimi bağından doğmaktadır. Kamu yönetiminin devletin somut biçimini, icraatlarını oluşturması, bu alandaki halkla ilişkiler uygulamasını da aynı işlevin bir parçası haline getirmektedir. Ayrıca Uysal (1998: 34) sistemin sürekliliğini sağlayan diğer mekanizmalarda olduğu gibi, halkla ilişkilerin içinde doğduğu siyasal ya da demokratik ortama karşıt bir işlev yüklenemeyeceğini vurgulamaktadır. Bu açıklamaya göre, kamu yönetiminde halkla ilişkiler uygulamasını, ne tam anlamıyla nötr bir alan olarak görebiliriz, ne de yalnızca devletin ideolojik bir aracı olarak alabiliriz. Bu çalışmada, kamu yönetiminde halkla ilişkiler uygulamalarını, profesyonel bir şekilde, belli güç yapılarının çıkarlarını gerçekleştirmeye yönelik destekleyici kamuoyu oluşturma çabası olarak görülmektedir.

Halkla ilişkilerin kamu yönetimindeki işlevini ele alırken onun doğrudan bir siyasal işlev yüklenmediğini, ama hem kamu politikalarına destek sağlama yönü ile

dolaylı olarak bir meşruluk aracı olduğunu, hem de kamu bürokrasisinin bir iktidar odağı olmasıyla ilgili endişeleri azaltmaya yöneldiğini dikkate almak gerekir. Uysal'a (1998: 34) göre halkla ilişkilerin bu alandaki dolaylı rolü, kamu yönetiminin etkililiğini artırarak belli bir güven duygusunun gelişmesini amaçlaması, kimi sorunların doğmasını, kimi sorunların krize dönüşmesini engelleyerek sistemin sürekliliğine katkıda bulunması ile açıklanabilir.

Yukarıda açıklanan siyasal ve yönetsel amaçların gerçekleşmesi için destekleyici bir kamuoyunun oluşturulması zorunlu hale gelmektedir. Toplumsal sistem ve siyasal model ne olursa olsun toplumsal ilişkiler alanında yöneten ve yönetilen kesim arasında etkileşim, dayanışma ve sürtüşme noktaları vardır. Yönetici, halkı yönetmek, siyasal düzenin sürekliliğini sağlamak ve kendi amaçlarını destekleyen kamuoyunu oluşturmak adına halkın kendisi hakkındaki düşüncelerini, yürütülen çalışmaları onaylanıp onaylanmadığını bilmek zorundadır. Kazancı'ya (2006: 56) göre toplumlarda bir çok yönetilen odağı da bu desteğin gücüne ve oranına göre kendini programlar. Bütün bunlarda da halkla ilişkiler, önemli roller almaktadır. Halkla ilişkiler uygulamalarına siyasal sistemler tarafından, halkı yönetmek ve özellikle de iktidar düzenini korumak açısından çok önem verilmektedir. Burada halkın güvenini sağlamak, sosyal aktivitelere yön vermek, halkın siyasal sisteme katılımı ve desteğini sağlamak ve bu yolla siyasal iktidarı güçlendirmek halkla ilişkilerin hedeflerinden birkaçını oluşturmaktadır. Elbette ki bu süreç ekonomik düzenin de korunmasına yardımcı olmakta, siyasal sisteme bağlı olan kapitalist kesimlerin menfaatlerinin korunması ve karşılıklı olarak yönetimin güçlenmesini sağlayabilmektedir.

Kamuoyu kavramı birçok bilim dalı tarafından ele alınmaktadır. Bir süreden beri de iletişim ve halkla ilişkiler uzmanları, bu kavramı farklı açılardan ele almaya başlamışlardır. Kazancı'ya (2006: 59) göre halkla ilişkiler açısından kamuoyu, yönetsel ve siyasal sistemi etkileme sürecine girdiğinde büyük bir önem kazanır. Burada halkla ilişkiler yönetsel ve siyasal sistem tarafından halkı yönetmek amacıyla kullanılmakta, sistemin işine yarayan kamuoyunu oluşturmak için yararlanılmaktadır. Halkla ilişkiler uygulamasında kimi kez kanaat önderleri, kimi kez de salt bireyler hedef alınarak çalışılır ve siyasal sistemin ihtiyacı olan kamuoyunun oluşturulmasında kullanılır. Halkla ilişkiler uygulamaları içinde halkı siyasal amaçlar doğrultusunda yönetmek ve kamuoyu oluşturmak için, kanaat sahiplerinden (opinion holders) çok kanaat yaratıcılarına (opinion makers) önem verilmektedir.

Kazancı (2006: 59) yönetime yardımcı olacak dinamik bir halkla ilişkiler için çok daha dinamik bir kamuoyu gerekliliğini vurgulamakta, Kamuoyunun oluşmadığı ya da oluşmasına karşın tepkisini gösteremediği durumlarda halkla ilişkilerin kamuoyuna yönelik çalışmalarının pek bir anlamı olmadığını açıklamaktadır. Halkla ilişkilerin yukarıda da bahsedilen amaçlar doğrultusunda eksiksiz yürümesi için her yönüyle etkili ve ussal bir kamuoyunun oluşturulmasına ihtiyaç duyulur.

3. Siyasal Sorunlar ve Halkla ilişkiler

Siyasal sorunların ortaya çıkması, siyasal sistemlerin halkla ilişkiler uygulamalarını yararlanarak bu sorunları kontrol altına tutmaya yönelmelerine ve halkla ilişkiler firmalarının da bu sorunların giderilmesinde aktif rol almaya ve bu alanda danışmanlıklar yapmaya başlamalarına neden olmuştur (Okay, 2002: 416).

Pira'nın (2004: 183) açıkladığı gibi örgütlerin olası her türlü sorunun ortaya çıkışına hazırlıklı olmaları mümkün değildir bu nedenle siyasal sorunları kontrol altında tutma düşüncesi genel bir anlamdan çok yönetilebilir sorun türlerini içeren daha sınırlı bir anlamı içermekte ve olası sorunların ortaya çıkışı durumlarına karşı, bu sorunların belirtilerini algılama konusunda gerekli duyarlılıkları göstererek, sistemin dengesinin bozulmasını engelleme veya aniden ortaya çıkan sorunlar durumunda, sistemi en az maliyet ve kayıpla, bu durumdan kurtarma süreci olarak değerlendirilmektedir. Biz burada siyasal ve ekonomik sorunların giderilmesi için yapılan faaliyetler ve halkla ilişkiler arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışacağız.

Siyasal ve ekonomik sorunların ortaya çıktığı dönemlerde iletişim, hayati önem taşır, toplum siyasal sorunların yaşandığı anlarda belirsizlikler, güvensizlikler ve bilgi eksikliğiyle uzun süre baş edemez. Güvenilir bilgi eksikliği, bireyi en kötüyü düşünmeye iter. Böylece zaten bir sorunla yüz-yüze olan siyasal sistem veya örgüt boykot edilebilir, yasal problemlerle karşılaşılabilir, meşruluğunu kaybedebilir ve ardından hatta ekonomik iflas tehlikesi de ortaya çıkabilir. Her örgüt, kuruluş veya sistem için böyle tehlikeler söz konusudur (Pira, 2004: 230). Bu nedenle meydana gelen bir siyasal veya ekonomik olumsuzluk veya sorun durumunda haber başka kaynaklardan örneğin rakip örgütler, partiler veya muhalif örgütlere ait medya ve haber bültenleri gibi haber kaynaklarından duyulmadan önce hedef kitleye her şeyi uygun ve hızlı bir biçimde aktarmak önem taşımaktadır. Ayrıca Okay'ın (2002: 417) açıkladığı gibi halkla ilişkiler uygulamaları sadece ortaya çıkan sorunları yönetmekle kalmayıp sorunların ortaya çıkması ve gelişmesini önlemek için kullanılan önemli bir araç haline gelmiştir.

Ayrıca burada açıklanması gereken bir başka nokta da, siyasal ve ekonomik sorunların birbirinden ayrı olmayışıdır. Ekonomik ve siyasal sistem birbiriyle ilişkilidir. Ekonomik bir sorunun peşinden siyasal bir sorun ortaya çıkabilir ya da siyasal bir olumsuzluk ekonomik bir soruna dönüşebilir. Örneğin ekonomik bir sorun siyasal sistemin halkın yanındaki güveninin kaybolmasına neden olabilir, iktidar halkın desteğini kaybedebilir, güvensizliğin olduğu bu ortamda yatırımlar azalabilir ve bunların sonucu iktidar olma kavgası başlayabilir veya aynı şekilde siyasal sistemde yaşanan bir sorun, örneğin ekonomi için dengesiz bir ortam hazırlayabilir, siyasal sistemin yaşadığı sorunlar ve örneğin onun peşinde yaşanan iktidar boşluğu nedeniyle sermaye siyasi desteklerini kaybedebilir ve siyasal desteği kaybettiği için zor duruma düşebilir, bunların peşinden ekonomik bir dengesizlik başlayabilir.

Buna örnek olarak 1979 yılında İran'da yaşanan siyasi olayları verebiliriz. İran'da rejim değişikliğiyle sonuçlanan 1979 devriminden önceki ve sonraki olaylar ekonomi üzerinde büyük etkiler bırakmıştır. Devrimden önceki yıllarda yaşanan kargaşalık yabancı sermayelerin ülkeden çekilmesi, birçok ekonomik tesisin kapanması, yeni yatırımların yapılmaması ve birçok insanın işsiz kalmasıyla sonuçlandı. Bu işsizlik ve onun peşinden gelen maddi zorluklar ve artan sosyal sorunlar halkı o dönemki siyasal yönetime güvensiz ve kızgın hale getirdi ve bu da diğer nedenlerle beraber, sonuçta rejim değişikliğine sebep oldu. İran örneğinde de görüldüğü gibi siyasal sistem de yaşanan bir sorun beraberinde ekonomik bir dengesizliğe yol açmakta ve karşılıklı olarak ekonomik sorunun da derinleşmesi kökten bir siyasi sistem değişikliğine yol açmaktadır.

Karşılaşılması olası siyasal ve ekonomik sorunların önlenmesini ya da en az zararla atlatılabilmesini, kamu veya özel kurum ve kuruluşun zarar gören imajının

düzeltilmesini temel alan, bir sorun anında yürürlüğe girmesi beklenen uygulamaların, kuruluşun politikasını etkileyen bir yönetim görevi olması ve iletişimini belirleyici özellik taşıması nedeniyle (Petekoğlu, 1993: 204) halkla ilişkiler çalışmalarına önemli ölçüde ihtiyaç duymaktadır. Halkla ilişkilerin planlı faaliyetleri, sorunların ortaya çıktığı dönemlerin halkla ilişkilerinde biraz daha genişleyerek beklenmeyeni planlamayı da içermektedir. İşte burada halkla ilişkiler, sorunların kontrol altına alınmasında ve bu yöndeki planların geliştirilmesine basın takibi, anketler, toplantılar gibi bilgi toplama yöntemleriyle, olası sorunların belirlenmesi ve önlemlerin geliştirilmesi aşamasında yardımcı olur (Pira, 2004: 241).

Pira (Pira, 2004: 262) halkla ilişkilerin, siyasal sistemin politikasını etkileyen ve hem de kuruluşun politikası doğrultusunda bir yönetim görevi olduğunu ve sistemin tüm hedef kitlelerine yönelik iletişim prensiplerini belirlediğini düşünmektedir. Dolayısıyla siyasal ve ekonomik sistemin iç ve dış çevresini, beklentileri ve tehditleri çok iyi bilmek ve değerlendirmek durumundadır. Siyasal sistemin kendi amaçlarına uygun bir şekilde çevresiyle ilişki kurması ve etkileşmesi için, bir düzeni yerleştirmesi gerekmektedir. Pira'ya göre (Pira, 2004: 262) Halkla ilişkiler bir yandan çevrenin beklentileriyle sistem veya kuruluşun eylemlerini karşılaştıran, hedef kitlelerin arzuları ve tatmin dereceleriyle, sistemin performansını aynı çizgiye getiren yönetsel bir çaba iken, diğer yandan da söz konusu grupların destek ve güveninin sağlanması için karşılıklı iletişimin kurulmasını üstlenir. Halkla ilişkiler siyasal sistemin iç ve dış çevresini, sürekli değişen yapıları iyi bilmesi, yönetimi bu doğrultuda uyarabilmesi ve seçenekler üretmesi açısından çok önemlidir.

Burada siyasal ve ekonomik sorunların halkla ilişkilerin gelişimindeki önemi nedeniyle 20. Yüzyıl'da ortaya çıkan ve siyasal-ekonomik sistemi derinden etkileyen bunalımı açıklamaya çalışacağız.

Siyasal ve ekonomik sorunlar ve halkla ilişkiler ilişkisini daha iyi kavramak için dünyayı etkisi altına alan Amerika'nın 1929 bunalımı ve o dönemde yaşanan sorunların halkla ilişkiler üzerine etkilerine göz atmakta yarar vardır.

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, 1929'da başlayan (etkilerini ancak 1930 yılının sonlarında tam anlamıyla hissettiren) ve 1930'lu yıllar boyunca devam eden ekonomik buhrana verilen isimdir. Buhran, Kuzey Amerika ve Avrupa'yı merkez almasına rağmen, dünyanın geri kalanında da (özellikle de sanayileşmiş ülkelerde) yıkıcı etkiler yaratmıştır.

1929 Bunalımı temelde Amerika'da borsanın çöküşüne ithaf edilse de; o yıllarda yeryüzündeki ekonomik koşullara, yaşanan sorunların büyüklüğü ve etkisine bakıldığında Büyük Dünya Bunalımı adını almayı hak ettiği açıkça görülmektedir. Bunalım dünyada 50 milyon insanın işsiz kalmasına, yeryüzündeki toplam üretimin %42 oranında ve dünya ticaretinin de %65 oranında azalmasına neden olmuştur. 1929 yılına kadar dünyada oluşan diğer krizlere bakıldığında dünya ticaretinin en fazla %7 oranında düştüğü düşünülürse 1929 bunalımının ne derece etkili olduğu tahmin edilebilmektedir (www.tr.wikipedia.org, 2010).

John Kenneth Galbraith yayınladığı Büyük Kriz kitabında (Galbraith, 2009: 155) yaşanan siyasal ve ekonomik sorunların yüz binlerce Amerikalı'nın kaderlerini etkilediği bir boyuta ulaştığını, bu olumsuz durumun toplumun tüm kesimlerine yayıldığını açıklamaktadır. Büyük bunalım; işçiler, köylüler ve memurlar kadar, büyük sermaye sahipleri ve siyasal iktidarı da güç duruma sokmuştur. Ekonomik

sistemin diğer ögeleri ve özellikle de siyasal sistemle iç içe olduğu ve karşılıklı ilişki ve etkileşim içinde olması nedeniyle devlet ve siyasal iktidarın da yaşanan bu sorunlar sürecinden etkilenmemesi mümkün değildir. Aslında 1920 yılından beri ekonomik ilerlemenin yaratıcısı olarak kendilerini gösteren büyük şirketler bunalımla birlikte bütün sorumluluğu üstlerinden atmaya çalışarak bunalımın sorumluluğunu kendi dışında kalan ve kendilerini ilgilendirmeyen olay ve gelişmelere, özellikle kamu kuruluşlarına ve dünyadaki gelişmelere yüklemek istediler. Buna karşılık devlette kendini temize çıkartmak ve hem de yeni buhranların ortaya çıkmasını önleme amacıyla veya yeni bir sorunun ortaya çıktığı anda halk üzerinde etkili olma ve yönetimde yaşanan sorunları en aza indirme amacıyla harekete geçmiş ve bunalım yıllarından sonra halkla sürekli ilişki kurmaya çalışmıştır. Kazancı (2006: 6) bu bunalımın en önemli nedenlerinden birini büyük şirketlerin ve kamu kurumlarının halkın sorunlarını ve içinde bulunduğu güçlüklerle önem vermemeleri olduğunu açıklamakta büyük bunalımın her yönüyle bir düzen tartışması olduğunu düşünmektedir. Bu noktada Kazancı'nın açıklamasından yola çıkarak, bu krizden önce kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının halkla olan ilişkilerinin çok düşük seviyede olduğunu ve kurumların halkla olan ilişkilerine pek önem vermediklerini söyleyebiliriz.

John Kenneth Galbrait, 1929 krizini anlattığı "Büyük Kriz" kitabında (Galbraith, 2009: 49), bu sorunların patlak vermesi ve devam etmesinde ekonomik nedenlerin yanı sıra, belirsizlik, korku, önemli kurumların halka açıklama yapmaması ve sessizliği, halk arasında olan panik ve insanların az bilgiye sahip olduğundan bahsetmektedir. Örneğin Galbrait Amerikan merkez bankasının halka

açıklama yapmaması ve bunun da halk üzerindeki etkisinden bahsederek şöyle yazmıştır:

"Amerikan merkez bankası hala moral bozucu sessizliğini sürdürüyor. Piyasayı bir korku dalgası sarmıştı. Daha fazla insan ellerindeki satmaya karar verdi. Hayret verici büyüklükte satışlar oluyordu". (Galbraith, 2009: 49)

John Kenneth Galbrait, kitabının sonuç kısmında halkla ilişkilerin önemine değinerek şöyle yazmıştır:

"Son zamanlarda Wall Street "bilinçli bir halkla ilişkiler" politikası yürütmektedir. Spekülatif bir çöküşün ardından spekülatif bir patlama gelebileceğinden, Waal Street'in spekülasyonun yeniden dirilmesini engelleyeceğini bekleyebilirsiniz. Merkez Bankası'ndan marjları sınıra çekmesi istenecektir; daha fazlasını almak için kendi tahvil ve hisseleri üzerinden borç almayı deneyebileceklere karşı gereklilikleri yürürlüğe koyması noktasında uyarılacaktır. Herkes artıştaki hisseleri almanın taşıdığı risk konusunda uyarılacaktır. Yine de bunda ısrar edenler kendilerinden başkalarını suçlayamazlar. Borsanın pozisyonu, üyeleri, bankalar ve mali kurumlar halkla ilişkilerle bağlı güçlü olduğunda herhangi bir çöküşte daha açık olacak ve daha iyi korunabilecektir". (Galbraith, 2009: 198)

Daha önce halkla ilişkilerin öneminin yönetim ve işletmeler açısından kaçınılmaz olduğunun anlaşılması 1929 büyük bunalım yıllarına rastladığını söylemiştik. Bu durum tesadüfi olmamış, siyasal ve ekonomik sorunların halkla ilişkilerin gelişimi üzerinde büyük etkisi olmuştur. Bu sorunlar yaşanmadan önce sadece yeri geldiğinde ve önemli olaylar, Savaş, başkanlık seçimleri, yerel grevler nedeniyle ve olağanüstü dönemlerde başvurulmuş halkla ilişkiler, 1929 yılından sonra hem özel kesim hem de kamu kesimi için sürekliliği olan ve her dönem başvurulması gereken bir uygulama ve teknik olmuştur.

1929'dan sonra artık halkla ilişkiler, hem toplumsal sorumluluğun bir göstergesi ve hem de "olmazsa olmaz toplumsal güdülme" aracı haline gelmiştir (Kazancı, 2006: 6).

Kazancı büyük bunalımdan sonra halkla ilişkilerin öneminin artması sürecini böyle açıklamaktadır:

"Büyük bunalımla birlikte özel sektör kardan başka bir şey düşünmemiş olmasının cezasını çekmeye başladı. Bu arada kamu yönetimi de toplumsal sorunların bir bütün içinde ele alınması gerektiği noktasından hareket ederek yeni çözümler aramaya yöneldi. İşte halkla ilişkiler açısından 1929 büyük bunalımının en önemli sonucuda bu noktada oluştu. Yönetim sürecinde örgütlenme, yönetim, karar verme, denetim, eşgüdüm gibi başlıklarda egemen olan klasik yaklaşım; 1930'dan başlayarak yerini psikolojik, toplumsal ve antropolojik incelemelerin daha geçerli olan tekniklerine bıraktı. Bir başka anlatımla yönetim olayında odak, örgütlenme ve denetimden insan faktörüne ağırlık veren sosyopsikolojik alanlara kaydırıldı" (Kazancı, 2006: 7).

Kazancı'nın (2006: 9) açıkladığı gibi, 1929 bunalımı ile birlikte işverenlerin ve büyük işletmelerin eleştirilmeye başlanması, bu kuruluşlar açısından yeni sorunlar ortaya çıkardı. Bunları gidermek için yeni girişimlerde bulunmak ve yeni kampanyalar düzenlemek işçi-işveren, iş dünyası ile halk arasındaki ilişkilere düzen getirmek gerekli olmuştu. Böylece firmalar kâr etme çabalarının yanında, onun sürekliliğini sağlamak ve kendilerini korumak amacıyla çevreyi etkileyici yeni çalışmalara girmek gereğini duydular. Şirketlerin çevreyi etkilemek, denetim altında tutmak için girişimlerde bulunması zorunlu hale geldi. 1929 bunalımıyla enformasyon, devlet ve firma yönetimi için ciddi bir ihtiyaç haline gelmiştir (Keloğlu, 2007: 114).

Kazancı (2006: 10) 1929 bunalımı ile halkla ilişkiler uygulamasının toplumsal bir içeriğe kavuştuğunu vurgulayarak, özel kesimin öncülük rolünün, halkla ilişkiler kavramının kamu yönetiminde de aynı biçimde anlaşılması sonucunu doğurduğunu belirtmektedir.

"Devlet özel kesimin programlarını izleyip, adeta taklit etmeye başladı. Bu durum ikinci dünya Savaşı'na kadar, yani halkla ilişkilerin kıta Avrupa'sında bir kamu yönetimi işlevi olarak benimsenmesine kadar sürdü. Bu tarihten sonra kamu yönetimleri kendilerine özgü programları uygulamaya başladılar. Daha sonraları birçok ülkede halkla ilişkiler, hem eylemci hem de kurmay birim görevi olarak benimsendi." (Kazancı, 2006: 10)

1930'larda halkla ilişkiler artık dev bir endüstri olarak hem kendi hem de müşterilerinin (şirketlerin, kurumların ve siyasal çıkarların) amaçlarını gerçekleştirmekteydi. 1930'lardaki gelişmelerle halkla ilişkiler faaliyetleri yaygınlaşırken, doğal olarak tanım konusunda da zenginleşme olmuştur (Keloğlu, 2007: 115).

Siyasal sorunlar sistem içinden kaynaklanacağı gibi çevrede oluşan faktörlerin etkisiyle de oluşabilir. Nitekim batı dünyasını etkileyen 1929 bunalımı halkla ilişkilerin içerik kazanmasına, öneminin anlaşılmasına yol açmıştır. Dolayısıyla siyasal ve ekonomik sorunların yaşandığı dönemlerin halkla ilişkiler pratiği ile yakın bir bağıntısı bulunmaktadır (Kazancı, 2007: 381).

Amerika'nın 1929 bunalımı hakkında söylenenler siyasal ve ekonomik sorunların yaşandığı diğer örneklerde de geçerli olabilmektedir. Burada Amerika'da yaşanan 1929 bunalımından sonra yaşanan diğer sorun örneklerinden de bahsetmek mümkündür. Bu sorunlara örnek olarak Latin Amerika ve özellikle Meksika'da yaşanan 1994 krizi, 1997'de yaşanan Doğu Asya mali krizi (Kindleberger, 2004: 322) veya Türkiye'de koalisyon hükümeti dönemi yani 1999 yılında başlayan ve 2002 yılına kadar devam eden krizleri verebiliriz. Bu buhranların çoğu sadece ekonomik sorunlar sonucunda oluşan buhranlar olmayıp, siyasal bir sorun niteliğindedir. Örneğin 2001 yılında DSP, MHP ve ANAP'tan oluşan koalisyon hükümeti döneminde Türkiye'de yaşanan sorunlara sadece ekonomik açıdan bakmamak, ekonomik nedenlerin yanı sıra siyasi nedenleri ve örneğin o dönem de hükümeti oluşturan partilerin ilişkileri, hükümetin istikrarsızlığı vb. nedenleri de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Siyasi ve ekonomik nedenlerle beraber, krizlerin ortaya çıkmasında veya devam etmesinde bazı nedenler örneğin

spekölasyonların yayılması, korku, güvensizlik ortamının oluşması vb. etkili olabilmektedir. Daha önce de vurgulandığı gibi siyasi sorunlar ve onu takip eden ekonomik sorunların yaşandığı dönemlerde halkla ilişkilere sorunların kontrol altına alınmasında çok önemli roller biçilmektedir. Halkla ilişkilerin yaşanan bu sorunlar döneminden sonra sürekli bir şekilde kamu kurumları ve özel kuruluşlar tarafından kullanılması, siyasal ve ekonomik sorunların halkla ilişkilerin tarihi gelişim sürecindeki önemini göstermektedir.

Sürekli çevreleri ile ilişkide bulunan siyasal-ekonomik sistemler, sorunlardan en az bir şekilde etkilenmek veya bu krizleri önlemek için halkla ilişkiler uygulamalarına başvurumaktadırlar. Sorunları tümüyle ortadan kaldırmak mümkün görünmese de, optimal düzeyde tutulmaları ve sisteme zarar vermeyecek bir biçimde atlatılması halkla ilişkiler politikaları ve uygulamaları ile mümkün olabilmektedir.

Daha öncede bahsedildiği gibi tarihsel sürece bakıldığında siyasal ve ekonomik sistemin bir birinden ayrı olmadığı, sürekli bir şekilde bir birinden etkilendiği ve genel olarak aynı çıkar ve güç kaynaklarına bağlı oldukları görülmektedir. O yüzden genel olarak siyasal alanda meydana gelen değişimler, ekonomik süreçte de etkisini gösterebilmekte, ekonomik sistemi etkileyen olaylar ise siyasal düzenin de etkilenmesine yol açmaktadır. Bu karşılıklı etkileşimler ülkelerin sosyal ve idari hayatını da doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkileyebilmektedir. Siyaset ve ekonomik süreçlerin birbirlerini destekleyen ve etkileyen olaylar olduğu düşünüldüğünde her birinde ortaya çıkan sorunun diğerinde de önemli etkiler oluşturabileceğini dikkate almak gerekmektedir. Bu sorunları önlemek ve yıkıcı etkilerinden kurtulmak isteyen siyasal-ekonomik düzen, kamusal halkla ilişkiler uygulamalarından yararlanmaktadır.

Ekonomik düzen de yaşanan sorunların siyasal süreçlerde ne denli etkili olabileceğini anlamak için Gökhan Tuncel'in (2010) "Ekonomik Krizlerin Türkiye'de Siyaset-Bürokrasi İlişkisine Etkisi" makalesindeki Amerika'da yaşanan 1929 bunalımı ile ilgili bu satırlarına dikkat etmek, bu etkileşimin ne oranda yoğun olduğunu gösterebilmektedir:

"1929 yılındaki ekonomik kriz siyasal alandaki en büyük etkisini Avrupa'da göstermiş olmasına rağmen, dünya da kriz sonrası dönemde on iki ülkenin onunda askeri darbeye olmak üzere hükümet ve rejim değişikliğine gidilmiştir."

Siyasal-ekonomik sorunların, düzeni tümüyle bozabileceği ve bu durumun siyasi iktidarlara ve bu iktidarlara bağlı olan ekonomik düzenin tehlikeye girebileceği nedeniyle sorunları daha önceden tahmin etmek ve sorunun oluşabileceğine yardım eden koşulları ortadan kaldırmak siyasal-ekonomik düzenin işine gelecektir. Bu nokta da kamusal halkla ilişkilerin önemi ortaya çıkmaktadır. Yönetmel anlamda çevresi ile sürekli ilişkide bulunan siyasal-ekonomik sistem kamusal halkla ilişkiler uygulamalarından sorunların ortaya çıkışını önlemek ve ortaya çıktığı zaman en az zararlar atlamak amacıyla yararlanmaktadır.

Siyasal-ekonomik sistem de yaşanabilecek sorunlar, sistemin hedeflerini ve işleyiş düzenini tehdit edebilmektedir. sorunlar gerilim yaratan bir düzensizlik ortamının oluşabileceği nedeniyle, bazen siyasal ve ekonomik düzenin yaşamı ve sürekliliğini de tehlikeye sokabilmektedir.

İktidarlara sorunların ortaya çıkışını önlemek veya yıkıcı etkilerini kontrol etmek için çevreleri ile sürekli ilişkide bulunmaları gerekmektedir. Yönetimler açısından kamusal halkla ilişkiler uygulamalarının önemi bu noktada ortaya çıkmaktadır. Yönetmel anlamda sorunların oluşumunu öngörme, önleme ve etkilerini

en düşük düzeye indirme açısından kamusal halkla ilişkiler uygulamaları, çevre ile sürekli ilişkiyi sağlayarak, düzenli bir şekilde bilgi toplanılmasına ve bu bilgiler vasıtasıyla sorunları öngörmekle, yönetimin bu sorunları önlemesine yardımcı olabilmekte, ortaya çıkabilecek sorunlar esnasında, yönetimin halk üzerindeki kontrolünü artırmaya imkan sağlayabilmektedir. Kamusal halkla ilişkiler uygulamaları, siyasal ve ekonomik sistem için tehdit oluşturabilecek durumların ortaya çıkmadan önce öngörülmesine, sürpriz niteliğindeki koşulların oluşmasını engelleyebilmesine ve sorunların neden olabileceği zaman baskısını en düşük düzeye indirebilmesine, bu yollarla siyasal-ekonomik düzenin korunması ve sürekliliğine katkıda bulunmaktadır.

Kamusal halkla ilişkiler uygulamaları, yukarıda da açıklandığı gibi kendinde barındırdığı olanaklarla yönetimin halk üzerindeki kontrol gücünün artmasına olanak sağlayabilmektedir. Kamusal halkla ilişkiler uygulamaları aracılığıyla yönetim, kendi çıkarları doğrultusunda çevre ve halkla kurduğu ilişkileri daha etkin bir şekilde yönetebilmekte, bu çıkarların gerektirdiği şekilde halkı, siyasal düşünce ve davranış açısından yönlendirebilmektedir. Siyasal yönlendirme² açısından kamusal halkla ilişkilerin bu işlevi siyasi sorunlar ve buna bağlı olarak ekonomik sorunların da önlenmesine ve kontrol edilmesine katkı sağlamaktadır.

5. Yerel Yönetimlerde Halkla İlişkiler Uygulamaları ve Siyasal Sorunlar

Yalçındağ'a (Yalçındağ, 1987: 75) göre siyasal ve ekonomik sistem, kurum ve kuruluşların ilişkide bulunduğu toplum kesiminin yönetimini kolaylaştırmak, halka yön vermek, amaçlara yönelik istenilen kamuoyunu oluşturmak ve halkın güven ve

² Siyasal yönlendirme olarak açıkladığımız bu kavram, siyasal açıdan yönetimin kendi çıkarları ve menfaatleri doğrultusunda, halk üzerindeki düşünce ve davranış biçimlerini kontrol altında tutması ve halkın siyasal düşünce ve davranış biçimini istediği şekilde yönlendirmesini kapsamaktadır.

desteğini sağlamak amacıyla başvurduğu, iki yönlü haberleşmeye dayalı, kuruluş ile çevresi arasında uyum sağlamasına yönelik, sistemli, planlı ve sürekli çabalar kamu kuruluşları ve merkezi yönetimin bir kolu olan yerel yönetimler için halkla ilişkilerin işlevini oluşturur.

Yaymoğlu'na (Yaymoğlu, 2005: 57) göre yerel yönetimlerin amaçları doğrultusunda başarısı, halkla ilişkiler alanındaki uygulamalardan, doğrudan etkilenmektedir. Nispeten daha dar bir çevrede faaliyet gösteren bu tür yönetimler, devamlı halka yakın ilişki içinde çalışmaktadırlar. Bu yakınlık, merkezi devletin halka yaklaşmasına ve halkı daha kolay yönetmesine yardımcı olmaktadır. Yerel yönetimlerde halkın Günlük hayatıyla ilgili yürütülen bütün çalışmalar, halkın gözü önünde gerçekleşmektedir. Halkla fiziksel çevre olarak ona bu kadar yakın yönetimlerin her gün devam eden ilişkileri, yakın yönetimlerin karar alma ve yürütme süreçlerine halkın iştirak etmek isteyişini hızla arttırmıştır. Yerel yönetimlerde halkla ilişkiler ihtiyacı, hizmetlerin ve halkın yapması gerekenlerin ilgili hedef kitlelere duyurulması olarak görülen basit iletişim şeklinde, seçim dışı katılımcı demokrasi programlarının yürütülmesi olarak görülen geniş bir yelpazede "planlı ve amaçlara yönelik bir iletişim yönetimi"dir. Yaymoğlunun (Yaymoğlu, 2005: 57) bahsettiği gibi yerel yönetimlerde halkla ilişkiler uygulamalarının amaçları yalnız hizmetlerle alakalı değil, genelde yerel yönetimlerin merkezi yönetimlere bağlılığı nedeniyle, merkezi yönetimin yerel de sürekliliğini pekiştiren ve yönetim amacıyla iktidara yardımcı olan bir araç haline gelmiştir. Onar'a (Onar, 1990: 109) göre, halkın desteğine ve güveninin kazanmasına ihtiyacı olan merkezi yönetim, yerel yönetimdeki halkla ilişkiler çalışmaları aracılığıyla, bu bağlamda halkla

ilişkileri en etkili araç olarak kullanmakta, siyasi iktidarın amaçlarının gerçekleştirilmesi için de halkla ilişkiler uygulamalarından yararlanmaktadır.

Bu bağlamda iletişim yönetiminin içerisinde merkezi yönetimin bir aracı haline gelen yerel yönetimden halka, halktan da yerel yönetime doğru işleyen iletişim sürecinin planlanması, yürütülmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi yer alır. Bu iletişim, diğer bir deyişle halkla ilişkiler yönetimi olarak adlandırılır. Karadeniz'in (Karadeniz, 2008: 72) açıkladığı gibi halkla ilişkiler faaliyetlerinin yerel yönetimlere, hem merkezi ve hem de yerel yönetimin siyasal amaçlarını gerçekleştirmek ve hem de hizmetler açısından büyük katkı sağlayacağı açıktır. Öte yandan, halkla ilişkiler faaliyetlerinin, yerel yönetimlerin vazifeleri arasında görülmeye başlanan ve halkın kendilerini ilgilendiren yerel kararlara katılmalarını teşvik eden politikaların etkili şekilde yerine getirilmesinde, kuruluşun alt yapısı ve hizmet verme şekline bağlı olarak, önemli rol oynadığı kabul edilmektedir. Halkın kararlara katılım sürecinin ilerlemesi ise yönetimin sürekliliği ve devamlılığına katkıda bulunabilmektedir.

Siyasi iktidarın sürdürülmesi için, halkın desteğinin değişik yollardan kazanılması gerekmektedir. Bu nedenle kamu kurum ve kuruluşları, kendi örgütüne karşı hedef grupların saygısını ve güvenini kazanmak zorundadır. Kamu yönetimleri, çeşitli amaçlara ulaşmak için hedef kitleleriyle güvene dayalı ilişkiler kurmak zorundadırlar. Kurumların çevreleriyle olan ilişkileri, başarılarını büyük ölçüde etkilemektedir. Yerel yönetimlerin halkla daha yakın ilişkilerde bulunduğu için de yerel yönetimlerde konunun önemi daha çok hissedilmektedir. Yönetimlerin, halkın desteğini sağlama amacıyla güvene dayalı ilişkiler oluşturmada ve bu ilişkileri

sürdürmesinde, kamusal halkla ilişkiler uygulamaları en önemli araç olarak görülmektedir.

Kamusal halkla ilişkilerin yerel yönetimlerdeki en önemli işlevleri ve amaçlarından birisi de siyasal sorunları önlemek veya kontrol altında tutmaktır. Yönetimin halkla en yakın ilişkide bulunan kolu olarak yerel yönetimler, sorunları yönetmek açısından da büyük önem taşımaktadır. Halk ile en yakın ilişkide bulunan ve daha dar bir çevre de faaliyet gösteren bu tür yönetimler merkezi yönetime, ilişkide bulunduğu halkla ilgili daha detaylı bilgiler toplayabilmekte, bu bilgiler aracılığıyla merkezi yönetim yerelde oluşabilecek sorunları öngörmekle, bu bilgileri sorunların ortaya çıkmasını engellemek için kullanabilmektedir. Yerel yönetimlerdeki kamusal halkla ilişkiler uygulamaları merkezi yönetimlerin yerelde sürekliliğini etkileyen sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan durumların önlenmesi açısından önem taşımaktadır. Yerel ve merkezi yönetimin bir birinden tam bir şekilde ayrı olmadığı, sistem içinde bir bütün oluşturduğu ve yerelde ortaya çıkan her sorunun merkezi yönetimi yakından etkilediği düşünüldüğünde kamusal halkla ilişkilerin siyasal yönetim açısından ne oranda önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Yerel yönetimler kamusal halkla ilişkiler uygulamaları aracılığıyla çevre ile kurduğu sürekli ilişkiler ve yerel halktan topladığı bilgiler aracılığıyla halkta siyasal yönetimi destekleyecek siyasal düşünce ve davranış tarzlarının oluşturulmasına katkıda bulunmakta, yerelde sorun oluşturacak koşulların en az seviyeye indirilmesi ve kontrol edilmesine katkı sağlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

HALKLA İLİŞKİLER VE YENİ MEDYA

1. Yeni Medya Kavramı

Günümüzde giderek gündelik yaşamın her alanında yaygın kullanım pratikleri bulan, gündelik yaşam pratiklerini -farkında olmasak da- köklü bir şekilde dönüştürme olanağı sağlayan, toplumsal yaşamın birtakım gerekleri nedeniyle kullanım yoğunluğu giderek artan bilgisayar, internet ortamı ve cep telefonları gibi dijital teknolojiler (Binark, 2007: 21) yeni medya başlığı ile tanımlanabilir. Binark'a (2007: 21) göre yeni medyanın, geleneksel medyadan ayırt edici temel özellikleri etkileşimli ve multimedya biçimine sahip olmasıdır. Bu teknolojiler dijital kodlama sistemine temellendikleri için, çok fazla miktarda enformasyonu aynı anda aktarabilme ve kullanıcının geri dönüşümde bulunabilmesi olanağına sahiptirler. Yeni medyanın etkileşim özelliği, iletişim sürecine iletişim uzamında karşılıklı veya çok katmanlı iletişim olanağını kazandırmıştır. Binark'a (2007: 21) göre etkileşim özelliğinin iletişim sürecine ilişkin bir diğer dönüştürücü etkisi de, iletişimin eş anlı olma derecesine ilişkin yaptığı açılamdır. Yeni medyanın bu özelliği, geleneksel medyaya göre kullanıcının iletişim sürecindeki rolünü ve katılımını da çeşitli şekillerde etkilemektedir. Yeni medyanın sahip olduğu çoklu ortam biçimselliği göstergelerin, simge sistemlerinin, iletişim çeşitlerinin, farklı veri türlerinin tek bir araçta toplanmasıdır. Çoklu ortam biçimselliği, telekomünikasyon, veri iletimi, kitle iletişimi gibi iletişimin farklı boyutları ile imge, ses, metin ve sayısal veri gibi farklı veri türlerinin bir arada bulunmasıdır. Yeni medyanın depolama kapasitesinin de

yüksek olması, kullanıcının seçiciliğini desteklemektedir. Her iki özellik bir arada düşünüldüğünde geleneksel medyaya göre, yeni medya kullanım pratikleri ile iletişim sürecinde zaman ve mekanın yeri ile iletişimin biçiminin yeniden şekillendiğini görmek olanaklı olmaktadır. Binark'ında bahsettiği gibi (2007: 22) yeni medyanın gündelik yaşamın vazgeçilmez unsuru haline gelmesiyle birlikte ortaya çıkan bir diğer olguda iletişim teknolojilerindeki yönleşme olgusudur. Yeni medyanın iletişim teknolojileri üzerinde yol açtığı bu etkinin olumlu bir açılımı da küçük, ama bağımsız ve alternatif medyanın gelişebilmesi için uygun zemindir. Örneğin, ana akım ulusal medyanın ulusal gündemi belirlemedeki egemenliğe karşı, yerel gündemin bağımsız bir şekilde oluşturulabildiği internet'deki haber siteleri ile İnternet dolayısıyla çevrimiçi yurttaş gazeteciliği yapılabilmesini yeni medyanın kitle iletişim sürecinin hâkim kurumsal ve endüstriyel ilişkilerine karşı sağladığı farklı ve etkili bir açılım olarak sayabiliriz.

Binark'a (2007: 23) göre ana akım ulusal kitle iletişim sürecindeki dikey ilettime karşı, yeni medyanın yukarıda kısaca açıklanan özellikleri iletişim sürecinin tarafları arasında yatay iletişim sürecinin gerçekleşmesine de olanak vermektedir.

Erdal'ın (Erdal, 1999: 89) da bahsettiği gibi yeni medya ortamı farklı iletişim boyutlarını aynı anda ve koşut olarak gerçekleşmesine olanak sağlamaktadır. Örneğin, çoğuldan çoğula veya tekilden çoğula eş zamanlı iletişim sohbet hizmeti şeklinde; çoğuldan çoğula eşzamansız iletişim e-posta iletisi şeklinde; çoğuldan çoğula eş zamansız iletişim grup iletişimi şeklinde; sunucudan (server) çoğula veya tekile ya da bir diğer sunucuya eş zamansız iletişim web yayıncılığı şeklinde gerçekleşmektedir.

Yeni medyaya ilişkin belirtilmesi gereken bir diğer husus ise, yeni medya olanaklarının bir yandan kullanıcıyı bireyselleştirmesi, öte yandan da sanal uzamda yeni bir şekilde toplumsallaştırmasıdır. Bakardjieva'nın (aktaran: Binark, 2007: 23) deyişiyle, bu toplumsallaşma biçimi hareketsiz toplumsallaşmadır, diğer bir deyişle, kullanıcının sanal uzamdaki toplumsal ilişkilerini gerçek yaşamdan bildiği ve güvenilir bulduğu toplumsal ağlar üzerinden yeniden kurması veya geliştirmesidir.

2. Toplumsal Kontrolün Yeni Araçları

İletişim araçları tarih boyunca iktidarın bir parçası ve taşıyıcısı olmuştur (Törenli, 2009, 198). kamu yönetiminin ilk ve güçlü biçimlerinin (bürokratik) sergilendiği imparatorluklarda yazı, zamanın ve mekânın kontrolünü ele geçirme ve geliştirme amacıyla kullanılmış, "bilgi tekelleri", belli bir iktidarın-gücün kazanılmasını, sürdürülmesini perçinlemiştir (2009, 191). Törenli'ye (2009, 197) göre iletişim teknolojileri iktidarın devamlılığını sağlamak ve korumak açısından her zaman yönetimler tarafından kullanılmış, iktidarın kurulması sürecindeki pratiğin bir parçası ya da taşıyıcısı olmuş; onun gelişmesine paralel olarak yeni biçim ve işlevler kazanmıştır. Örneğin yazı, kamu yönetiminin ilk ve güçlü biçimlerinin ve bürokratik yapıların sergilendiği imparatorluklarda kayıt altına alma, bürokratik kurallarının bir dönemden ötekine geçişini sağlama, insan belleğinin kısıtlarını aşma, zamanın ve mekanın kontrolünü ele geçirme, ekonomik-siyasal yönetimde denetimi etkinleştirme gibi amaçlarla kullanılmıştır.

Innis'in (aktaran: Törenli, 2009, 198) bahsettiği gibi "Mısır yazısı, imparatorluğun yavaş yükselip, oldukça hızlı çöktüğü süreçte, karmaşık biçim ve yapıda kalmayı sürdürdü. Bu karmaşıklık yazıcılara güç ve statü kazandırdı; kendi

çıkarlarını koruma noktasında din adamları ile yazıcıları bir araya getirdi; tekelei yönetime özgü ağ, kralların gücünü azalttı ve evrimsel nitelikteki toplumsal değişimleri sınırlandırdı".

Innis burada, iletişim araçlarının iktidarın kuruluşuna temel oluşturduğuna, hâkimiyet-sömürü ilişkilerinin sürdürülmesi ve meşru gösterilmesindeki işlevine vurgu yaparak (aktaran: Törenli, 2009, 198) bu araçların iktidarın bir parçası ve taşıyıcısı olduğunu söylemektedir.

İletişim araçlarıyla toplumsal örgütlenme biçimleri arasında da ilişki kurulmuştur. Basılı malzemelerin egemen olduğu yazı toplumu (Gutenberg Galaksisi), kitle iletişim araçlarının egemen olduğu sanayi toplumu ve elektronik iletişim araçlarının egemen olduğu enformasyon toplumu. Törenli'ye (2009, 198) göre bu sınıflandırmayı yapan McLuhan'ın tasarladığı enformasyon toplumunda, iletişim ağlarından ve veri bankalarından oluşan enformasyon hizmetleri artacak, enformasyon endüstrisi başat hale gelecek ve siyasal sisteme katılımcı demokrasi hâkim olacaktır.

Yukarıda iletişim araçlarının eskiden beri iktidarın bir parçası olduğunu ve bu araçların iktidarın sürdürülmesinde ve perçinleşmesinde katkıda bulunduğunu söyledik. Günümüz iletişim araçlarının da iktidarın sürdürülmesi için kullanılabileceğini göz ardı etmek mümkün değildir. Yeni medyanın sağladığı bütün olanaklar yanında bu araç, bir toplumsal kontrol aracı olarakta kullanılabilmektedir. Yeni medyanın karşılıklı etkileşim, kitlesizleştirme ve asenkron olabilme özellikleri yeni medya araçlarının siyasal-ekonomik sistemin toplum üzerindeki kontrolünde yardımcı olmasında ve siyasal-ekonomik düzenin korunmasında katkıda bulunabileceği açıktır. Buradaki amaç yeni medyayı olumsuz göstermek değil, aksine

yeni medyanın yönetim ve halk arasındaki etkileşimde katkıda bulunduğu ve bürokrasinin devre dışı bırakılmasında yardımcı olabileceğini kabul etmekle beraber aynı zamanda bu araçların siyasal-ekonomik düzenin sürdürülmesi amacıyla yönetim tarafından bir toplumsal kontrol aracı olarak kullanıldığını da açıklamaya çalışmaktayız.

Bütün toplumlarda siyasal ve ekonomik sistemin birbirinden ayrı olmadığı, her zaman bu iki sistemin birbirini desteklediği ve birinde çıkan krizin öbürünü de etkilediği açıktır. Birbirine sımsıkı bağlı olan bu iki sistem yeni medyanın özelliklerinden yararlanarak bu araçları kendi iktidarlarının devamlılığını sağlama açısından kullanmaktadırlar. Yeni medyanın toplum için sağladıkları bütün yararların yanı sıra iktidarın perçinleşmesinde yardımcı olabileceğini ve bu süreçte kullanılabileceğini vurgulamak gerekmektedir.

Yeni medya öncesi kitle iletişim araçları kitlelerin siyasal, ekonomik ve kültürel yönetimiyle ilişkili bilinç ve davranış yönetimi ve yönetilen sınıflar üzerinde uyguladığı "yönetimsel iletişim" tarzıdır. Aslında yeni medyaya da böyle bir bakış açısından bakmakta yarar vardır; sadece yeni medyayla gelen yeni olanaklar yönetimlere bu konuda yeni fırsatlar sunmakta, yönetilen sınıfların yönetilmesinde ve sistemin daha iyi çalışması yönünde yönlendirilmesinde katkıda bulunmaktadır.

Kitle iletişim araçları bütün topluma kitlesel bir şekilde aynı mesajları göndermekteydi, zaman ve mekânda sınırlılık vardı ve etkileşimli değildi. Yeni medya aracılığıyla, toplumun içinde bulunan farklı kesimler, gruplar ve bireylere farklı ve özel mesajlar gönderilebilmekte ve böylece toplumdaki farklı gruplar ve bireyler daha çok etki altına alınabilmektedirler. Yeni medyanın toplumu bireyselleştirerek bireye göre farklı mesajlar gönderebilmesiyle yanı sıra mesaj

gönderen ve hedef kitle arasında etkileşim sağlanmakta ve alıcının da görüşleri öğrenilebilmektedir. Artık yeni medyanın sağladığı olanaklarla siyasi-ekonomik sistemi yönetenler, istedikleri zaman ve mekânda hedef kitlelerine kolaylıkla ulaşabilmektedirler ve verilmek istenilen mesaj gereken zaman ve mekânda alıcıya sunulmaktadır. Bütün bunlar yönetenlerin yönetilen kesim üzerindeki kontrolünü artırmakta, yönetilen hedef kitlelerin bilinç ve davranışlarının yönlendirilmesinde önemli derecede katkıda bulunmaktadır; bu da toplumsal kontrolün sağlanmasında, ortaya çıkabilecek sorunların önlenmesinde ve siyasal-ekonomik iktidarın işine yarayacak düzenin korunmasında ve sürdürülmesinde etkili olabilmektedir.

Burada bahsedilmesi gereken en önemli konu ise diğer iletişim araçlarında da olduğu gibi yeni medyanın da genelde siyasi iktidarların kontrolünde bulunmasıdır. Bu durum bütün toplumlarda geçerli olabilmekte, fakat geri kalmış ülkeler veya demokratik bir siyasal yapıya sahip olmayan toplumlarda daha çok görülmektedir. Demokratik bir şekilde iktidara gelmeyen ve halk tarafından seçilmeyen bu iktidarlar siyasi krizleri önlemek için bu araçların toplum tarafından kullanılmasında birçok kısıtlama uygulamaktadırlar. Bu kısıtlamalar geçici olabileceği gibi kalıcı olarakta yapılabilmektedir. Buna daha öncelerde yaşandığı gibi 2011 yılı ilk aylarında Ortadoğu ve Arap ülkelerinde yaşanan siyasi krizleri örnek verilebilir. Mısır, Suriye, İran, Libya, Bahreyn, Tunus vb. ülkelerde siyasi krizlerin yaşandığı dönemlerde protestoları engellemek ve düzeni korumak ve halk arasındaki iletişimi en az seviyeye düşürmek amacıyla siyasi otorite ve devletin kontrolünde bulunan cep telefonu ve İnternet şebekesi, ya tamamen kesildi, birçok İnternet sitesi kapatıldı veya bu sitelere erişim geçici olarak engellendi. Böyle kısıtlamalar birçok ülkede siyasi krizlerin yaşanmadığı normal dönemlerde, toplumu kontrol etmek ve beklenen

krizleri önlemek için yapılmaktadır. Örneğin bu durum Çin halk cumhuriyetinde yaşanmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti devlete karşı eleştiride bulunan sitelere veya birçok sosyal paylaşım sitesi veya bazı yabancı sitelere, örneğin BBC News, Youtube, Wikileaks, Wikipedia, Facebook, Twitter vb. gibi sitelere erişimi kısmen ya da tamamen engellemiştir (www.bbc.co.uk, 2011).

Yukarıdaki örneklerde de olduğu gibi yeni medya araçlarının siyasi otoritelerin kontrolünde olduğundan, bu araçlara toplumsal kontrolün yeni araçları olarak bakmak mümkündür.

3. Halkla İlişkiler Uygulamaları ve Yeni Medya

Çağdaş örgütsel etkinliklerde ve iş yaşamında büyük değişikliklere yol açan elektronik iletişim ve yeni medya, halkla ilişkiler uygulamalarının her adımında kullanılabilen önemli bir araç haline gelmiştir. Halkla ilişkiler uygulamalarının temelinde iletişimin yattığı ve her halkla ilişkiler konusunun aynı zamanda bir iletişim olayı olduğu gerçeği (Tellan, 2009: 77) düşünüldüğünde, iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişikliklerin kaçınılmaz olarak halkla ilişkiler uygulamalarında de yansımalar bulacağı açıktır.

Etkileşim, kitlesizleştirme (demassification) ve eşzamansızlık (asynchrony) özelliklerine sahip olan yeni iletişim teknolojilerinin halkla ilişkiler sürecinde kullanılması, 'çevrimiçi halkla ilişkiler', 'ağ ilişkileri' gibi kavramlarla (Tellan, 2009: 78) tanımlanmaktadır.

Yeni medyada bulunan üç temel özellik, yeni medyanın halkla ilişkiler uygulamalarında kullanılması için önemli bir neden olmaktadır. Daha önce de vurgulandığı gibi yeni medyanın ilk temel özelliği karşılıklı etkileşimdir. Halkla

ilişkilerin de iki yönlü bir iletişim tarzı olduğu düşünüldüğünde yeni medya araçlarının halkla ilişkiler uygulamalarında önemli bir yere sahip olmasına neden olmuştur.

Halkla ilişkilerin en önemli işlevlerinden biri tanıtmadır. Yönetim, çeşitli amaçlar örneğin halkın desteğini elde etmek, halkının güvenini kazanmak, ortaya çıkabilecek krizlerin oluşumunu önlemek ve iktidarının sürekliliğini korumak vb. doğrultusunda kendi görevlerini, görevlerini nasıl yerine getirdiğini, gelecekle ilgili planlarını sürekli halka açıklamak ve aynı zamanda bu konularla ilgili halkın istekleri, beklentileri ve görüşlerini sürekli bir şekilde bilmek zorundadır. Eskiden halkla ilişkilerin bu işlevleri kurum ve hedef kitlesi arasında yüz yüze ilişkilerler veya geleneksel araçların yardımıyla yapılmaktaydı ve bunun da kendi sorunları ve karşılaşılan zorlukları vardı. Yeni medya bu konuda halkla ilişkiler uygulamalarında katkıda bulunmakta, yeni medya aracılığıyla halkla ilişkiler uygulamaları yer ve zaman kısıtlılığından kurtulmuş olmaktadır. Artık kurum ve kuruluşların halkla ilişkileri sadece günün belirli saatlerinde yapılmamakta, İnternet aracılığı ile kesintisiz halkla ilişkiler hizmeti verilebilmektedir. Aynı zamanda yeni medya aracılığı ile her tür bilgi aynı anda ve aynı kanaldan gönderilebilmekte ve bu bilgilerle ilgili halkın görüşleri ve düşünceleri alınabilmektedir. İnternet üzerinden metin, görüntü ve sesin hedef kitleye ulaşmasıyla halka daha detaylı ve anlaşılabilir bilgi sunulabilme olanağı sağlanmıştır.

Kitle iletişim araçları büyük bir kitleye hitap etmekte olduklarından bu araçlarda bir kişiye özel veya kitle içinde bir gruba yönelik özel mesaj veya bilgi gönderme olanağı yoktu. Yeni medya araçlarının geleneksel iletişim araçlarının tersine istenilen küçük veya büyük gruba ve tek kişiye bile farklı mesajlar ve bilgiler

gönderebilme olanağı bulunmaktadır. Halkla ilişkiler uygulamalarının genelde belirli hedef kitleleri olması yüzünden ve birçok zaman bütün topluma değil de, belirli kesime yönelik olduğundan dolayı, yeni medyanın bu özelliği halkla ilişkilerin hedef kitle üzerindeki kontrolü artırabilme açısından karşılaştığı sınırlılıkların ortadan kalkmasında yardımcı olabilmektedir. Kamusal halkla ilişkilerin bütün bu söylenenler dışında bir kontrol mekanizması olduğunu unutmamak gerekmektedir. Yeni medya, yönetimin halkı bireyselleştirerek halk üzerindeki kontrolünün artırmasına ve yönetilen sınıflar üzerinde uyguladığı kamusal halkla ilişkilerin daha etkili bir davranış ve bilinç yönetimi aracı olarak kullanmasında yardımcı olabilmekte, bu da sistemin yönetim açısından daha iyi çalışmasına ve sistemin sürekliliğini sağlamaya katkıda bulunmaktadır.

Yeni medyanın halkla ilişkiler uygulamaları için sağladığı diğer bir olanak ise, halkla ilişkilerin uluslararası bir boyuta taşınmasını sağlamasıdır. Kitle iletişim ve geleneksel iletişim araçlarının tersine yeni medya, dünyanın sadece belirli bir bölgesine ve kitlesine hitap etmemekte, ilişkileri uluslararası bir seviyeye taşımaktadır. Örneğin bir kuruluş tarafından İnternet üzerinden sunulan bir bilgi İnternet bağlantısı olan dünyanın bütün bölgelerinden ulaşılabilir hale gelmiştir. Yeni medyanın sağladığı bu olanak halkla ilişkilerin dünyanın her yerinde hedef kitlesine ulaşabilmesinde yardımcı olmakta, şirketler, kurum ve kuruluşların da uluslararası bir seviyeye daha kolay yükselmesine olanak sağlamaktadır.

Sonuç olarak, yeni medya kendinde bulundurduğu özelliklerle halkla ilişkiler uygulamacılarının hedef kitlelerine daha seçici bir şekilde ulaşmasında ve düzenli olarak yönetimin amaçları açısından yararlı olacak şekilde halkı bilgilendirmeleri ve yönlendirmeleri ve bu yönde karşılıklı olarak halkın da belirli bir seviye de onlara

ulaşabilmesinde kolaylık sağlayabileceği görülmektedir. Ama yeni medyanın sağladığı kolaylıklara sadece teknolojik bağlama bakmak yanıltıcı olabilmekte, bunların yanında sosyo-ekonomik, kültürel vb. bağlamlarında göz önünde bulundurulmasında yarar vardır; örneğin bir ülke de bulunan siyasal sistem yeni medya araçlarına belirli bir kısıtlama getirebilir, geçici bir süre için yasaklama getirebilir vb. Bu durum  rneğin Mısır, Suriye, İran, Libya, Bahreyn ve Tunus gibi ülkelerde yaşanan siyasi kriz dönemlerinde g r lm şt r. Adı geçen  lkeler siyasi krizler döneminde muhalifeti engellemek ve düzeni korumak adına halk arasındaki iletişimi en düşük seviyeye indirmek için yeni medya araçları örneğin cep telefonu şebekeleri veya internet üzerinde, farklı oranlarda kısıtlamalar uygulamışlardır. Örneklerde de görüldüğü gibi koşullara bağlı olarak, yeni medyanın bu özellikleri bazen geçerliliğini kaybedebilmektedir, o yüzden yeni medyanın iletişim ve halkla ilişkiler üzerindeki etkilerini ve sağladığı olanakları açıklarken, bunu araştırılan ülke veya ortamın siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamlarıyla birlikte yapmak gerekmektedir.

Halkla ilişkiler sürecinde etkili olan en önemli yeni medya aracı ise İnternettir. İnternet iletişimi, enformasyonun metin, ses, grafik, imaj, video gibi birden çok iletişim biçimlerinin bir araya getirilmesiyle işleyen bir süreçtir. Yerel, ulusal ve uluslararası erişim olanaklarını sağlayan, bu anlamda zaman ve mek nla sınırlı olmayan küresel bir iletişim biçimidir. Timisi'ye (2003: 124) göre; bu  zellikleri, İnternet'i yalnızca mesaj üreten, toplayan ve dağıtan bir teknoloji olmaktan çıkarmakta, birey-birey, birey-grup, grup-birey etkileşimlerine olanak tanıyan bir toplumsal iletişim ortamı haline sokmaktadır.

Okay (2002: 668) yeni medyanın halkla ilişkilerdeki öneminden bahsederek halkla ilişkiler uzmanlarının farklı hedef gruplara yeni medya üzerinden ulaşmanın bilincine vardığını söylemektedir. Okay (2002: 668) halkla ilişkiler uygulamalarında en önemli araçlardan birinin İnternet olduğunu söylemektedir. İnternet'in halkla ilişkiler uygulamalarında bu denli önemli bir noktaya gelmesinin nedenleri arasında İnternet'in yönetimlere farklı hedef gruplarına ulaşma ve örneğin ses, metin ve yazı olarak çeşitli biçimlerde iletişim kurmasına olanak sağlamasının yanı sıra, bilgiler, haberler ve bunun sonucunda ilişkilerin İnternet üzerinde daha hızlı yayılması sayılabilir. Bütün bunlar kamusal halkla ilişkiler uygulamalarının davranış ve bilinç yönetimi açısından işlevselliğinin artmasına katkı sağlayabilmektedir.

Kazancı'da (2004: 299) İnternetin kamusal halkla ilişkilerdeki rolünden bahsederken bu araç ya da yöntemin zamanı iyi kullanarak, yönetimlere insanlarla birebir ilişkiye geçme fırsatı verdiğini ve son derece ekonomik koşullarda, bütün dünyaya anında hitap etme olanağı sunduğunu söylemektedir.

Kazancı'nın da (2004: 299) bahsettiği gibi yeni medya halkla ilişkiler açısından değerlendirildiğinde, halkla ilişkiler uygulayıcılarının karşısına hem yeni fırsatlar çıkmakta, hem de çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalabilme tehlikesi oluşmaktadır. Bu yeni fırsatlar kurum içi iletişimin etkinleştirilmesinden, kurumun hedef gruplarıyla doğrudan bir iletişim içerisine girme yelpazesine kadar uzanabilmektedir. Karşılaşılan en büyük tehlike ise İnternette çok hızlı ve kolay bir biçimde yayılan krizler olabilmektedir (Okay, 2002: 668).

Tellan'a (2009: 78) göre halkla ilişkiler sürecinde İnterneti kullanmak elbette yapılan işi temelinden değiştirmemekte, ancak gazete, radyo ve TV gibi geleneksel kitle iletişim araçları örneğinde olduğu üzere salt birden çoğa olan iletişim yerine,

çoktan çoğa ve bireyden bireye olan etkileşimlere de imkan tanımaktadır. İnternet, geleneksel medyanın tüm avantajlarına sahip olmanın ötesinde iki yönlü simetrik iletişimi de beraberinde getiren bir ortamdır. Basın bültenlerini dağıtma, konuları izleme, rakiplerle ilgili enformasyonu toplama, özel izleyicilere enformasyon sunma, ürün ve hizmetlerle ilgili geribildirim alma, medyada ne kadar yer aldığını izleme, gazetecilerle iletişim kurma, müşterilerle ve olaylarla ilgili araştırmaları yürütme ve yeni gruplar aracılığıyla meslektaşlarla iletişim kurma gibi çok farklı konularda İnternet, halkla ilişkiler için büyük açılımlar sağlamaktadır.

Tellan (2009: 81) halkla ilişkiler programları veya kampanyalarının uygulanmasında İnternet'in sağladığı bir büyük kolaylıktan bahsetmektedir. Ona göre İnternet, amaçların belirlenip, doğru hedef kitlenin seçilmesinde ve bu kitlelerle ilgili bilgilerin sağlanmasında, hedef kitleyle geleneksel kapı tutucuların (gate keepers) aracılığı olmadan doğrudan iletişim kurulmasında ve geri bildirimlerin değerlendirilmesinde halkla ilişkiler ve medya profesyonelleri için güçlü bir araç haline gelmiştir. Halkla ilişkilerin bir yönetim uygulaması olduğu düşünüldüğünde, bu aracın siyasi-ekonomik sistem tarafından kullanılması, sistemin hedef kitleyi doğrudan etkilemesi ve halkı yönlendirmesi ve aynı zamanda halk üzerindeki kontrolünün çoğalmasına yardımcı olduğu görülmektedir.

4. e-Devlet Uygulamaları ve Kamusal Halkla İlişkiler

Dünyada yaşanan hızlı teknolojik gelişmeler, devletlerin örgütlenme ve yapılanmasını da derinden etkilemektedir. Devletler hem kamu hizmetlerine yönelik işlemleri daha hızlı, daha kolay ve daha düşük maliyetle yapmak ve hem de siyasi yönetimi etkinleştirmek için klasik bürokratik yapılarından uzaklaşmakta ve yeni bir yapılanma içine girmektedir. Bu yeni yapılanma yeni medya ve bilişim

teknolojilerine dayanmaktadır. Uçkan'a (2003: 43) göre bilişim ve iletişim teknolojileri (yeni medya), etkinlik ve verimliliğin sağlanması, demokratik katılımın mümkün kılınması, güvenilirliğin, meşruiyetin, hesap verebilirliğin ve saydamlığın tesisi gibi hedefler doğrultusunda kamu yönetimlerinin yeniden yapılandırılması için yeni imkanlar sunmakta ve bu imkanlar "e-devlet" olarak adlandırılan yönetsel modelin özellikle de kamusal halkla ilişkiler açısından giderek daha çok devlet ve uluslararası kuruluş nezdinde kabul görmesine ve kamu yönetimlerinin yeniden yapılandırılması arayışlarında baskın seçenek olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uçkan (2003: 43) e-devlet modelinin kamu yönetiminin halkla ilişkiler uygulamalarında kullanılmasında bir başka nedenin e-ticaret'in gelişmesi ve yeni medyanın özel sektörde çok geniş bir şekilde kullanılması olduğunu düşünmektedir. Aktel'in de (2003: 108) bahsettiği gibi özel sektör tarafından İnternetin yoğun bir şekilde kullanılması ve e-ticaret'in gelişimindeki hız, kamu sektörü açısından yeni iletişim teknolojilerini kullanma yönünde baskıya sebep olmuştur. Bu oluşumla kamusal yönetimler geleneksel iletişim araçlarının yanı sıra yeni medya ve özellikle de İnternet'i kamusal halkla ilişkiler uygulamalarında kullanmaya başlamışlardır.

Bugün, dünyada "e-devlet" kavramı, çok yoğun bir şekilde tartışılmakta ve bu kavramın birçok farklı tanımı yapılmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, e-devlet'in geniş ve muğlak ifadelerle tanımlanmaması ve örneğin sadece teknoloji ağırlıklı dar bir çerçevede nitelendirilmemesi gereğidir. Bu perspektif doğrultusunda e-devletin özellikle de kamusal halkla ilişkiler bağlamındaki tanımını, ülkeye özgü siyasi, ekonomik vb. kriterleri de değerlendirerek yapmak gerekmektedir. Ana akım açısından bakıldığında e-devlet yönetiminde yeni medyanın stratejik kullanımı sayesinde, bilgi toplumunun

ihtiyaçlarına cevap verebilecek, vatandaşı ve kurumları (özel ve/veya kamu) ile elektronik ortamda iletişimde bulunarak verimliliğı, şeffaflığı ve kalkınmayı sağlayacak bir yeniden yapılanma modelidir (Kuran, 2005: 11). Sadece kamu hizmetleri açısından bakan ve e-devlet kavramını meşrulaştırmaya çalışan egemen tanımlamaların tersine bu yeni yapılanmada göz ardı edilmemesi gereken şey siyasi iktidarın da kamusal halkla ilişkiler çalışmalarında e-devlet uygulamasından yararlanarak yeni iletişim teknolojilerini kendi ideolojileri ve siyasi düşüncesini halka benimsetmek ve bu yolla kendi iktidarının sürekliliğine katkıda bulunmasıdır. Örneğin e-devlet modelini uygulayan siyasi iktidar kullandığı cep telefonları şebekesi, İnternet vb. gibi araçlar vasıtasıyla artık toplum içersinde bulunan gruplar veya bireylerle farklı iletişim tarzları geliştirerek toplum üzerinde etkisini artırabilmektedir; bu da bu araçların sadece kamu hizmetine yönelik bir uygulama olmadığını gösterebilmektedir.

Törenli (2009: 219) e-devlet modelindeki gelişmelerden bahsederek böyle bir açıklamada bulunmuştur:

"E-devlet modelinde öne çıkarılan gelişme, devlet yönetiminin 'kırtasiyecilikten' kurtarılması, sonu gelmez bürokratik işlemlerden arındırılması, yönetimin çevresi ile arasında ördüğü duvarların yıkılmasıdır. Bunlar olumlu gelişmelerdir. Ancak ticari kaygıların belirleyici olduğu bir çerçevede e-devlet uygulamaları, bürokratik iktidar ilişkilerinin daha örtük hale geldiğı, kendiliğinden işleyen, hesap sorulamayan bir yöneten-yönetilen ilişkisi görünümü kazanmaktadır. Bu durum bir bakıma Weber'in 'çelik kafesi'ndeki demirlerin yerini, sayısal duvarların almasıdır."

Törenli'ye (2009: 219) göre bu durumda yaklaşım konusundaki tercih, 'batıda başarılı örnekleri' alıp uygulamaya koyan bir e-devlet modeli yerine, yeni medyayı toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı nitelikte ve özellikle de toplumsal ve ekonomik dışlanmışlığı en yoğun yaşayan kesimlerin bu koşullarını değiştirme yönünde

harekete geçiren bir kamu yararına hizmet anlayışını benimsemek ve e-devlet uygulamalarını da bunun bir parçası yapmak olmalıdır.

Burada vurgulanması gereken şey gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasında bulunan farklılıktır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere genel bir göz atıldığında gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelere farklı olarak kendilerine özgü siyasal, toplumsal ve ekonomik koşullara sahip oldukları ve bu koşulların e-devlet uygulamaları için engel teşkil edebileceği görülmektedir. Bu da yeni medyanın bu ülkelerde çok önemli değişikliklere yol açmaması ve toplumsal hayatı önemli derecede etkileyemeyeceğine neden olabilmektedir. Nitekim enformasyon toplumu kuramcılarının bir karşı çıkış niteliğinde Birleşmiş Milletler Kalkınma İçin Bilim ve Teknoloji Komisyonu (UNCSTD) içerisinde başlatılan çalışmalarda, yeni medya kullanımının gelişmekte olan ülke insanların yaşamlarında bir farklılık yaratmadığına ilişkin birçok veri elde edilmiştir (Törenli, 2009: 220). Yeni medyanın bu ülkelerde insanların hayatını değişmemesi ve toplumda derin etkilere neden olmaması, gelişmekte olan ülkelerin toplumsal ve ekonomik yapılarındaki sorunlarla beraber bu ülkelerin siyasi sistemlerinden ve bu sistemin getirdiği kısıtlamalar ve sınırlılıklardan kaynaklanabilmektedir. Yeni medyanın toplum içerisinde derin değişimlere yol açmadığı gelişmemiş ülkelere, yeni medyanın kamusal halkla ilişkiler alanında da önemli değişimlere neden olamayabileceği düşünülmektedir. Burada vurgulanması gereken en önemli hususlardan biri gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hukuki açıdan gösterdiği farklılıklardır; gelişmiş ülkelerin hukuki açıdan gelişmekte olan ülkelere göre üst düzey düzenlemelere sahip olmaları, örneğin bu ülkelerin iç yasalarında bilgi edinme hakkına yer verilmesi ve birçok gelişmekte olan ülke halklarının bu haktan yoksun kalmaları, gelişmekte olan ülkelere yeni medya

araçlarının halkla ilişkiler aracı olarak kullanılmasında devlet ve halk arasındaki ilişkileri geliştirme adına büyük başarıların elde edilememesine yol açmaktadır. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti kanunlarında bulunan "Bilgi Edinme Hakkı Kanunu"³nun amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkından bahsedilmektedir. Halbuki İran Kanunlarında "Bilgi edinme Hakkı Kanunu"na yer verilmemiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında verilen örnekte de görüldüğü gibi toplumsal, kültürel, ekonomik ve hukuki farklılıkların yeni medya araçlarının halkla ilişkiler aracı olarak kullanımını etkileyeceği düşünülmektedir.

e-Devlet uygulamaları aracılığıyla vatandaş-devlet, firmalar-devlet, kamu kurumları çalışanları-devlet ve aynı zamanda kamu kurumları arasındaki etkileşim sağlanabilmektedir. Kuran'a göre (2005: 15) kamusal halkla ilişkiler bağlamında e-devlet yapılanması ve vatandaş-devlet arasındaki etkileşimin sağlanması kamu-halk arasındaki ilişkileri değişime sokmak için potansiyel güce sahiptir. Karar alıcılar, e-devlet sayesinde, devletin entegre bir şekilde çalışan tüm kurumlarında dolaşmakta olan bilgiye ulaşabilme imkanına sahip olurlar. Güncellenmiş ve hızlı ulaşılabilen bilgi, beraberinde etkin bir yönetimi de getirebilmekte, aynı zamanda yönetimin daha çok kontrole sahip olmasını da sağlayabilmektedir (Kuran, 2005: 15). Kuran'ın bahettiği gibi e-devlet, halkla ilişkiler bağlamında potansiyel güce sahip olabilir, ancak e-devletin kamusal halkla ilişkiler açısından ne oranda ve ne şekilde etkili olabileceği, toplumların siyasal ve ekonomik koşulları ve toplumun içinde bulunduğu sosyal-kültürel durumlardan etkilenmektedir. Ayrıca e-devlet uygulamalarının

³ 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu- Kabul Tarihi : 09/10/2003

kamusal halkla ilişkiler üzerindeki etkisini ve kullanım biçimini ülkenin siyasi yapı ve iktidarını elinde bulunduran kişi, grup ve odakların niyetleri belirleyecektir. Örneğin bir kamu kurumu tarafından kurulacak olan İnternet sitesinin amacı ve işleyiş biçimi halka elektronik hizmet sunma ve kurumun sunduğu hizmetlerle ilgili halka bilgi aktarımı olabileceği gibi, halk üzerinde yönetim tarafından uygulanan bilinç ve davranış yönetimi ve site de sunulan bilgiler üzerinden halkı belirli konularda yönlendirmek olabilir.

Yukarıda da açıklandığı gibi e-devlet mekanizmalarının özellikle de kamusal halkla ilişkiler bağlamında nasıl ve ne amaçla kullanılacağı bu mekanizmaları kullanan kişi, grup ve odakların amaçları ve niyetlerine bağlıdır. E-devlet mekanizmaları ve araçları demokrasinin genişletilmesi ve derinleştirilmesi yönünde kullanılabileceği gibi tamamen aksi bir amaca da hizmet edebilecektir. Böylesi bir durum, değişimden beklentileri de farklılaştırmıştır. Bununla ilgili egemen bakış açısına sahip olanlar; e-devlet uygulamalarıyla birlikte daha etkin ve saydam bir yönetim sisteminin oluşacağını, demokratik katılımın artacağını, vatandaşların denetimi konusunda hükümetlerin kapsayıcı iktidarlarının azalacağını, sanal dünya ile birlikte yönetsel düzenlemelerden kaçışın kolaylaşacağını, yönetimlerin düzenleme iktidarından, bireylerin iktidarına doğru bir gelişmenin yaşanacağını umarlarken, bu sürece eleştirel gözle bakanlar ise; yeni medyaya dayanan kamusal halkla ilişkiler uygulamalarının birer denetim aracı haline geleceği, insanların özel hayatına müdahale aracı olacağı ve bu uygulamalarca yönetimin toplum üzerindeki kontrolünün artacağı düşüncesini taşımaktadırlar. Ana akım açısından e-devlet uygulamaları demokratik bir araç olarak (Uçakan, 2003: 27) görülürken, eleştirel

açından e-devlet uygulaması toplumu kontrol etme olanağı vermesi nedeniyle demokrasiye karşı bir tehdit olarak görülebilmektedir.

Yeni medyaya dayalı e-devlet yapılanmasına sırf demokratikleştirici veya demokrasi karşıtı bir uygulama olarak bakmak yanıltıcı olabilir. E-devlet uygulamasının demokratikleştirici olup olmadığı toplumdan topluma ve ülkeden ülkeye, siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel koşullara göre değişebilmektedir, ancak kendi bünyesinde barındırdığı olanaklar ve imkânlarla ve özellikle de etkileşim boyutunun olmasıyla e-devlet uygulamalarının demokratikleştirme potansiyeline sahip olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak kamusal halkla ilişkiler bağlamında e-devlet'e sadece bir teknoloji sorunsalı ve yalnızca rutin görevleri otomatik hale getirmek için kullanılan bir yöntem olarak bakmamak gerekmektedir. E-devletin teknolojik araçları siyasi yönetime de katkıda bulunmakta, yönetimin halkla daha yakın ve devamlı ilişki kurması ve sürdürmesinde, sonuç olarakta yönetimin amaçları doğrultusunda daha etkin olanaklar sunduğu görülmektedir. Aynı zamanda kamu hizmetleri ile ilgili süreçleri basitleştirme yönünde kullanılması gereken teknolojiler, devletin iç değişimini ve yeniden organize edilmesini teşvik edebilmektedir. Elbette ki e-devletin bir kamusal halkla ilişkiler aracı olarak kullanılması daha önce de denildiği gibi ülkenin siyasal, ekonomik ve toplumsal koşulları ve bu aracı kullanan odakların niyetleri ve amaçlarıyla ilişkide olmakta, onlardan etkilenmektedir; o yüzden e-devlet uygulamalarını incelerken ülkenin siyasal, ekonomik ve toplumsal koşullarını göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İRAN'DA YEREL YÖNETİMLER VE YENİ MEDYA TEMELLİ HALKLA İLİŞKİLER

1. İran'ın Yönetim Yapısı – Devrimden Önce ve Devrimden Sonra

Bir toplumun yönetim yapısı, siyasal, toplumsal ve ekonomik örgütlenmesine göre biçimlenir. Başka bir deyişle, yönetim yapısı, toplumda yaşanan siyasal, ekonomik ve sosyal süreçlerden etkilenerek inşa edilmektedir (Sencer, 1992: 37).

Günümüz de İran'ın yönetim yapısı da tarihsel-toplumsal koşulların etkisi altında şekillenmiş ve şekillenmeye de devam eden bir olgudur. Başka bir deyişle, İran yönetim yapısı geçen yüz yıl içerisindeki tarihsel olayların etkisi altında ya kökten veya kısmen değişimlerle günümüze kadar gelmiştir (Noruzifar, 2001: 11). İran'ın yönetim yapısını etkileyen en önemli tarihsel olaylar arasında 1800'lü yıllarda İran'da yaşanan Meşrute Devrimi⁴, Ajax Operasyonu adı ile tanınan darbe⁵,

⁴ Meşrute devrimi: Fransa Devriminin (1789-1799) ardından Batı'da totaliter rejimlerin çöküşü ve sarsılmasıyla ve Rusya'da ortaya çıkan sosyalist düşünceler, osmanlı ve kafkaslar vasıtasıyla İran'a akın eden özgürlükçü ve modernist düşüncelerin sonucu olarak, 19. yüzyılın başlarında İran'da hakimiyetde olan Kacar Şahlık Sülalesinin halka yaptığı baskı ve toplumsal sorunlar zemininde, saltanat rejimini kısıtlama amacıyla ortaya çıkan devrim İran Meşrute Devrimi olarak tanılmaktadır. "Meşrute" sözü şartlı ve sınırlı anlamını taşımaktadır.

⁵ Ajax Operasyonu: II. Dünya Savaşı sırasında(1941) İngiltere ve Rusya güneyden ve kuzeyden İran'a girerek İran'ı işgal ettiler ve Rıza Şah Pehlevi'yi İngiltereye yüz çevirmesi nedeniyle tahttan indirerek sürgüne gönderdiler. Bu tarihten itibaren ve Muhammedrıza Şah'ın ilk on yıl şahlık süresince, istikrarsızlık nedeniyle İran'da 15 başbakan değişikliği oldu.Bu başbakanlardan biri olarak 1948'de Dr. Muhammed Musaddık Milliyetçilik ve

Muhammed Rıza Şah'ın Beyaz Devrim'i⁶ ve 1979'da yaşanan İslami devrimi saymak mümkündür.

Yönetim yapısı, öteki toplumsal sistemlerde örneğin ekonomik sistemde de olduğu gibi, bağımsız bir olgu değil, başta siyasal yapı olmak üzere, tüm toplumsal biçimlenmenin ürünüdür. Buna göre İran'ın geçmiş ve bugünkü yönetim yapısı toplumsal koşullara göre biçim kazanmış ve bu koşullardaki gelişmeler doğrultusunda değişmelere uğramıştır (Noruzifar, 2001: 16).

Günümüzde İran'ın yönetim yapısına yeni biçimler kazandıran bu sürecin genel doğrultusu, geleneksel toplumdan az gelişmişliğin derin izlerini taşıyan dine dayalı topluma geçiştir. Ancak İran kapitalizmin etkisinden de kurtulamayan bir toplum olmuştur.

sömürgeçiliğe karşı düşünceleriyle İran Meclisinden İran petrollerini millileştirme yasasını geçirerek İngiltere'nin elini İran petrolünden kesmeyi başardı. 1953'te İngiltere İstihbarat Servisi(SIS) ve Amerika'nın Merkezi İstihbarat Ajansının(SIA) işbirliği ve ortak planıyla İran'da 32 Mordad Darbesi ve İngilterede ve Türkiye'de Ajaks operasyonu(Operation Ajax) olarak literatüre geçen darbe operasyonu ile Musaddık hükümetini devirerek, İran'dan kaçan Muhammedrıza Şah Pehlevi'yi İran tahtına geri getirdi.

⁶ Beyaz Devrim: 1960'lı yılların başında Amerika, nüfuzu olan ülkelerde isyanlar ve devrimlerle karşı karşıya kalması nedeniyle bu ülkelerde bir derin değişim ve reform politikaları uygulama kararına gelmiştir. Bu esasta İran'da Hakimiyette olan Muhammedrıza Şah Pehlevi'ye ülkesinde bir sıra reform politikasının yürürlüğe konulmasını istedi. Bu reform politikalar toplusu "Beyaz Devrim" veya "Şah ve Halk Devrimi" referandumla 1976'da yürürlüğe geçti. Bu reformların esas bölümlerinden, toprakları toprak sahiplerinden alıp üzerinde çalışan köylülere dağıtılması olmuştur. Ayrıca bu reform paketi herkese bedava eğitim ve çocuklara bedava beslenme, öğretmen asker ordusu, dini talebeler ordusu, sağlık sigortaları gibi başka konularıda içermekteydi.

Son yüz yıl içersinde İran yönetim yapısının en çok etkilendiği ve kökten bir değişimin sağlandığı tarihi olay ise 1979 yılında yaşanan İslami Devrimdir (iranie1404.blogfa.com, 2011).

İran İslami Devrimi'nden önce yani 1979 yılına kadar ülkenin siyasi ve yönetim sistemi sıkı bir merkeziyetçi yapı yani saltanat üzerine kuruluydu. Muhammed Rıza Şah döneminde İran yönetim sistemine bakıldığında, aslında Şah'la beraber, görünürde demokratik bir yapı, yani seçimle işbaşına gelmiş milletvekillerinden oluşan parlamento ve parlamentonun denetimi altında çalışan devlet, hatta siyasi partiler'in olduğu görülmektedir (Magiran.com, 2011). Ancak devlet kurumları ve kuruluşları, milli meclis ve partiler, Şah'ın sıkı denetimi altındadır (Asremroz.com, 2011). Bu denetimin İran İslami Devrimi'ne kadar her gün arttığı ve devletin siyasi ve ekonomik konularda bağımsızlığı ve karar verme gücünün zaman geçtikçe daha da azaldığı söylenebilir. Şah döneminde İran devlet ve yasama sistemi bağımsızlıktan uzak, sadece Şah'ın kararlarını uygulayan ve onaylayan kurumlar haline gelmiştir (fa.wikipedia.org, 2011). İran devletinin devrimden önceki yönetim şekli merkeziyetçi devletin yerel yönetimlere yönelik sıkı denetiminin uygulandığı ve yerel yönetimlere karar hakkı tanımayan sıkı bir merkeziyetçi yapıdır (havzah.ir, 2011).

Devrimden önce İran yönetim yapısı bir üçgenden oluşmaktadır. Bu üçgen Şah, Milli Meclis ve başbakanlık sistemine dayalı devleti kapsamaktadır (tebyan.net, 2011). Devlet bakanları ve başbakan, Şah'ın kararıyla seçilmekte ve bütün önemli görevlilerin atanması da Şah'ın doğrudan kararıyla yapılmaktadır (tebyan.net, 2011). En önemli yerel yönetimler de Ostandari'ler (il valiliği), Fermandariler (şehir valiliği) ve belediyeler olmaktadır. Ostandar (il valisi) ve Fermandar (şehir valisi), İç İşleri

Bakan'ının önerisi ve Şah'ın onayıyla seçilmekte, belediye başkanı da İç İşleri Bakanlığı kararıyla seçilmekteydi (amol.org, 2011). Burada dikkat edilmesi gereken nokta yerel yönetim mensupları yani vali, fermanlar ve belediye başkanının merkezi devlet tarafından atanması ve yerel yönetimlerin güçlerini merkezi devletten almalarıdır.

Aynı zamanda bu yerel yönetimlerin bütün önemli kararlarının merkezi devlet tarafından onaylanması gerektiğini, merkezi devletin denetimi dışında ciddi kararlar alamadıklarını vurgulamak gerekmektedir. Hükümetin bu denli merkeziyetçi bir yapıya sahip olmasının ana nedeni Şah'ın, iktidarını korumak ve sürdürmektir. Böyle bir merkeziyetçi yapıda yerel yönetimlerin gerçek bir şekilde güçlenmesi, totaliter hükümet yapısına tehlike oluşturabilmekte, zayıflamasına neden olabilmektedir. Bu nedenle merkezi otorite ülke de gerçek bir yerel yönetimin gelişmesini de istememekte, o dönemde bulunan yerel yönetimlerin de sadece idari amaçlı olduğu veya daha güçlü bir kontrol ve sıkı denetim sağlamak için kurulduğunu söylemek mümkündür (fa.wikipedia.org, 2011).

Şah döneminde, halkın kendi istemlerine sahip çıkamaması, rejimi en temel güvencesinden yani halk desteğinden yoksun bıraktığı gibi siyasal katılımı da simgesel bir düzeye indirgemıştır. Siyasal katılım, halka tanınmış olan oy hakkının belli dönemlerde kullanılmasından öteye geçememiş, siyasal katılım gibi, toplumsal katılımın öteki biçimleri de bilinçli, amaçlı ve kalıcı olamamıştır. Bu durum devrimden sonra da farklı şekillerde devam etmiştir.

Devrimden sonra ise Irak'ın İran'a savaş açması ve İran'ın çeşitli bölgelerinde muhaliflerin ve bölgesel özerklik veya bağımsızlık isteyen grupların merkezi devletle

çatışmaya girmesi, devrimden önce özellikle de yerel yönetimlerle ilgili verilen vaatlerin birçoğunun zamana bırakılması veya hatta unutulmasına neden olmuştur.

İran'ın devrimden sonraki siyasi yönetim yapısı "Vilayete Fakih"e dayalı cumhur başkanlığı ve İslami Şura Meclisi adı verilen parlamentodan oluşan bir sistemdir (fa.wikipedia.org, 2011). "Vilayete⁷ Fakih"⁸ veya İran'ın dini lideri "Hibregan" adı verilen bir meclis tarafından seçilmektedir (Ünlü, 1996: 71). İran devrim lideri Ayetullah Homeyni'den sonra Ayetullah Hamenei bu göreve geçmiştir. İran Ana Yasası'na göre, İran İslami Meclisi'nden geçen bütün kültürel, ekonomik, siyasi, askeri, ceza ve medeni yasaların İslam temellerine uygun olması ve İslam kurallarına aykırılık içermemesi gerekmektedir. Bu koşullar Anayasa'nın dördüncü maddesinde şöyle açıklanmıştır:

"Medeni, cezai, mali, iktisadi, idari, kültürel, askeri, siyasi ve diğer bütün kanun ve kararlar İslami ölçülere dayanmaktadır. Bu madde kayıtsız şartsız olarak Anayasanın bütün maddelerinin üstündedir ve bu hususun tespiti ve

⁷ Velayet: Velayet terimi köken olarak Arapça dilinden gelen “veli” kelimesinden türetilmiştir.”Velayet” kelimesi “velilik” anlamı taşıyarak, biri veya birilerinin sorumluluğu ve yönlendirilmelerini başka biri tarafından yakınlık ve gereklilik nedeniyle yapılması durumudur.

⁸ Velayete Fakih: Velayete Fakih kavramı şii devlet doktorininde islami toplum yönetiminde “vahi”nin ve tanrının daima toplumların yönetiminde müdahale edilmesi gerektiğini esas alarak, islam peygamberinin ardından bu görevin Şia'nın imamlarına devredilmesi, kesinlik biçiminde savunularak , onikinci “kayıp imam”ın ardından islam ve allahın koyduğu kurallarını iyi bilen, kavrayan ve yorum yapabilen en üstün fakih ve fıkıh bilimine sahip olan kimse Şia imamlarına en yakın ve benzer kişi olarak, müslüman toplumun sorumluluğunu ve yönetimini ele almalıdır. Bu düşünceye göre topluma yönetim ve hakimiyet hakkı sadece allaha aittir ve emanet olarak allahın koyduğu ve gönderdiği kuralları bilen, günah işlememe özelliğine sahip olan kimse tarafından kullanılmalıdır.

belirlenmesi, Denetim Şurası'nın (Şura-i Nigehban)⁹ mensubu olan fakihlerin¹⁰ uhdesindedir." (Ünlü, 1996: 25)

Anayasaya göre cumhurbaşkanı, milletvekilleri, İslami Şuraların üyeleri vb. halkın oyu ile seçilmesi gerekmektedir. Anayasanın altıncı maddesi gereği İran İslam Cumhuriyeti'nde ülke işlerinin, seçimler yoluyla, Cumhurbaşkanı, Milli Şura Temsilcileri'nin seçimi, şuraların üyeleri veya Anayasanın diğer maddelerinde belirtilen hususlar halk oyu yolu ile, genel oya dayanılarak yürütülmesi gerekir (Ünlü, 1996: 26).

İran'da hala en önemli medya olma durumunu koruyan Radyo ve Televizyon Kurumu, İran dini liderinin denetimi altındadır. Radyo televizyon kurumu başkanı, dini liderin doğrudan kararıyla atanmaktadır (Ünlü, 1996: 74). Ayrıca İran dini liderinin doğrudan yönetimi altında olan kurumların başında ülkenin silahlı güçleri gelmektedir. Ülkenin bütün silahlı güçleri dini liderin denetimi altında ve "Vilayete Fakih" tarafından yönetilmektedir (Ünlü, 1996: 74). Genel olarak İran İslam Cumhuriyeti Anayasası'nın yüz onuncu maddesine dayanarak Dini Liderin görev ve yetkilerini şöyle açıklayabiliriz: İran İslam Cumhuriyeti'nin genel politikalarını saptamak, rejimin tayin edilen politikasının doğru icra edilmesine nezaret etmek,

⁹ Şura-i Nigehban: İran İslam Cumhuriyeti'nin esas gözetim kurullarından biridir. 12 ügeden oluşan bu konseyin görevi İran Meclisi'nde geçirilen yasaları islami kurallarla karşılaştırma ve belediye seçimleri dışında tüm seçimlere katılmak isteyen kişilerin geçmişe ve karakter ve inançlarını islami kurallara uyumunu onaylamaktır. 12 ügenin altısı fakih olarak ülke lideri(dini lider) tarafından atanırken altısı ise hukukçu olarak yargı sistemi başkanı tarafından meclise sunulur seçilir.

¹⁰ Fakih: Fıkıh bilen insana fakih denilir. "Fıkıh" kelime anlamıyla bilme ve kavrama anlamındadır. "Fakih" kelimesi bir terim olarak islami felsefede dini kaynakları kavrayabilen ve yorum yapabilen insan demektir.

geniş soruşturma yetkisi, Silahlı Kuvvetler Başkomutanlığı tayini, savaş ve barış kararı almak ve genel seferberlik ilan etmek, Şuar-i Nigehban üyeleri, yargı gücünün en yüksek makamları, İran İslam Cumhuriyeti Radyo ve Televizyon Kurumu Başkanı, İslam Devrim Muhafızları Başkomutanı ve askeri ve güvenlik güçlerinin üst düzey komutanlarının tayini, azil ve istifa kabulü, cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra mazbatasını imzalamak, cumhurbaşkanını azletmek (Ünlü, 1996: 73).

İran'da ana yasayı kabullenen farklı siyasi gruplar parti kurma hakkına sahipler ve devrimden sonra İran'da birçok siyasi partinin kurulduğuna tanık olmaktayız. Bu siyasi partilerin çoğu genelde siyasi sistemin dışında olanlar tarafından değil, bir dönem devletin yüksek makamlarında bulunan ve görevleri bittikten sonra siyasi hayatına devam etmek isteyen bürokratlar tarafından kurulmuştur. İran devletinin İslami temellere dayanmasına rağmen bu ülke de kapitalizmin de geliştiğini ve toplumda derin izler bıraktığını söylemek mümkündür. Kapitalizmin en çok geliştiği dönemler, İran-Irak savaşı ve Musavinin başbakanlığı döneminden sonra, Ayetullah Haşimi Rafsancani'nin cumhurbaşkanlığı dönemine rastlamaktadır. Kapitalizmin reformcu hükümet dönemi yani Seyyed Muhammed Hatemi'nin cumhur başkanlığı döneminde de hızla devam ettiği ve geliştiği, ancak aşırı muhafazakar hükümet dönemi yani Ahmedinejad'ın cumhurbaşkanlığı döneminde ise ekonominin tekrar devlet kontrolünde olması gerektiği tartışmaları gündeme gelmiştir.

İran yönetim yapısı çerçevesinde hem merkezi devlet ve hem de merkezi devlete bağlı ve denetim altında yerel yönetimler faaliyet göstermektedir. Bu yerel yönetimler Ostandariler (il valilikleri), Ostan (il) Yüksek Şuraları, Femandariler (şehir valilikleri), belediyeler, Şehir, bucak ve Köy İslami Şuraları'ndan

oluşmaktadır. Konumuz açısından yerel yönetimlerin öneminden dolayı İran yerel yönetimleri bir diğer başlık altında detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

2. İran'da Yerel Yönetim Yapısı

Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi bakımından yönetim örgütü başlıca iki sisteme göre düzenlenmiştir. Bunlardan birincisi merkezden yönetim, ikincisi yerinden yönetim sistemidir (Noruzifar, 2001: 182).

Merkezden yönetim, genel ve yerel bütün kamu hizmetlerinin tek elde ya da bir merkezde toplanması demektir. Bu durumda hizmetler ya doğrudan merkez tarafından ya da yerinde merkeze bağlı görevliler tarafından görülür. Yerinden yönetimse, kamu hizmetlerinin yöre halkınca seçilen ya da oluşturulan yerel kuruluş ya da organlar eliyle yürütülmesidir (Sencer, 1992: 290).

İran'da her iki sistemin uzlaştırılmasından doğan melez bir merkezden yönetim sistemi yürürlüktedir. Bu nedenle İran yönetim örgütü ikili bir yapı göstermektedir.

İran Anayasasına göre (Ünlü, 1996: 68) 100, 101, 102 ve 103. Maddelere göre, ülkenin farklı bölgeleri arasındaki eğitimsel, kültürel, ekonomik vb. olanakların dağılımında her türlü ayrımcılığı önlemek ve kültürel, ekonomik, eğitimsel planların uygulanma hızını artırmak, verim ve uyum sağlamak amacıyla köy, bucak, şehir, il ve ilçelerde İslami şuralar kurulmuş ve bu şuraların üyelerinin de halk tarafından seçilmesi benimsenmiştir. Merkezi yönetimin taşra örgütleri yani valilikler, fermanariler, bakşdariler (Bucak valiliği) merkezden aldıkları görevleri yerine getirmeleriyle beraber, şuraların yetki alanları çerçevesinde şuralar tarafından alınan

bütün kararlara uymak zorundadırlar. Şuraların yetki alanları diğr bir başlık altında detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

İran merkezi yönetim kuruluşu bakımından, illere, iller ilçelere, ilçelerde bucaklara bölünmektedir. İl bir merkezden yönetim bölümü olduğı kadar bir yerinden yönetim birimidir. Bu nedenle, il yönetimi ikili bir yönetim içermektedir. Merkezden yönetim bakımından yönetim birimlerinin, ildeki merkez örgütünün ve onun hiyerarşik kademeleri durumunda bulunan ilçe ve bucakların bağımsız bir hukuksal varlığı ve kişiliğı yoktur, merkezi yönetimin alt birimleridir (Noruzifar, 2001: 184).

İran İslami Devrimi'nden sonra ve 1980 yılında halkın da isteklerini sık sık dile getirmesi ve yeni kurulmuş devletin de halkın isteklerine önem verdiğini göstermek zorunda kalması, devletin ilk yerel şuralar tasarısını meclise göndermesi ve bu yasanın meclisten geçmesi sonucunu getirmiştir (farsnews.com, 2011). Devrimden sonra İran yönetim yapısı ve yerel yönetimler çerçevesinde getirilen en önemli uygulama (farsnews.com, 2011) ise İslami Şuralar olmuştur.

İran Ana Yasası'nda İslami Şuraların yetki alanları, faaliyet alanları ve bu şuraların diğr devlet kurumlarıyla ilişkisini açıklayan birkaç madde yerleştirilmiştir (100, 101, 102, 103, 104, 105 ve 106. Maddeler). Bu maddelere göre ülkenin idaresi halkın oylarıyla yürütölmek zorunda ve ülkenin her yerinde seçimle iş başına gelen şuralar, ülkenin yerel ve bölgesel düzeylerde karar alma ve kararların yürütölmesinde en önemli temellerden birini oluşturmaktadırlar. Ana yasada her köy, şehir, il ve ilçeye uygun olarak çeşitli projelerin daha iyi uygulanması ve yürütölmesi amacıyla şura üyelerinin halk tarafından seçilmesi ön görölmüştür (Noruzifar, 2001: 189).

Şuralarla ilgili ikinci yasa 1983 yılında meclis tarafından onaylanmıştır. Bu yasada şehir, ilçe ve il İslami şuralarının adı geçmiştir. Bu yasanın bazı bölümleri 1986 yılında değiştirilerek yenilenmiştir, ama yasa hala uygulamaya geçmemiştir. Yerel şuralar yasasını yenileme ve tamamlama amacıyla 1987 yılında tekrar, İslami Şuralar teşkilatı ve seçim kurallarını düzenleme yasası onaylanmıştır. Bu yasa da şuraların seçiminin denetimi ile ilgili İslami Şura Meclisi üyeleri yükümlü tutulmuştur. 1990 yılında ise şuraların seçimi ile ilgili uygulama amaçlı kararname Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmıştır. Ancak 1991 yılında aniden on yıl boyunca tartışılan ve onaylanan yasalar yeni bir kanunla düzenlenerek değiştirilmiştir. Sonuçta bu kanunda yürürlüğe girmeden göz ardı edilmiştir. 1992 yılında bu yasaya birkaç madde daha eklenerek 1997 yılında temeli şehir ve köy şuaraları üzerine kurulan ve 5 bölüm, 94 madde ve 51 ek maddeden oluşan "Ülke İslami Şuralarının Teşkilat, Görevler ve Seçimleri ve Belediye Seçimleri Kanunu" adı ile geçen yasa onaylanmıştır (Noruzifar, 2001: 190).

Bu yasada il, ilçe şuraları ve Yüksek İl Şurasından bahsedilmemektedir. 1997 yılında onaylanan yasanın 91. Maddesi uyarınca şuraların ülke genelinde en fazla bir yıl içerisinde kurulması gerekirken, bu yasa verilen zaman içerisinde de uygulanamamıştır (Noruzifar, 2001: 190).

Kısacası devrimden önce halkın en önemli talepleri arasında yer alan yerel meclisler, devrimin üstünden 20 yıl geçmesine ve İslami şuralar adıyla meclis tarafından onaylanmasına rağmen uygulanamamıştır. Bu süre içerisinde devlet tarafından bu yasanın uygulamaya geçmesini engelleyen nedenlerin başında, devrimden hemen sonra başlayan İran-Irak savaşı ve ülkenin karşı karşıya kaldığı uluslararası krizlerle ülkenin bu konudaki deneyimsizliği gösterilmektedir.

Sonunda İran yerel yönetiminin en önemli kısmı olarak görülen şuralar 1999 yılında ve reform devletinin iktidara gelmesiyle beraber uygulamaya konulmuştur (fa.wikipedia.org, 2011). Reformcuların seçim kampanyasında da yer alan ve seçimi kazanmalarında çok etkili olan şuraların uygulamaya geçirilmesi reformcu Hatemi'nin cumhurbaşkanlığı dönemine rastlar. Devrimden 20 yıl sonra 1998'de iktidara gelen reformcu hükümet 5. Hükümet olarak şuraları seçime götürmeyi başarmıştır. Ana yasada olduğu gibi, ülkenin idaresinin halkın oylarıyla yürütülmek zorunluluğuna vurgu yapılması ve ülkenin her yerinde seçimle iş başına gelen şuraların ülkenin karar alma ve kararların yürütülmesinde en önemli temellerden birini oluşturması istendiğinin açıklanmasına rağmen, uygulamada şuraların, halkın bölge yönetimine katılımını ve demokrasinin gerçek bir şekilde gelişimini sağlamak, yerel yönetimlerin merkezi yönetimin baskıcı gücünü dengelemek, yerel halkın ülke yönetiminde katılımı vb. açılardan ne kadar etkili olduğu tartışmalı bir konudur. Sonuç olarak İran'da yerel yönetimlerin en önemli parçalarından birini oluşturan İslami Şuralar'a araçsal bir önem atfedildiği görülmektedir.

2.1. İran'da Yerel Yönetimin Bir Parçası Olarak İslami Şuralar ve Belediye

İran yerel yönetimi belediyeler, köy ve bucak şuraları, şehir şuraları ve yüksek ostan (il) şuralarından oluşmaktadır. Burada bu şuralar ve belediyelerin görevleri ve yetki alanları açıklanmaya çalışılacaktır.

Köy Şuraları: Köy şuraları ülkede faaliyet gösteren en küçük yönetim birimidir ve köylerde birçok kurumun yerini almaktadır. Bu şuranın üyeleri 4 yıllık olarak halk tarafından seçilmektedir. Köy yönetimi Dehyari ismi verilen ve başkanının köy şurası tarafından seçilen bir kurum tarafından yönetilmektedir.

Dehyar 4 yılda bir şura tarafından değişebilmektedir. 2003 yılında onaylanan şuralar yasasının 69. Maddesine göre Dehyar köy şurasının onayladığı bütün kararları uygulamakla yükümlü tutulmaktadır ve devlet kurumlarıyla yakın ilişki içerisinde bulunmalıdır. Bu şuranın üyeleri doğrudan halkın oyuyla seçilmektedir (Noruzifar, 2001: 191).

Şehir Şuraları: Şehir şurası yerel bir meclis işlevine sahip olmakta, şehirle ilgili bütün konularda karar alma ve onay hakkına sahiptir. Şuralar yasasına göre belediye başkanı, şehir şurasının kararları doğrultusunda hareket etmelidir ve bu kararların uygulanması belediye başkanının yükümlüğü altındadır. Belediye başkanı, 4 yıllığına bu şura tarafından seçilerek İç İşleri Bakanlığı tarafından onaylanmaktadır. İslami şehir şurası, şehir yasama organı olarak belediye tarafından sunulan tasarılar, belediye ve belediyeye bağlı kurumların yönetim esas nameleri ve belediye bütçesi onay hakkına sahiptir ve şehir alanında belediye tarafından yapılan bütün faaliyetleri denetim altında tutmaktadır. Bu şuranın üyeleri doğrudan halkın oyuyla seçilmektedir (Noruzifar, 2001: 193).

Yüksek İl Şurası: Yüksek İl Şuraları, şehir, ilçe ve köy şuraları tarafından önerilen projelerin önceliklerinin belirlenmesi ve devlet kurumlarına gönderilmesiyle sorumlu olmakta, kendi yetki alanlarında devlete bağlı yerel kurumların sorunlarını kurum sorumlularına bildirmek, ayrımcılığı önlemek, kurumların bir biriyle uyum içerisinde çalışmasını sağlamakla yükümlülerdir. Aynı zamanda bu yüksek şuraların, milletvekilleri ve devlette olduğu gibi milli meclise tasarı sunabilmekte, il bütçelerinin değiştirilmesini meclisten isteyebilmektedir. Bu şuralar şehir, il, ilçe ve köy şuraları, devlet ve meclis arasındaki ilişkinin kurulmasında ve sürdürülmesinde

yetki sahipleridirler. Bu şuranın üyeleri alt şuralardan oluşmaktadır(Noruzifar, 2001: 195).

Belediyeler: İran belediyeler yasası, şehir idaresini İslami şura ve belediyeye bırakmıştır. Bu yasaya göre belediyeler devletten bağımsız bir kurum olmakta, belediye başkanı ise şehir şurası tarafından seçilmektedir. İslami şehir şurasına verilen bu yetki, şuranın kendisiyle her açıdan uyumlu birini bu göreve seçmesine yol açmakta, genel olarak belediye başkanı şura üyeleriyle aynı siyasi görüşe sahip kişiler arasından seçilmektedir. Şehir bütçesi belediye tarafından şehir şurasına sunulmakta ve şura gerekli araştırmaları yaptıktan sonra bütçeyi onaylamaktadır. Belediye, şuranın kararları ve şura tarafından onaylanan şehir yönetim politikaları doğrultuda hareket etmekte ve şuranın denetimi altında çalışmaktadır (Noruzifar, 2001: 208).

3. İran'da Yeni Medyanın Gelişim süreci

Yeni medya bütün dünyada giderek yaşamın her alanında yaygın uygulamalar bulan ve yaşam koşullarını derinden etkileyen bir araç haline gelmektedir. Bilgisayar, İnternet ortamı, cep telefonları vb. yeni medya araçları olarak her ülkenin siyasal, ekonomik ve toplumsal koşullarına göre kullanılmakta ve sağladığı yeni olanaklarla her ülkenin gelişimi için önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Yalnız yeni medya araçlarının kullanım yoğunluğu ve biçimi her ülke ve toplumun özelliklerine göre değişmektedir.

Yeni medya kullanımı İran'da özellikle de son yıllarda hem kamu kurum ve kuruluşları ve hem de özel kesim ve halk tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bu araçların İran'da kullanıma girmesi 20 yılı (tebyan.net, 2011)

geçmemektedir. İran'da kullanılan en önemli yeni medya araçlarından birisi ise İnternet'tir. İran 1990'larda Ortadoğu'da İnternet'i kullanmaya başlayan ilk Müslüman ülke (dunya.milliyet.com.tr,2011) olmuştur, ancak İran'ın Ortadoğu'da İnternet'i kullanmaya başlayan ilk ülke olmasına rağmen bu kullanım, yıllarca sadece devlet kurumları ile sınırlı kalmıştır. İran'ın Ortadoğu bölgesinde ilk ülke olarak İnternet kullanımına başlamasının nedenleri arasında İran devletinin batılı ülkelerle olan rekabet düşüncesi, batı medyasının yansıttığı imajın tersine modern bir imaj oluşturması, batı medyasının İnternet üzerindeki İran'a yönelik faaliyetlerini izlemek olabileceğinin yanı sıra, İnternet'in batılı ülkeler tarafından yoğun bir şekilde kullanılmasının İran'da İnternet kullanımına geçişe yönelik baskı oluşturduğu düşünülmektedir.

İran'da İnternet'e bağlanan ilk kurum 1992 yılında Sayısal ve Fizik Araştırmaları Merkezi (takbarg.ir, 2011) olmuştur. 1994 yılında İran'da İnternet'i kullanan kişi sayısı 250'yi geçmemekteydi (ict.gov.ir, 2011). İnternet'in diğer araçlara göre bütün dünyada olduğu gibi İran'da da gelişme hızı çok yüksek olmuştur. Radyo, dünyada faaliyete başlamasından 20 yıl sonra ve sinema ise 30 yıl sonra İran'a gelmiştir. Bu süre televizyonda 13 yıl ve İnternet'te ise sadece birkaç yıl zaman almıştır. Bütün engellere rağmen İnternet kullanıcı sayısının hızla artması ülkede bu aracın çok hızlı bir şekilde geliştiğini göstermektedir. 1994 yılına kadar İnternet kullanıcı sayısı 250 kişiyi geçmezken, resmi istatistiklere göre 2004 yılında kullanıcı sayısının 5 milyon kişiyi geçtiği (ict.gov.ir, 2011) görülmektedir. En son istatistiklere göre İran'da İnternet'e bağlanan kişi sayısı 2007 yılında 26 milyonu geçmiştir (ict.gov.ir, 2011). Ama istatistiklerde verilen 26 milyon kişinin çoğunluğu, "dial up" yoluyla İnternete bağlanmakta ve hızlı İnternet'e bağlanan kişi sayısı sadece

500 bin kişi yani 0.07 % olmaktadır (mehnews.com, 2011). Özel şirketler ve kuruluşlar da hesaba katıldığında hızlı İnternet'in halk arasında geniş ölçüde yaygın olmadığı görölmektedir. Resmi açıklamalara göre son 3 yıl içerisinde ise hızlı İnternet'in kullanımında büyük bir artışın olduğu söylenmektedir. Bazı uzmanların açıklamalarına göre ise hızlı İnternet'in İran'da gelişimini engelleyen sorun sadece altyapı ve teknoloji sorunu değil, daha çok devlet politikalarıyla alakalıdır (reporter.ir, 2011).

İran'da devrimden sonra ilk defa İnternet'le ilgili bir madde, dördüncü kalkınma programında yer almaktadır ve ondan sonraki bütün kalkınma programlarında İnternet'in önemine değinilerek İnternet altyapısı gelişimi ile ilgili maddelere yer verilmektedir (reporter.ir, 2011). Bu maddelerde yapılan vurgular ise daha çok İnternet'in kamu kurum ve kuruluşlarındaki kullanımı yönünde olduğu görölmektedir.

Burada değinilmesi gereken konu İran'ın dünyada İnternet hızını sınırlayan sayılı ölkeler arasında olduğudur. Altyapının gelişimi ve teknoloji konusunu bir tarafa bırakırsak, İran'da ölkede güvenliği neden gösterilerek halk tarafından yüksek hız İnternet kullanmanın yasak olduğu görölmektedir. İletişim Bakanlığı'nın açıklamasına göre, evlere verilen İnternet'in en çok 128 KB hıza sahip olması gerekmektedir (ict.gov.ir, 2011). Bunun sırf ölkede güvenliği ile ilişkilendirilmesinin ne kadar doğru olduğu tartışmalı bir konudur.

İran dünyada en çok İnternet kesintisi yaşanan ölkelerden biridir. Engellenen sitelerin sayısı açısından ise Çin Halk Cumhuriyeti'nden sonra dünyada ikinci yeri almaktadır (fa.wikipedia.org, 2011). Kesintiler altyapıda yaşanan sorunların yanı

sıra, genel olarak siyasi nedenlerden dolayı ve ülke yönetiminin kararları doğrultuda gerçekleşmektedir.

Siyasi olaylar nedeniyle İnternet'in kesildiği dönemlere İran'da yaşanan 2010 seçim krizini vermek mümkündür. Ahmedinejad'ın 2010 cumhurbaşkanlığı seçimlerini hileyle kazandığını iddia eden Musavi yandaşları protestolar ve itirazlarını İnternet üzerinden düzenlemeye ve İnternet üzerinden halkı devlet aleyhine protestolara davet etmeleri nedeniyle seçimden sonra halk, İnternet'in kapatılmasıyla karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca İnternet'in sık sık kesilmesinin yanı sıra halkın birçok siteye erişimi ya geçici bir şekilde veya tamamen engellenmektedir. Siyasi krizler döneminde geçici olarak engellenen siteler arasında Gmail ve Yahoo'da bulunurken, birçok sosyal paylaşım ve haber sitesi sürekli olarak erişime kapatılmıştır. Sürekli erişime engelli olan siteler arasında ise Facebook, BBC, CNN, VOA vb. ve birçok siyasi muhalif sitesi yer almaktadır (Dehgan, irandarjahan.net, 2011). Bu da halk nezdinde İnternet'in çekiciliğinin kaybedilmesine ve kullanımda azalmaya neden olabilmektedir.

İran'da İnternet'in kamusal alanda gelişmesi ve devletin 2002 yılında aldığı karar doğrultuda bütün devlet kurum ve kuruluşlarının İnternet sitesine sahip olmasına ve bütün devlet bankaları ve kurumların cep telefonları ve İnternet üzerinden hizmet vermesine rağmen yukarıda vurgulanan altyapı ve siyasi tavırla beraber, İran ICT şirketi başkanının da söylediği gibi kültürel ve eğitimsel sorunların varlığı örneğin halkın İnternet kullanma alışkanlığının olmaması veya buna gerek ya da güven duymaması, İran'da İnternetin hızlı bir şekilde gelişmesi için engel oluşturmaktadır. Diğer yeni medya araçları da benzer sorunlarla karşı karşıyadır.

Örneğin genelde siyasi krizler nedeniyle İnternet şebekesine getirilen kısıtlamalar cep telefonları şebekesini de kapsamaktadır (Ziaiparvar, reporter.ir, 2011).

Günümüzde İran kendine özel İnternet şebekesini kurmaya çalışmaktadır. Dünya İnternet şebekesinden ayrı bu milli İnternet şebekesini oluşturma çabaları 2005 yılında Ahmedinejad'ın cumhurbaşkanı olmasıyla gündeme gelmiştir, daha sonra ise çeşitli siyasi olaylar ve bu olaylardan ortaya çıkan endişeler devletin bu konuda daha ciddi adımlar atmasına neden olmuştur.

İran devleti "Helal" diye adlandırılan milli İnternet şebekesinin İslami değerleri koruma ve ülkeyi batı kültürünün kötü etkilerinden muhafaza etme hedefiyle hayata geçirdiğini (tabnak.ir, 2011) söylemektedir. Birçok siyasi düşünür ise bu milli İnternet şebekesinin kurulmasında en önemli hedefin, devletin İnternet şebekesini tam kontrolüne alması ve siyasi faaliyetlerin engellenmesi olduğunu (melli.eu, 2011) açıklamaktadır. Buna örnek olarak İran'da yapılan 2009 cumhurbaşkanlığı seçimleri ve bu seçimlerden sonra ortaya çıkan siyasi krizler verilmektedir. 2009 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra ortaya çıkan bu krizlere bakıldığında muhaliflerin daha çok İnternet üzerinden organize olduğu görülmektedir, bu yüzden bu olaylardan hemen sonra İnternet'e erişim birkaç haftalığına engellenmiştir. Bu milli İnternet şebekesinin asıl amaçlarından biri de siyasi muhaliflerin İnternet üzerindeki faaliyetlerini ve İnternet üzerinden organize edilmelerini engellemenin yanı sıra devletin, halkın çeşitli enformasyonlara ulaşımını kontrol altında tutma çabası olduğu düşünülmektedir. İran İletişim Bakanının da açıkladığı gibi "temiz İnternet" lakabı verilen bu İnternet şebekesinin 2012 yılının sonuna kadar faaliyete geçmesi beklenmektedir.

4. İran'da e-Devletin Yapısı

Son yıllarda İran devlet kurumları tarafından e-devlet'in gelişimi için birçok faaliyet yapılmıştır. İran'da e-Devletin tarihsel sürecine bakıldığında, elektronik devletin gelişimi için devlet tarafından atılan ilk adımın 2002 yılında İran Yüksek İdari Şurası tarafından alınan kararla başladığı görülmektedir. Bu karar 3. beş yıllık kalkınma programı yasası amaçları doğrultuda alınmıştır. 3. Gelişme Programı Yasası çerçevesinde alınan bu karar, bütün kamu kurumları ve kamu nezareti altında olan kurumlara, 2002 yılının sonuna kadar İnternet sitesi kurmayı zorunlu kılmıştır. Bu tarihten dört yıl önce ise ilk kez Yüksek Enformasyon Şurasının kurulmasına tanık olmaktayız (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 21).

Altındaki tablo İran'da elektronik devletle ilgili alınan kararlar ve faaliyetlerin sürecini tarihsel olarak göstermektedir (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 22).

Tablo 2.1: İran'da elektronik devletle ilgili alınan kararların süreci

Sıra	Yıl	Onaylayan Kurum	Karar
1	2000	İslami Şura Meclisi	İran İslam Cumhuriyeti 3. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Kalkınma Programı
2	2002	Yüksek İdari Şura	İdari Sistemin Özel ve Kamusal Faaliyetlerinin Otomasyonu
3	2002	Bakanlar Kurulu	Ülke ICT teknolojisi geliştirme amacı doğrultusunda özel faaliyetler tüzüğü – Stratejik Elektronik Devlet Projesi
4	2003	Bakanlar Kurulu	Ülke ICT teknolojisi geliştirme amacı doğrultusunda özel faaliyetler tüzüğü – Stratejik Elektronik Devlet Projesi
5	2003	Yüksek İdari Şura	Yenileme ve İdari Devrim Merkezi Projesi

6	2003	Yüksek İdari Şura	İlgili Kurumların Çalışmalarının Değerlendirilmesi
7	2003	Yüksek İdari Şura	Öncül İllerde Elektronik Hizmet Merkezlerini Kurma Projesi
8	2003	Yüksek İdari Şura	Ülke Uygulayıcı Kurumlarının İstatistik Birimlerini Yenileme Projesi
9	2004	İslami Şura Meclisi	İran İslam Cumhuriyeti 4. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Kalkınma Programı
10	2004	Bakanlar Kurulu	Bilgisayar Programları Uyarıları (Bilgi alış verişinin güvenliği)
11	2004	Bakanlar Kurulu	Devleti Küçültme ve Milli Elektronik Devlet Senedi

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, İran devletinin özel bir şekilde elektronik devlete yönelik faaliyetlerinin başlamasının 3. Kalkınma programının son yıllarında olduğunu ve 2002-2004 yılları arasında geliştiği görülmektedir (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 22). 2002-2004 yılları ise muhafazakar hükümetten sonra, reformcu devletin iktidarını perçinleştirdiği döneme rastlamaktadır.

İran'da elektronik devletle ilgili politika geliştirme, karar verici ve uygulama organları ise aşağıdaki gibidir (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 23):

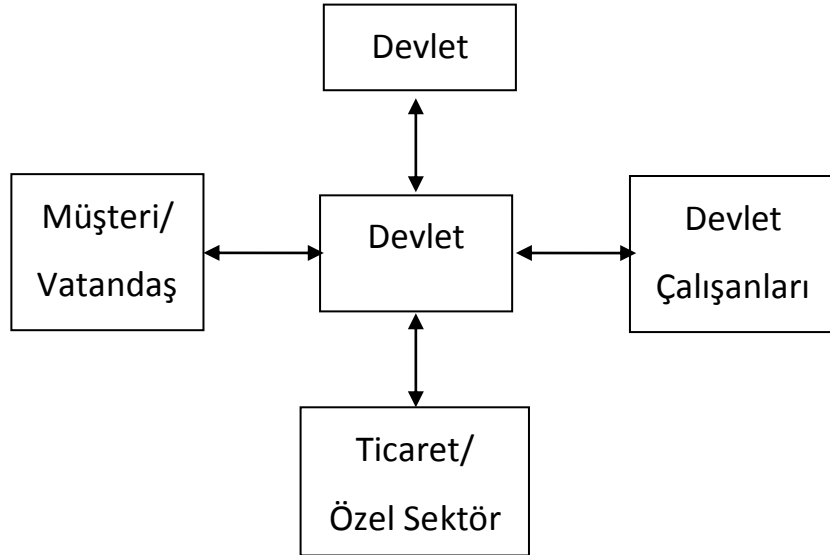
Tablo 2.2: İran'da elektronik devletle ilgili politika geliştirme, karar verici ve uygulama organları

Elektronik Devlet Politika Geliştirme Merkezleri	İletişim ve ICT bakanlığı
	Yüksek Enformasyon Şurası
	Genel Elektronik Devlet Kurumu
	Sanayi ve Maden Bakanlığı
	Teknoloji Yüksek Şurası
	Yüksek ICT Şurası
Karar Verici Organlar	Yüksek Kültürel Devrim Şurası
	İletişim ve ICT bakanlığı
	Yüksek Enformasyon Şurası
	Genel Elektronik Devlet Kurumu
	Sanayi ve Maden Bakanlığı
	Yüksek ICT Şurası
Uygulayıcı Kurumlar	İran İstatistik Merkezi
	Ülke Harita Kurumu
	Tapu ve kadastro genel müdürlüğü
	Nüfus ve vatandaşlık işleri genel müdürlüğü
	Ülke Jeoloji Kurumu
	İran İslam Cumhuriyeti Posta Şirketi

Politika geliştirme organları ve karar verici organlar arasındaki fark bu kurumların yetki genişliğinden kaynaklanmaktadır. Politika geliştirme organları, üst düzey yönetim kurumları olmakta ve çizdikleri politikalar diğer kurumlar ve kuruluşların planları ve çalışmaları üzerinde etkili olabilmektedir. Karar verici kurumlar ise kendi alanlarında yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla kararlar

almaktadırlar. Bu kararlar genelde kurum içi kararlardır. Önce politika geliştirme organları genel politikayı oluşturmakta sonra ise karar verici organlar uygulamalı kararları almaktadırlar (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 23).

İran'ın e-devlet modeli ise genel uluslararası modele göre oluşmuştur. Bu model de genel olarak devletin sunduğu temel hizmetlerin dört düzeyde yapıldığı görülmektedir. Bu model devlet-devlet, devlet-vatandaş, devlet-çalışanlar ve devlet-özel sektör arasındaki etkileşimden oluşmaktadır (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 23).

Şekil 2.1: Genel E-Devlet Modeli

e-Devlette devlet-vatandaş ilişkisi: İran genel ICT projesine göre Elektronik devlette devlet-vatandaş ilişkisi, devletin, vatandaşlara/müşterilere devlet hizmetleri ile ilgili bilgi vermesi veya hizmetlerin sunumunu kapsamaktadır. Bu hizmetler örneğin ehliyet temdidi, faturalar veya vergilerin yatırılması, iş başvurusu, üniversite

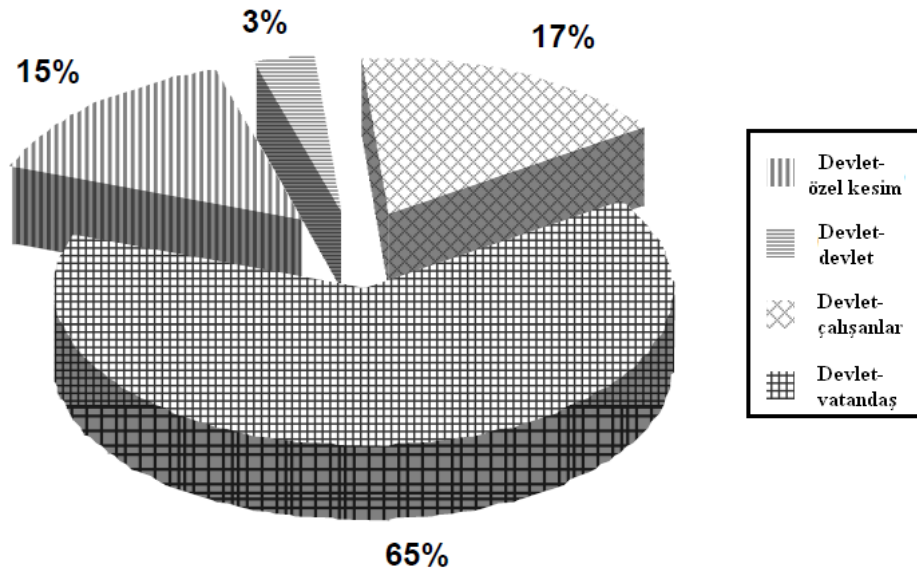
kayıtları vb. gibi faaliyetlerden oluşmaktadır (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 24).

Devlet-devlet ilişkisi: İran genel ICT projesine göre bu ilişki devletlerin bazı politik, ekonomik vb. nedenlerden dolayı birbiriyle ilişki içerisinde olma ihtiyacından ortaya çıkmaktadır.

Devlet-özel kesim ilişkisi: İran genel ICT projesine göre elektronik devlet çerçevesinde İran'da gelişen ilk ilişki devlet-özel kesim ilişkisidir. Bu ilişki vergi ödemeleri, bilgi ve enformasyon hizmeti, devlet yardımları ve çeşitli faaliyetler için izin alma işlemleri gibi faaliyetleri kapsamaktadır. Bu ilişki de özel kesim kuruluşları, devlete hizmet veren, devletin ortağı, müşterisi veya hatta devletin rakibi olabilmektedirler.

Devlet-devlet çalışanları ilişkisi: İran genel ICT projesine göre bu ilişki devletin kamu kurumları çalışanlarına bilgi sunma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Elektronik devletin sunduğu bu olanak aracılığıyla devlet çalışanlarının özel şebekeler veya devlet iç şebekelerinden insan kaynakları bilgilerine erişimi sağlanmaktadır. bu bilgiler, personelin emeklilik bilgileri, dilekçeler, eleştiri veya öneri kutuları vb. olabilmektedir.

Araştırmalara göre (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 23) devlet-devlet, devlet-vatandaş, devlet-özel kesim ve devlet-çalışan ilişkileri içerisinde devlet-vatandaş ilişkisi bu ilişkilerin 65%'ini kapsamakta, devlet-devlet ilişkisi ise 3% oranıyla bu ilişkilerden en az payı almaktadır.

Şekil 2.2: İran'da Elektronik devlet hizmetlerinin değerlendirmesi

İran elektronik devlet sisteminde temel faaliyetlerin sorumlulukları ise şöyledir:

Tablo 2.3: İran elektronik devlet sisteminde temel faaliyetlerin sorumlulukları

Temel Faaliyetler	Sorumlu Kurum
Devlet (sanal) şebekesi	Cumhurbaşkanlığı
Bütçe ve planlama sisteminin otomatikleştirilmesi	Yönetim ve Planlama Kurumu
Gelir sisteminin otomatikleştirilmesi	Ekonomi Bakanlığı
Trafik uygulamaları	Polis Teşkilatı
Devlet kurumlarına web sitesi oluşturmak ve devlet hizmetleri bilgi depolarının halka sunulması	Ekonomi Bakanlığı
Milli düzeyde tasarımı oluşturmak ve e-yönetim projeleri	Yüksek Enformasyon Şurası
Ülkenin ihtiyaçlarını karşılayabilen enformasyonel altyapıların oluşturulması	İletişim Bakanlığı

5. İran'da e-Devletin Genel Durumu, Projeler ve uygulamalar

Birleşik Milletler Kurumunun raporlarına göre İran elektronik devlet hazırlığı açısından dünya sıralamasında 108. Sırada yer almaktadır (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 25). Birleşik Milletler Kurumunun araştırmalarında 3 ana kriter dikkat çekmektedir. Bu kriterler devletin İnternet üzerindeki varlığı, teknolojik altyapı ve insan kaynaklarını kapsamaktadır. Birleşmiş Milletlerin bu değerlendirmede kullandığı kriterler aşağıdaki tabloda gelmektedir (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 26):

Tablo 2.4: Elektronik Devlete Hazırlık Kriterleri

Devletin İnternet üzerinde varlığı	İnternet üzerinden kamu hizmetleri ve bilgi sunumu
Teknolojik altyapı	İnternetin yaygınlık oranı Cep telefonunun yaygınlık oranı Hızlı İnternet yaygınlık oranı Sabit telefon hattı yaygınlık oranı Ev bilgisayarlarının sayısı
İnsan kaynakları	Eğitim düzeyi

Bu rapora göre İran'da İnternet yaygınlık oranının 25.54, bilgisayar yaygınlık oranının 10.53, cep telefonu yaygınlık oranının 19.5, hızlı İnternetin yaygınlık oranı ise 0.66 olmaktadır.

Ülke Stratejik IT Projesinde yayınlanan ve İran elektronik devlet durumunu açıklayan rapor, Birleşmiş Milletler 2005 raporuna dayanarak, 2005 yılına kadar İran'da bütün bakanlıklar ve birçok devlet kurum ve kuruluşunun İnternet sayfası açması ve bunun süreklilik kazanmasının devletin İnternet üzerinde varlığının her

gün artması, zamanla birçok hizmetin İnternet üzerinden sunulması ve halkla etkileşimin bu web sayfaları üzerinden kurulması sonucunda İran giderek bölge ülkeleri arasında öncül bir ülke konumuna gelmekteydi (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 30).

Birleşmiş Milletlerin İran Elektronik Devlet Gelişme Raporunda, 2004-2005 yılı içerisinde elektronik devleti hizmetlerinin çok hızlı bir şekilde arttığı ve bir yıl içerisinde iki kata yükseldiği söylenmektedir. Bu raporda Eğitim Bakanlığı, İş ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Ekonomi Bakanlığının İnternet üzerindeki çalışmaları ve hizmet sunmaları taktir edilmiştir. Ayrıca raporda İran Cumhurbaşkanlığı'nın bu konudaki faaliyetlerinin öneminden de bahsedilmiş, İran'ın bu konuda gelişmeye ve diğer adımların atılmasına hazır hale geldiği belirtilmiştir (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 30).

Birleşmiş Milletlerin araştırmalarında dikkat çeken en önemli husus ise 2003 ve 2005 yılları arasında elektronik devletin İran'da hızlı bir şekilde gelişmesi ve 2005-2008 yılları arasında ise bu konuda hızlı bir şekilde gerilemesidir. Birleşmiş Milletler'in araştırmasına göre yukarıdaki kriterler değerlendirilerek İran'ın durumunda 2005 yılına kadar iyileşme görülmekte, 2005 yılına kadar İran kendini dünyada 98. sıraya kadar yükseltmeği başarmıştır (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 30). 2005 yılından bu yana İran'ın elektronik devlet gelişimindeki düşüşü 2010 yılında da devam etmektedir. İran e-devletle ilgili dünya sıralamasında 2005 yılında 98. Sıradaiken 2011 yılında 120. Sıraya düşmüştür (Jalali, magiran.com, 2011).

Tablo 2.5: İran'ın 2003-2008 yılları arasında dünya sıralamasındaki Durumu

Yıl	İran'ın Dünya Sıralamasındaki Yeri
2003	107
2004	115
2005	98
2008	108
2011	120

2002 yılında yayınlanan Milli Elektronik Devlet Özel Kalkınma Senedi'nde (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 39) devletin ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasındaki en önemli amacının IT kullanımının ülkenin çeşitli birimlerinde gelişimi olduğu açıklanmaktadır. Bu senede göre bu nedenden dolayı, 2002 yılında idari reform, yönetim tarzları gelişimi ve idari teknolojiler programı, ülkenin bürokratik sistemini iyileştirme amacı doğrultusunda ve "IT Kullanımını Geliştirme (TAKFA)" adıyla bakanlar kurulu tarafından onaylanmıştır. Bu programın uygulamasındaki çerçeveyi belirleme amacıyla ise aynı yılda, "IT'nin Yönetim Sisteminde Gelişimi ve Elektronik Devlet" planı hazırlanarak Yüksek İdari Şura tarafından onaylanmıştır (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 39).

Bu programın uygulanması çerçevesinde aşağıdaki faaliyetler gerçekleşmiştir:

- Devlet kurum ve kuruluşlarına ait 1000 İnternet sitesinin bu senedin hedefleri doğrultusunda açılması: Bu İnternet siteleri genelde bilgi verme amaçlıdır ve elektronik hizmet sunmamaktadırlar.
- Ülkenin 18 ilinde elektronik portalın oluşturulması: bu güne kadar 18 il elektronik portala sahip olmuştur. bu portallarda ise 80 devlet kurumu faaliyet göstermektedir.

- Bir proje çerçevesinde 3200 hizmet araştırılarak, 2000 hizmet elektronikleştirme amacıyla seçilmiştir. Bu hizmetlerden 200 hizmete ise öncelik tanınmıştır.

- Elektronik devlet portalının "www.İran.ir" adresi ile İletişim ve IT bakanlığı tarafından kurulması: bu portal halka bazı idari işlemlerini gerçekleştirmek için kurum ve kuruluşlara doğrudan başvurmada, işlemlerini gerçekleştirmek için olanak sunacaktır. Bu portal üzerinden 150 kamu hizmetinin sunulması düşünülmektedir. Aynı zamanda bu portal üzerinde kurumların üst düzey yöneticilerine ayrılan e-posta aracılığıyla halkın etkileşime geçmesi sağlanacaktır. Bu portal İran'ın en önemli elektronik hizmet portalıdır.

- İran'ın en büyük bilim ve araştırma portalı: Bu portal bilimsel belgeler ve araştırmaları içermektedir. Bu portal aracılığıyla 510 bin üzerinde bilimsel metine ulaşmak mümkün olacaktır. Bu portalda yayınlanan makaleler ve metinler enformasyon, enformasyon sistemleri yönetimi, planlama, dil, enformasyon analizleri ve IT alanlarını kapsamaktadır.

- İran'ın en önemli bilgi depoları: kimlik ve nüfus bilgileri deposu ve GPS

İran'ın elektronik devlet projesi olan TAKFA projesi çerçevesinde planlanan projeler ise aşağıdaki gibidir (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 38):

- Otomatik bütçelendirme sisteminin yapılandırılması
- Ülke genel denetim kurumu ICT sisteminin yapılandırılması
- Ülkenin inşaat projeleri araştırma ve planlarının sanal arşiv haline getirilmesi
- Kültür ve Turizm bakanlığının enformasyon sistemi
- İnternetin milli düzeyde geliştirilmesi
- Enformasyon güvenliği senedinin hazırlanması

- Milli elektronik kimliği senedinin hazırlanması
- Spor portalı
- Güvenlik laboratuvarının kurulması
- Elektronik profesyonel savcılık sistemi
- Ulaşım kontrolü sistemi
- Ülke sağlık sistemi portalı
- Silahlı güçlerin otomatik sigorta sistemi
- Dış işleri bakanlığı portalı
- Savunma sanayi enformasyon şebekesi
- Ulaşım bakanlığı portalı
- Ulaşım bakanlığı genel ICT projesi
- İran İstatistik Merkezi genel ICT projesi
- Sanal ve bilgisayar suçları yasası
- Milli Enformasyon Merkezi

Devletin e-devletle ilgili politikaları, İran'da e-Devlet'in Genel Durumu Raporu'nda şöyle açıklanmıştır (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 49):

1. Özel sektörün bütün projelerde işbirliğini elde ederek özel sermayenin olanaklarından yararlanmak
2. Devlet kurumlarında e-devletle ilgili deneyimi artırmak ve güncel bilgilere sahip olmak amacıyla yeni projelere imza atmak
3. e-Devlet projelerinin gelişimi ile ilgili haberlerin çeşitli medya araçları vasıtasıyla yayınlanması ve bu gelişmeleri halka duyurmak ve hissettirmek

4. e-Devletle ilgi tekellerin oluşmasını önlemek ve projelerin özel kurumlar, şirketler ve devlet kurumları arasında paylaşılması
5. Özel ve kamu kurum ve şirketlerinin kategorilendirilmesi, denetim altında tutulması, onaylanması ve şirketlerin çalışma alanlarını belirlemek
6. E-Devletle ilgili danışmanlık ve uzmanlık hizmetleri veren şirketlerin devamlı bir şekilde denetlenmesi
7. Özel sermayenin e-devlet projelerine katılımını sağlamak için yeterli çekiciliğin yaratılması

6. İran'da e-Devlet Uygulamalarının Siyasi Süreçten Etkilenmesi

İran'da e-devlet uygulamalarının ülkede yaşanan siyasi süreçten etkilenmediğini söylemek mümkün değildir. İktidara gelen her hükümet kendi çıkar anlayışı ve düşünce tarzına göre hareket etmekte ve sonuç olarak bu da çeşitli dönemlerde devlet tarafından yapılan faaliyetleri etkilemektedir.

İran'da yaşanan siyasi süreçler bütün alanlarda olduğu gibi e-devlet alanında da önemli değişikliklere neden olabilmektedir. Örneğin farklı hükümetlerin e-devlet uygulamasına ne oranda ciddi yanaştığı veya değer verdiği bu alanda yapacağı çalışmalarında değişik bir sürece girmesine yol açabilmektedir. Buna örnek olarak 1997 yılından sonra reformcu hükümet ve muhafazakar hükümet dönemleri arasındaki farkı verebiliriz. E-devlet çalışmaları 1999'dan başlayarak 2005 yılına kadar hızlı bir şekilde ilerlerken Ahmedinejad'ın cumhurbaşkanlığı döneminde durgun bir hale geldiği görülmektedir.

Bunun anlaşılması için İran'da devlet tarafından yapılan yeni medya ve e-devlet uygulamalarına kısa bir şekilde bakmakta yarar vardır. Bu sürece bakıldığında İran'da yeni medyanın önem kazanması ve devlet tarafından ciddiye alınmasının 1997 yılından başladığı görülmektedir. Nitekim İran'da 1997 yılında hükümetin değişmesi ve reformcu hükümetin faaliyete başlamasının hemen ardından Yüksek Enformasyon Şurası'nın¹¹ kurulması dikkat çekmektedir. Bu şuranın kurulmasının ana hedefleri ise İran'da enformasyon şebekelerinin geliştirilmesi ve enformasyon merkezlerinin kurulması ve e-devlete yönelik adımların atılması (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 46) olduğu söylenmektedir.

İlk yeni medya ve e-devlet uygulamaları adımlarının reformcu hükümet döneminde atılması ve ondan önce bu konuda ciddi bir faaliyetin görülmediği dikkat çekicidir. Bu daha sonraki süreçlerde de göze çarpmaktadır.

Birleşmiş Milletler raporu veya İran'da e-Devlet'in Genel Durumu Raporu'nda da görüldüğü gibi Çeşitli raporlarda yeni medya ve e-devlet uygulamalarının 2005 yılına kadar hızlı bir şekilde geliştiği ve 2005 yılından bu tarafa gelişme hızının azaldığı açıklanmaktadır. Örneğin İran e-devlet

¹¹ Yüksek Enformasyon Şurası Cumhurbaşkanı, İslami Kültür Bakanı, Yüksek Eğitim Bakanı, Posta Telgraf ve Telefon Bakanı, Sağlık Bakanı, Milli Eğitim Bakanı, Ekonomi Bakanı, Radyo Televizyon Kurumu Başkanı, Milli Kütüphane Başkanı, Devlet tarafından atanan bir din adamı, Cumhurbaşkanının onayı ile atanan üç enformasyon uzmanı, İttılaat (güvenlik) Bakanı, Sanayi Bakanı, Dış İşleri Bakanı ve Savunma Bakanı'ndan oluşmaktadır. Yüksek Enformasyon Şurası'nın görevleri: Bilgi teknolojilerinin üretim ve kullanımının denetimi, enformasyonla ilgili ülke düzeyindeki politikaları oluşturma, ülke düzeyinde enformasyonla ilgili her türlü çalışmanın devlet politikalarıyla uyumlu olduğunu denetlemek, enformasyonla ilgili yasaların oluşturulması, kültürel, ekonomik, sosyal, bilimsel ve eğitimsel konularda bilgi teknolojilerinin kullanımını sağlamak ve geliştirmek, özel sektör ve kamu kurum ve kuruluşları arasındaki yeni medya temelli ilişkileri geliştirmek ve denetlemek, enformasyonla ilgili tanımlar ve kuralların oluşturulması, uluslararası enformasyon şebekelerinden nasıl faydalanılacağını araştırmak ve gereken kuralların oluşturulması, bilgi teknolojileri ve yeni medya ile ilgili araştırmaların yapılması, enformasyonla ilgili kamu kurumlarının güncel durumlarını araştırmak ve geleceğe yönelik planlar oluşturmak, toplumu enformasyon teknolojileri hakkında bilgilendirmek, enformasyon konusunda kurumların arasındaki anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak.

uygulamalarıyla ilgili Birleşmiş Milletler Kurumunun 2008 yılında yayınladığı raporda İran'da e-devletin 2005 yılına kadar ve özellikle de 2004-2005 yılları arasında çok hızlı bir şekilde geliştiğini ve 2005-2008 yılları arasında durgun bir hale geldiği ve hatta bazı konularda gerilediği açıklanmıştır. Bu konuya 2008 yılında yayınlanan Ülke Stratejik IT Projesinde de yer verilmiştir. Bu proje de İran'ın elektronik devlet durumu ile ilgili bölümünde 2005 yılından sonra elektronik devletle ilgili gelişmelerin yavaşladığına vurgu yapılmıştır. Bu durum Jalali'nin de (Jalali, magiran.com, 2011) açıkladığı gibi 2011 yılına kadarda devam etmekte İran 2005 yılından bu tarafa en kötü günlerini geçirmektedir.

İran'da e-devlet uygulamalarının geliştiği ve gerilediği dönemlerin farklı zihniyet ve politikalara sahip hükümetler döneminde olması dikkat çekicidir. E-devlet uygulamalarına ilk adımların atılması reformcu hükümetin seçimleri kazanmasının ardından ve 1997 yılından başladığı görülmektedir. 1997-2005 yılları ise reformcu hükümetin iktidarda olduğu 8 yıllık bir dönemdir. Birleşmiş Milletler raporu ve İran'da yayınlanan e-devlet raporu bu dönemde İran'ın e-devlet hazırlığının arttığını ve bu ülkenin yeni adımlara geçmesi için uygun bir zemin yarandığını açıklamaktadır. 2005 yılından sonra ise bütün beklentilerin tersine İran'da e-devletin gelişme hızının azaldığı ve uygun bir zeminin yarandığı söylentilerine rağmen 2011 yılına kadar da bölge ülkelerinin birçoğundan geride kaldığı görülmektedir (Jalali, magiran.com, 2011). Nitekim İran, 2005 yılına kadar e-devlet konusunda dünyanın 98. Sırasında yer almışken, 2008 yılında 108. Sıraya gerilemiş, 2011 yılında ise dünyanın 120. Ülkesi (Jalali, magiran.com, 2011) olmuştur .

Birleşmiş Milletlerin açıkladığı raporda İran'ın 2005 yılında dünya sıralamasında 108. Sırada yer almasındaki ana etkenlerin daha çok altyapı, insan

gücü ve İnternet'in İran'daki durumu olarak görülmektedir. İran'da yayınlanan, İran'da e-Devlet'in Genel Durumu Raporu Birleşmiş Milletlerin bu sıralamalarda sosyal ve siyasal konuları dikkate almadığını eleştirirken e-devlet'in başarıya ulaşmasındaki önemli faktörlerin altyapıdan daha çok siyasi ve sosyal konuların olduğunu açıklamıştır (İran Yüksek Enformasyon Kurulu, 2008: 25). İran'da e-Devlet'in Genel Durumu Raporu'na göre İran kamu kurum ve kuruluşları İnternet siteleri üzerinden verilen hizmetler 2004-2005 yılları arası iki katına yükselmişken (15%'ten 28%'e), 2005 yılından şimdiye kadar ciddi bir ilerleme yaşanmamıştır.

İran'da yeni medya ve e-devlet uygulamalarının geliştiği dönemin Hatemi'nin cumhurbaşkanlığını yaptığı reformcu hükümet döneminde olduğu gibi, ülkenin e-devlet konusunda gelişiminin yavaşlaması da Ahmedinejad'ın cumhurbaşkanlığı yani muhafazakâr hükümetin iktidarda olduğu döneme rastlamaktadır. Reformcuların hakimiyette olduğu dönem, İran'ın batıya yakınlaşma ve batı dünyasıyla ilişkilerinin arttığı dönem ve reformculardan sonra Ahmedinejad'ın cumhurbaşkanlığı ile muhafazakar hükümet dönemi, İran'ın batı dünyasıyla ilişkilerinin kopuk olduğu ve batıyla daha çok karşı karşıya geldiği dönemdir. İran'da e-devlet gelişiminin batıyla ilişkilerin devrimden sonra en yoğun şekilde yaşandığı reformcu hükümet döneminde yaşandığı dikkat çekicidir. Burada İran'la ilgili uluslararası ilişkilerin ne şekilde yürütüldüğünün İran e-devlet uygulamaları sürecinde etkili olduğunun altını çizmek gerekmektedir.

İran'da e-devlet için sorun oluşturan en önemli engellerden biri siyasi krizler ve bu krizler sonucunda İnternet ortamının devletin sıkı kontrolünde çalışması ve birçok zaman ise İnternet'in erişime engellenmesidir. Bu nedenle siyasi süreçler ve krizlerin İran e-devlet uygulamalarını derinden etkilediğini söylemek mümkündür.

Ayrıca Lotfi'ninde (Lotfi, magiran.com, 2011) açıkladığı gibi İran devleti ICT ile ilgili faaliyetlerde ciddi bir şekilde politika geliştirmeye ve bu politika üzerinden hareket etmeye inanmamaktadır. Bu yüzden İran'ın her sene açıklanan sıralamalarda gerilediği görülmektedir.

Bu siyasi krizlerin sonucunda İnternet ortamının devletin sıkı kontrolüne geçmesi için İran'ın milli İnternet şebekesi oluşturma çabalarını da örnek verebiliriz. 2005 yılından ve reformcu devletin iktidarı muhafazakâr kesime kaptırması ardından gündeme gelen "Helal"¹² İnternet şebekesi İran'da İnternet ortamının siyasi süreçlerden ne kadar etkilendiğinin en iyi göstergelerinden biri olabilir. Ahmedinejad'ın, cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanması ve Hetemi'nin yerine geçmesi ardından devletin İnternet üzerindeki kontrolü de artmıştır. İran Cumhurbaşkanı birinci danışmanının da açıkladığı gibi (dunya.milliyet.com, 2011) 2008 yılında altyapı çalışmaları için 1 milyar dolar bütçe ayrılan ulusal İnternet şebekesinin sonraki hedefleri bütün İslami ülkeleri kapsayan ve onları batı merkezli İnternet ortamından ayırmak olduğu söylenilmektedir (itanalyze.com, 2011). İran halkına batı merkezli bir İnternet şebekesi yerine İran merkezli bir İnternet şebekesinin bölge ve İslami ülkeler arasında oluşturulması, İran için enformasyon aktarımı açısından bölgesel bir güç kaynağı haline gelebileceği söylenirken ve bu yönde kamuoyu oluşturulmaya çalışılırken, İslami ülkeler için "Helal" İnternet şebekesinin, bu ülkeleri İnternet açısından batı bağımlılığından kurtaracağı propagandası yapılmaktadır. Bu da halk ve uluslararası ortamda özellikle de bölge ve İslami ülkeler arasında proje için meşruiyet kazandırmaya yardımcı olabilmektedir.

¹² Bu İnternet şebekesinin "Helal" olarak adlandırılması İslam kurallarına ve İslami devlet anlayışına karşı olan bilgiler ve ahlaki değerlere zıt olan içeriklerden arındırılacağı nedeniyle verildiği söylenilmektedir.

Yukarıda da görüldüğü gibi yaşanan bu siyasi süreçler İran'daki yeni medya ve e-devlet uygulamalarını etkilemektedir.

7. İran'da Kamusal Halkla İlişkiler ve e-Devlet

E-devlet uygulamalarına bir halkla ilişkiler aracı olarak bakmak olanaklıdır. Çünkü kamu kurum ve kuruluşları bu araç vasıtasıyla hem hedef kitleleriyle etkileşim kurmakta ve hem de hizmetlerinin bir kısmını veya tamamını İnternet üzerinden halka sunmaktadırlar.

Geleneksel ve kitle iletişim araçlarının tersine yeni medya araçları toplumu bireyselleştirerek daha kolay bir kontrolün sağlanmasına katkıda bulunabilmektedir. Siyasal ve ekonomik sistemler hem bu amaçla ve hem de mal/hizmetlerini halka ulaştırmak amacıyla bu araçları kullanmaktadırlar. Bu durum, demokratik toplumlarda olduğu gibi, baskıcı siyasal sistemlere sahip olan toplumları da kapsayabilmektedir. Yeni medya teknolojisinin yansız olduğu düşünülürse kullanım biçimi ve yoğunluğunun sosyo-ekonomik koşullar ve siyasal sistemin özelliklerine göre değişmesi olanaklıdır. Yeni medya araçlarının siyaset aracı olarak kullanılmasının yanı sıra bu araçların kullanımı da siyasi süreçlerden ve sorunlardan etkilenebilmektedir.

Son yıllarda yeni medya araçlarının İran kamusal halkla ilişkilerinde de yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Görünürde hem İnternet ve hem cep telefonları şebekesi bu ülke de kamusal halkla ilişkiler aracı olarak kullanılan en yaygın araçlar haline gelmiştir. Bu araçların İran kamusal halkla ilişkiler uygulamalarında yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmasının nedenleri arasında, bazı kamu hizmetlerinin İnternet üzerinden verilmesiyle bürokratik engellerin

azaltılmasının yanı sıra, İran devletinin modern bir imaj sağlamaya çalışması ve ayrıca özel sektörün bu alanda yoğun faaliyet göstermesi ve bu alanı özel sektöre bırakmaması, ayrıca halkında İnternet üzerindeki faaliyetlerini izlemek ve kontrol etmek olduğu düşünülmektedir.

İran'da kamusal halkla ilişkilerde İnternet'in kullanımı 1998 yılından buyana ve özellikle de 2002 yılından olmuştur. İran Yüksek İdari Komisyonu, Ülke Yönetim ve Planlama Kurumu önerisiyle, “İran Üçüncü Gelişme Programı Yasası” (spac.ir, 2010) çerçevesinde, bütün kamu kurumları ve kamu nezareti altında olan kurumlara, 2002 yılının sonuna kadar İnternet sitesi kurmayı zorunlu kılmıştır. Bu karar, o döneme kadar İran kamusal halkla ilişkiler uygulamalarında yeni medya kullanımı ile ilgili alınan en ciddi karar olmuştur. Bir halkla ilişkiler uygulaması olarak e-devlet uygulamaları bu tarihten sonra gelişmeye başlamıştır (spac.ir, 2010). Sorumlular tarafından, bu kararın nedeni bu araçlar aracılığıyla enerji kullanımı ve devlet masraflarının düşürülmesi ve halka daha kaliteli hizmetler sunulmasının yanı sıra, kamu kurum ve kuruluşlarının yeni teknolojileri kullanmamasının devlet imajını zedelediği ve bu konudaki sıkıntıların kısa zamanda giderilmesi ve kamu kurumlarının İnternet üzerinden halka bilgi ve hizmet sunumunun devlet prestijini halkın yanında arttırabileceği söylenmektedirler (spac.ir, 2010).

2007 yılında ise İran Cumhurbaşkanı Özel Temsilcilerinin onayı ile, kamu kurumları 2007 yılı eylül ayının sonuna kadar verdikleri bütün hizmetlerle ilişkin bilgileri (formlar, dilekçeler, idari işlemler süreci, koşullar, adresler, tarifeler vb.) İnternet sitelerinde yayınlama, halkı bilgilendirme ve bu bilgilere ilişkin güncelleme ile görevlendirilmiştir, Diğer taraftan söz konusu kurumlar 2007 yılı Kasım ayının

sonuna kadar verdikleri hizmetlerin bir bölümünü İnternet siteleri üzerinden sunma konusunda görevlendirilmiştir (spac.ir, 2010).

Bugün İran kamu kurum ve kuruluşlarının çoğunun İnternet sitesi bulunmaktadır. Bu sitelerin çoğu bilgi vermek amaçlı olmakta bazı siteler ise tamamen elektronik ortamda hizmet amacıyla açıldığı görülmektedir. Örneğin www.eservice.iran.ir sitesi bütün kamu kurum ve kuruluşlarının elektronik hizmetle ilgili bağlantılarını tek adreste toplamıştır. Bu site aracılığı ile sunulan hizmetler arasında devlet üniversiteleri sınavları sonuçlarının açıklanması, sağlık sigortaları ve kimlik işlemlerinin takibi, devlet bankalarının İnternet üzerinden verdikleri hizmetler, kurumların personel hizmetleri, çocuklar için elektronik ortamda isim seçme hizmeti, borsa ile ilgili hizmetler, telefon, elektrik, su ve gaz faturalarının ödenmesi gibi hizmetler yer almaktadır.

Bütün önemli devlet kurumlarının çeşitli amaçlarla İnternet sayfalarının bulunmasının yanı sıra İran'da elektronik hizmet amaçlı kurulan en önemli site "İran Elektronik Hizmet Portalı" ismi verilen www.iran.ir olmaktadır (iran.ir, 2011). "İran Elektronik Hizmet Portalı", Cumhurbaşkanı Özel Temsilcilerinin 2007 yılında aldıkları 25. maddenin 3. fıkrası (iran.ir, 2011) doğrultusunda kurulmuştur. Sorumlular tarafından, İran Elektronik Hizmet portalı'nın kuruluş amacı ise halkın en az zamanda ve en düşük masrafla idari işlemlerini yapmaya olanak sağlanması ve aynı zamanda halkın devletle iletişime geçebilme imkanının tanınması olduğu açıklanmıştır(iran.ir, 2011). Sorumlular tarafından bu sitenin açılış amacı sadece halkın en az zamanda ve en düşük masrafla idari işlemlerini yapmaya olanak sağlanması ve aynı zamanda halkın devletle iletişime geçebilme imkanının tanınması olduğu söylenirken, bu sitenin bazı konularda halkı yönlendirdiği de görülmektedir.

Örneğin İran nüfusunun farklı etnik gruplar örneğin Azeriler, Kürtler, Araplar ve diğer etnik gruplardan oluşmasına rağmen, bu site de sunulan elektronik ortamda çocuklar için isim seçme hizmeti çerçevesinde sadece Farsça ve İslami isimler yer almakta, Azeri, Kürtçe vb adların seçilebilmesi için yasal bir engel yokken, bu site aracılığıyla bu konuda kültürel bir faaliyet yapılmakta, bu konuda halk egemen kültür lehine yönlendirilmeğe çalışılmaktadır. Buna benzer durumlar dini konularda da göze çarpmakta, örneğin devlete yakın din adamlarının İnternet siteleri bağlantılarının bu site aracılığı ile sunulduğu ve halkın bu sitelere yönlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Kamu kurumları tarafından kurulan bu İnternet sitelerinin kamusal halkla ilişkilerde ne kadar etkili olduğu ise tartışmalı bir konudur. Çünkü bütün çalışmalara rağmen İran kamu kurum ve kuruluşları İnternet sitelerinde bulunan ziyaretçi sayılarına bakıldığında, bu sitelerin kuruluş tarihinden genel olarak 10 yıl geçmesine rağmen ziyaretçi sayısının çok düşük olduğu görülmektedir. Örneğin birçok elektronik hizmet sunan ve birçok bilginin sunulduğu İç İşleri Bakanlığı portalının kuruluş tarihinden buyana ziyaretçi sayısı sadece 2 milyon 500 bin kişi, Refah ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı portalının ziyaretçi sayısı ise 8 yıl içinde 3 milyon, Adliye Bakanlığı portalının ziyaretçi sayısı ise sadece 636 bin kişi olmuştur. Bu ziyaretçilerin birçoğunun da kamu görevlileri olduğu düşünülürse bu sitelerin halk tarafından geniş bir şekilde kullanılmadığı açıktır.

İran dünyada en çok İnternet kesintisinin yaşandığı ülkelerden biridir. Bu İnternet kesintilerinin altyapı sorunlarından kaynaklanabildiğinin yanı sıra, daha çok siyasi nedenlerden dolayı ortaya çıktığı düşünülmektedir. İnternet kesintisinin çok sık yaşandığı ve aynı zamanda toplumdaki tek sesliliğinde İnternet ortamına

taşınmasına ve daha öncede vurgulandığı gibi birçok İnternet sitesinin yasaklandığına bakılırsa ki günümüzde İran'da beş milyondan fazla siteye erişim engellenmiştir (irandarjahan.net, 2011), bu ülke de İnternet üzerinden kamusal halkla ilişkiler uygulamalarının ne kadar başarılı olabileceği tartışılabilir bir konudur. Ayrıca birçok uzmanın (mojnews.com, 2011) açıkladığı gibi halkla ilişkilerin İran'da yıpranmış ve profesyonel dışı bir yapıya sahip olması yeni iletişim teknolojileri ve özellikle de İnternetin kamusal halkla ilişkilerde kullanımını başarısızlığa uğratmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEBRİZ BELEDİYESİ HALKLA İLİŞKİLER UYGULAMALARINDA İNTERNET KULLANIMI

Bu bölümümüz araştırma bölümü olarak 3 kısımdan oluşmaktadır. İlk başta Tebriz'in nüfus yapısı, kültürel özellikleri, ekonomisi, vb. ve Tebriz Belediyesi ile ilgili genel bilgilere, birinci kısımda ise Tebriz Belediyesinin halkla ilişkiler uygulamalarında İnternet kullanımı ile ilgili yapılan ankete yer verilmiştir. Bölümümüzün ikinci kısmında ise Belediyenin halkla ilişkiler uygulamalarında İnternetin kullanımı ile ilgili, Tebriz Belediyesi halkla ilişkiler sorumluları, ICT çalışanları, gazeteciler ve sivil toplum kuruluşları mensupları ile yapılan derinlemesine görüşmeler, en son kısım ise değerlendirme ve sonuç getirilmiştir.

1. Tebriz Kenti ve Belediyesi ile İlgili Genel Bilgiler

İran'ın kuzeybatısında ve İran'ın Azerbaycan'ı adı ile tanınan bölgesinde yer alan Tebriz Doğu Azerbaycan ilinin merkezidir. Bu şehir Safeviler dönemi ve ayrıca İlhanlar hükümeti döneminde İran'a başkentlik yapmıştır (Rezazad, 2010: 5). İki milyona yakın nüfusa sahip olan Tebriz alan ve nüfus açısından İran'ın Tahran ve Meşhed'den sonra üçüncü en büyük şehri olmakta, ekonomik açıdan Tahran'dan sonra İran'ın ikinci kenti olarak tanınmaktadır (Sardarinia, 2003: 10). Ayrıca Tebriz sanayi bakımından İran'ın ikinci şehridir. Tebriz halkı etnik köken açısından Azerbaycan Türkleri olarak tanınmakta, resmi eğitim ve öğretim dışında günlük yaşamda Azerice halk tarafından konuşulmaktadır.

Tebriz'in tarihi özelliklerine bakıldığında İran'da modernizasyonun öncülü olduğu görülmekte ve bu nedenle İran'da ilkler şehrine meşhur olmuştur (Majidi, 2003: 11). İran'da ilk modern okul, ilk belediye, ilk halk gazetesi, matbaa, polis teşkilatı, ticaret odası, sinema, telefon şebekesi, kadın derneği, opera ve tiyatro vb. Tebriz'de kurulmuştur (Sardarinia, 2005: 6). Ayrıca geçen 200 yıl tarihine bakıldığında ise İran'ın Tahran'dan sonra en önemli siyasi kenti olduğu görülmektedir. Nitekim 1900'lü yıllarda İran'da yaşanan Meşrute harekâtının¹³ Tebriz'den başlanması ve 1979 yılında ise İran İslami Devriminin en sert günlerinin Tebriz'de yaşanması buna örnek teşkil edebilmektedir. Bunun ana nedenlerinden biri de Tebriz'in tarihi boyunca Türkiye ve Rusya aracılığı ile İran'ı Avrupa ülkelerine bağladığı ve İran'ın Avrupa ülkeleriyle en çok ilişkide bulunduğu şehri olduğu düşünülmektedir. Bu durumun devrimden sonra da İran merkezi devleti ve Tebriz arasındaki ilişkiyi etkilemiş olduğu düşünülmekte, merkezi devletin diğer şehirlere göre daha çok kontrol sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Ayrıca Tebriz'de faaliyet gösteren siyasi aktivistler genel olarak etnik haklarla ilgili isteklerinin karşılık bulmaması nedeniyle ne reformcu hükümet dönemi ne de muhafazakar hükümet döneminde merkeze bağlı olan siyasi grupları desteklemediği görülmektedir. Devlete

¹³ Fransa Devriminin (1789-1799) ardından Batı'da totaliter rejimlerin çöküşü ve sarsılmasıyla ve Rusya'da ortaya çıkan sosyalist düşünceler, osmanlı ve kafkaslar vasıtasıyla İran'a akım eden özgürlükçü ve modernist düşüncelerin sonucu olarak, 19. yüzyılın başlarında İran'da hakimiyetde olan Kacar Şahlık Sülalesinin halka yaptığı baskı ve toplumsal sorunlar zemininde, saltanat rejimini kısıtlama amacıyla ortaya çıkan devrim İran Meşrute harekâtı olarak tanılmaktadır. Tebriz'in Avrupa, Türkiye ve Kafkazlarla olan yakın ilişkileri nedeniyle ve Tebriz halkının bu durumdan etkilendiğinden bu harekâtın Tebrizde daha yoğun yaşanmasına ve Meşrute devriminin Tebriz'den başlayıp ülkenin diğer bölgelerine yayılmasına neden olmuştur.

bağlı gruplar dışında Tahran'da faaliyet gösteren siyasi gruplar ve Tebriz'de faaliyet gösteren siyasi grupların hiç bir zaman bir birlerini desteklemediği görülmektedir. Örneğin 2010 seçimlerinden sonra yaşanan olaylarda da reformcu bürokrat olarak tanınan Musavi yandaşlarının Ahmedinejad'ın seçimleri hile ile kazandığı iddiasıyla, Tahran'da şiddetli protestolar yaparken Tebriz siyasileri Musavi'nin etnik haklarla ilgili Ahmedinejad'dan farklı düşüncelere sahip olmadığını açıklarken bu protestolara katılmayacağını açıklamıştır.

Tebriz'de yazma okuma oranı Tebriz Eğitim ve Öğrenim Kurumu tarafından verilen rakamlara göre 10-49 yaş grupları arasında 91% olmaktadır. Tebriz halkının ülkenin resmi dili yani Farsça'da yazma okuma oranının 91% olmasına rağmen okullarda Azerbaycan Türkçesinde eğitim hala başlamamış durumdadır.

Tebriz'in eskiden beri ekonomik ve ticari açıdan bölgenin merkezi durumunda olduğundan bu şehir de farklı kesimlerinde bulunmasına rağmen, memur, işçi, büyük ve küçük boyutta esnaf, tüccar ve küçük burjuva sınıfında olduğu Tebriz'de sınıflar arasındaki farklılığın gündelik yaşamda göze çarpmadığı söylenilebilir. Tebriz'de sanayi daha çok gıda sanayii, kimyasal ve petrol ürünleri, giyim sanayii, ev eşyaları, beyaz eşya ve mobilya sanayii, ziraat makineleri üretimi ve araba üretiminde kullanılan parçalar üzerine yoğunlaştırılmış, uçak, elektronik ürünler, araba üretimi ve nükleer sanayii gibi hassas sanayi daha çok İran'ın merkezi bölgelerine yerleştirilmiştir.

Yukarıda da açıklandığı gibi, Tebriz birçok alanda öncül bir kent olmuştur ve İran'ın ilk belediyesi, şehir meclisi ve belediye sarayı 1908 yılında Tebriz'de kurulmuştur. İran'ın en eski belediyesi unvanını taşıyan Tebriz Belediyesi yeni

teknolojilerin kullanımında da öncül kentlerden biri olmakta ICT kurumunu kuran ilk belediyelerden biri olmuştur.

Tebriz'de İnternet kullanımına gelindiğinde ise, Tebriz nüfusunun 2 milyona yakın olmasına rağmen Tebriz'de 60 bin civarında ADSL hattı bulunmaktadır. Tez yazımı sırasındaki araştırmalar ve Tebriz Post, Telgraf ve Telefon kurumu sorumlularının açıklamalarına göre bu 60 bin kullanıcı sayısının önümüzdeki yıl içerisinde 100 bine çıkarılması beklenmektedir. Yazma okuma oranında 91% gibi yüksek bir orana sahip olan Tebriz halkında bu yüksek oranın İnternet kullanımına çok az yansıdığı görülmektedir. Tebriz'de nüfusa göre ADSL İnternet kullanıcı sayısı Türkiye şehirleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye şehirleri arasında benzer bir nüfus sayısına sahip olan Bursa ve Antalya nüfusun 50%'ne yakın İnternet sahipliği ile Tebriz'in çok üstünde olduğu görülmektedir. (Demirel, www.webrazzi.com, 2011)

Tebriz Belediyesinin İnternet üzerindeki faaliyetlerine gelindiğinde ise belediye tarafından verilen resmi istatistiklere göre Tebriz Belediyesi ICT kurumunun 2010 yılında İnternet üzerinden yaptığı faaliyetlere ayırdığı bütçe kurum bütçesinin 6%'i olmaktadır (Salehnia, 2010: 17).

2. Tebriz Belediyesi Halkla İlişkiler Çalışmalarında İnternet Kullanımı Anketi

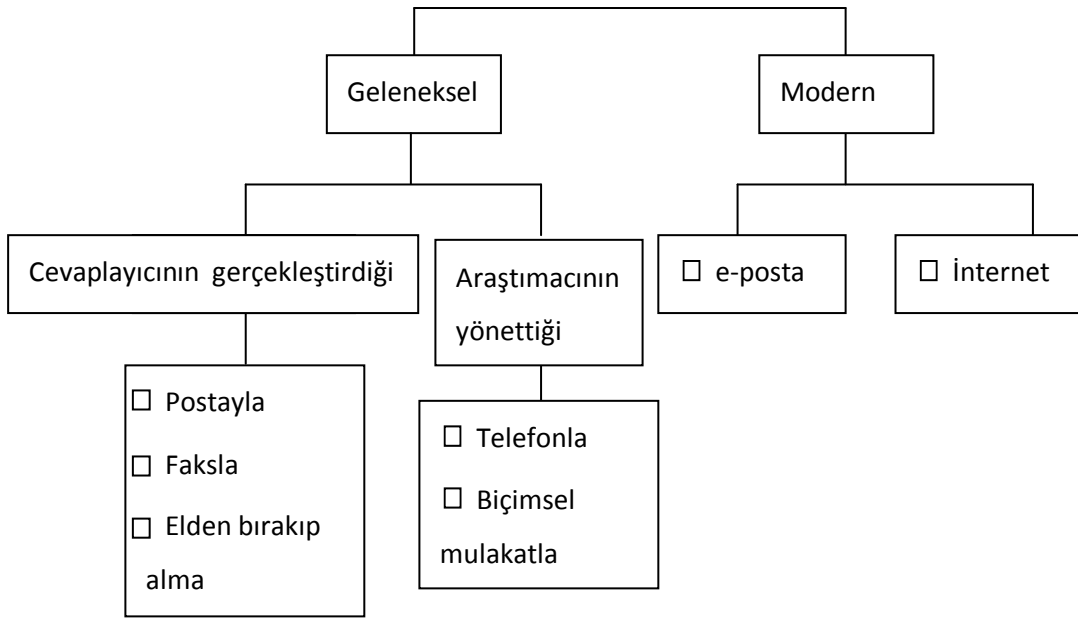
Anket çalışmaları toplumsal bilimlerde çok yaygın olarak kullanılan, görece olarak çok sayıda veriyi ekonomik olarak elde etmesini sağlayan bir yöntemdir. Elde edilen verilerin standardize olması analizlerde ilişkilerin daha belirgin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu gerekçelerden dolayı resmi, ticari ve akademik kurumlarca çok sayıda anket çalışması yapılmaktadır (Altunışık, 2010: 66). Anket, belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak bir evren ya da

örnekleme oluşturan kaynak kişilere sorular yöneltmek suretiyle sistemli veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir.

Tebriz Belediyesi Halkla İlişkiler Çalışmalarında İnternet Kullanımı Anketinin

Süreci:

Anket Yönetiminin Belirlenmesi: Anket türlerini başlıca iki gruba ayırmak mümkündür: geleneksel ve modern anket yöntemleri (Altunşık, 2010: 80).

Şekil 4.1. Anket Türlerinin Sınıflandırılması

Bu çalışmada "araştırmacının yönettiği anket" türü çalışma için seçilmiştir. Anket formları araştırmacı tarafından eğitilen anketörler tarafından doldurulmuştur. "Araştırmacının yönettiği anket" türünü seçme nedenlerimiz cevaplayıcıların özelliklerini göz önünde bulundurmak ve verilerin daha güvenilir olmasını sağlamaktır.

Anket formunun düzenlenmesi: Anketin başarısını belirleyen etmenlerin başında ankette yer alacak soruların düzenlenmesi, anketin tasarımı ve yapısı

gelmektedir. bu nedenle bir anket oluştururken soruların biçimi ve sırası çok önemlidir (Altunşık, 2010: 84).

Çalışmanın anketi sosyo-ekonomik faktörler, cevaplayanların genel olarak İnternet kullanımı ve Tebriz Belediyesi İnternet sitesi kullanımı ile ilgili olarak toplam 16 kategori soru ve 1 nicelik sorudan oluşmaktadır.

Anketin başında soruları cevaplayan kişilerin isimlerinin kaydedilmediği, sadece tez çalışması için kullanılacağı ve çalışmanın yapılış amacı açıklanmıştır.

Anket formunun güvenilirliği: Güvenilirlik, bir testin veya ölçeğin ölçmek istediği şeyi tutarlı ve istikrarlı bir biçimde ölçme derecesidir. Güvenilir bir test veya ölçek, benzeri şartlarda tekrar uygulandığında benzeri sonuçlar verir. Bir test veya ölçek ne derece güvenilir ise ondan elde edilen veriler de o derece güvenilirdir (Altunşık, 2010: 122). Bir ölçeğin güvenilirliğini ölçmede en önemli yaklaşımlardan biri içsel tutarlılık analizidir. (Altunşık, 2010: 124). İçsel tutarlılığın ölçümünde en yaygın kullanılan yöntem Cronbach Alfa olarak da bilinen alfa katsayısıdır. Alfa değeri 0 ile 1 arası değerler alır ve kabul edilebilir bir değerin en az 0.7 olması arzu edilir (Altunşık, 2010: 124). Çalışmada kullanılan anketin araştırmacı ve anketörler tarafından uygulanmadan önce SPSS 16.0 programını kullanarak Cronbach alfa analizi gerçekteştirilmiştir. Elde edilen Cronbach alfa katsayısı tablo 4.1'de sunulmuştur. Cronbach alfa katsayısının sonucuna göre, araştırma verilerinin oldukça güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

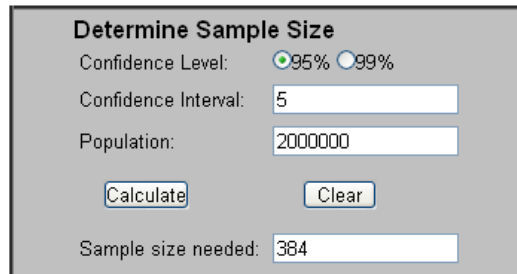
Tablo 4.1: Güvenilirlik İstatistikleri

Cronbach's Alpha	N of Items
0.734	17

Evren ve Örnekleme:

Evren araştırmacının çalışma alanını oluşturan, örneğini seçtiği ve edindiği sonuçları genelleştireceği gruptur (Altunışık, 2010: 124). Örnekleme bir çalışma için seçildikleri büyük grubu (evren) temsil edebilecek şekilde, grup içerisinde belli sayıda elemandan (denek) oluşan, bir alt elemanlar grubu oluşturulması sürecidir. Örneklemenin amacı, araştırmacıya evren hakkında genellemeler yapabileceği (tüme varım) bilgiyi, evrenin bütününe tek tek araştırmasına gerek kalmadan sağlamaktır.

Bu çalışmanın evreni Tebriz Belediyesinin İran'da faaliyete başlayan ilk belediye olduğundan (Sardarinia, 2005: 6) Tebriz Belediyesinin kapsadığı halktan oluşmaktadır. Çalışmanın örnek büyüklüğünün belirlenmesi için Survey Software programı www.surveysystem.com/sscalc.htm adresinden kullanılmıştır. Örnek hacmi, %95 güven düzeyi ve %5 örneklem hatası göz önüne alınarak en az 384 olarak belirlenmiştir. Çalışmanın anketi 393 kişi üzerinde uygulanmıştır.

Determine Sample Size
Confidence Level: ☒ 95% ☐ 99%
Confidence Interval:
Population:

Sample size needed:

Şekil 4.2: Örnek büyüklüğü hesaplama

Anketin uygulanması: Anket çalışması 02. 03. 2011 – 19.03.2011 tarihleri arasında 2 hafta içerisinde yapılmıştır. Araştırmacı ve anketör aracılığı ile Tebriz Büyükşehir Belediyesine gelen halkla görüşülerek araştırmanın amacı açık bir dille anlatıldıktan sonra anket gönüllü olan kişiler üzerinde uygulanmıştır.

Bulgular ve Veri Çözümlemesi: Anketler uygulandıktan sonra sorular kodlanarak veriler sosyal bilimler alanında yaygın olarak kullanılan SPSS programının 16.0 versiyonuna girildi. Betimsel olarak frekans ve yüzde elde edilmiştir. Frekans ve yüzde tabloları aşağıda sunulmuştur. Araştırmanın hipotezini test etmek için ki-kare testinden yararlanmıştır.

Frekans ve Yüzde Tabloları:

Tablo 4.2'de görüldüğü gibi anketi cevaplayanların %14.0'ı kadın ve %86.0'ı erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 4.2: Cinsiyet

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Kadın	55	14.0	14.0	14.0
	Erkek	338	86.0	86.0	100.0
	Toplam	393	100.0	100.0	

Katılımcıların yaşları incelendiğinde tablo 4.3'te görüldüğü gibi 20-29 yaş grubunun araştırmaya katılımı %12.7, 30-39 yaş grubunun araştırmaya katılımı %28.0, 40-49 yaş grubunun araştırmaya katılımı %38.4, 50-59 yaş grubunun katılımı %10.4, ve >60 yaş grubunun araştırmaya katılımı ise %10.4 olduğu, en çok katılımın ise %38 yüzdesi ile 40-49 yaş grubu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.3: Yaş grupları

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	20-29	50	12.7	12.7	12.7
	30-39	110	28.0	28.0	40.7
	40-49	151	38.4	38.4	79.1
	50-59	41	10.4	10.4	89.6
	>60	41	10.4	10.4	100.0
	Toplam	393	100.0	100.0	

Tablo 4.4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılanların medeni durumuna bakıldığında anketi cevaplayanların %78.1'inin evli olduğu, %21.9'unun ise bekar olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.4: Medeni Durum

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Evli	307	78.1	78.1	78.1
	Bekâr	86	21.9	21.9	100.0
	Toplam	393	100.0	100.0	

Aile bireylerinin sayısını gösteren Tablo 4.5'e göre aile bireyleri sayısı bir kişi olan seçeneğin yüzdesi %3.6, aile birey sayısının iki kişi olduğu ailelerin yüzdesi %9.2, üç kişilik ailelerin yüzdesi 19.1, dört kişilik ailelerin yüzdesi %36.6, beş kişilik ailelerin yüzdesi 21.1, altı kişilik ve onun üzeri ailelerin yüzdesi ise %10.4 olduğu

görülmektedir. Ankete katılanların çoğunluğunun %36.6 yüzde ile dört kişilik aile sayısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.5: Aile Bireylerinin Sayısı

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	1	14	3.6	3.6	3.6
	2	36	9.2	9.2	12.7
	3	75	19.1	19.1	31.8
	4	144	36.6	36.6	68.4
	5	83	21.1	21.1	89.6
	6	41	10.4	10.4	100.0
	Toplam	393	100.0	100.0	

Çalışma durumu tablosuna göre (tablo 4.6) Tebriz Belediyesine gelenler arasından ankete katılanların %75.1'nin çalıştığı ve katılımcıların %24.9'nun çalışmadığı görülmektedir.

Tablo 4.6: Çalışma Durumu

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Çalışıyorum	295	75.1	75.1	75.1
	Çalışmıyorum	98	24.9	24.9	100.0
	Toplam	393	100.0	100.0	

Ankete katılanların aylık aile gelir durumunu gösteren tablo 4.7'e göre katılımcıların %5.6'sı aylık gelir durumu ile ilgili soruya cevap vermemiştir. Bu

soruyu cevaplayan katılımcıların aile gelirleri düzeyinin %14.8'inin 300 \$ altında, %54.2'sinin 500 \$ civarında, %26.4'ünün 700 \$ civarında ve %4/6'sının ise aile gelir durumunun 1000 \$ veya daha fazla olduğu görülmektedir. Yapılan ankete göre araştırmaya katılanlar ve bu soruyu cevaplayanların çoğunluğunun aylık aile gelir düzeyinin %54.2 yüzde ile 500 \$ civarında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.7: Ailenin Aylık Gelir Durumu

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	300 Dolardan Az	55	14.0	14.8	14.8
	500 Dolar Civarında	201	51.1	54.2	69.0
	700 Dolar	98	24.9	26.4	95.4
	1000 Dolar Civarında	17	4.3	4.6	100.0
	Total	371	94.4	100.0	
Missing	System	22	5.6		
	Toplam	393	100.0		

Katılımcıların ev sahipliği durumu incelendiğinde, ankete katılanların %65.4'ünün evlerinin kendilerine ait olduğu, %34.6'sının ise kirada oturdukları görülmektedir.

Tablo 4.8: Ev sahipliği durumu

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Kendime Ait	257	65.4	65.4	65.4
	Kirada Oturuyorum	136	34.6	34.6	100.0
	Toplam	393	100.0	100.0	

Araştırmaya katılanların eğitim durumu incelenmiştir. Tablo 4.9'da olduğu gibi okur yazar olmayanlar ankete katılanların %0.5'ini, okur yazar olanlar %8.4'ünü, ilk okul bitirenler %18.0'ını, orta okul-lise mezunları 52.2'sini, lisans mezunları 20.1'ini ve yüksek öğrenim görenler ise bu sayının %8.0'ını oluşturmaktadır.

Tablo 4.9: Eğitim Durumu

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Okur Yazar Değil	2	.5	.5	.5
	Okur Yazar	33	8.4	8.4	8.9
	İlk Okul	71	18.1	18.1	27.0
	Orta Okul-Lise	205	52.2	52.2	79.1
	Lisans	79	20.1	20.1	99.2
	Yüksek Öğretim	3	.8	.8	100.0
	Toplam	393	100.0	100.0	

Evinizde bilgisayar var mı sorusuna cevaplayıcıların %41.0'ı evet yanıtı ve %59.0'ı hayır yanıtı vermişlerdir.

Tablo 4.10: Evinizde Bilgisayar Var Mı?

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Evet	161	41.0	41.0	41.0
	Hayır	232	59.0	59.0	100.0
	Toplam	393	100.0	100.0	

Ankete cevap verenlerin evlerinde İnternet bağlantısı türü sorulduğunda tablo 4.11'de belirlendiği gibi %66.2'si hiç yok, %15.3'ü Dial Up bağlantı, %10.9 ADSL veya kablo İnternet, %2.8 kablosuz İnternet ve %4.8 cep telefonu aracılığıyla bağlandıklarını cevapladılar.

Tablo 4.11: Evinizde İnternet bağlantısı türü

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Hiç Yok	260	66.2	66.2	66.2
	Dial Up Bağlantı	60	15.3	15.3	81.4
	ADSL veya Kablo İnternet	43	10.9	10.9	92.4
	Kablosuz İnternet	11	2.8	2.8	95.2
	Cep Telefonu Aracılığıyla	19	4.8	4.8	100.0
	Toplam	393	100.0	100.0	

Tablo 4.12'de belirlendiği gibi cevaplayıcılara evinizde İnternetiniz yoksa İnternete erişmek için daha çok nereleri tercih ediyorsunuz sorulmuştur. Cevaplayıcıların %5.6'sı İnternete ihtiyacım yok, %55.7'si İnternet kafe, %4.3'ü işyeri ve %1.3'ü komşular, akrabalar ve arkadaş çevrem olarak cevaplamışlardır. Bu soruya %33.1 kişi cevap vermemiştir.

Tablo 4.12: Evinizde İnternetiniz Yoksa İnternete Erişmek İçin Daha Çok Nereleri Tercih Ediyorsunuz

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	İnternete ihtiyacım yok	22	5.6	8.4	8.4
	İnternet kafe	219	55.7	83.3	91.6
	İş yerim	17	4.3	6.5	98.1
	Komşular, akrabalar ve arkadaş çevrem	5	1.3	1.9	100.0
	Toplam	263	66.9	100.0	
Missing	System	130	33.1		
	Toplam	393	100.0		

Cevaplayıcıların İnterneti kullanma sıklıkları tablo 4.13'de verilmiştir. %6.4 hiç kullanmıyor, %72.8'i ayda birkaç gün, %8.1'i haftada 4-5 gün ve %6.4'i her gün İnterneti kullanmaktadırlar.

Tablo 4.13: İnterneti ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Hiç kullanmıyorum	25	6.4	6.8	6.8
	Ayda bir kaç gün	286	72.8	77.7	84.5
	Haftada 4-5 gün	32	8.1	8.7	93.2
	Her gün	25	6.4	6.8	100.0
	Toplam	368	93.6	100.0	
Missing	System	25	6.4		
	Toplam	393	100.0		

Cevaplayıcıların İnterneti kullanma amaçlarına verdikleri yanıtın yüzde ve frekansı tablo 4.14'de gösterildiği gibi %39.2 boş vakit ve eğlence, %6.4'ü araştırma, % 35.6'sı siyasi gündemi takip etmek, %7.1 kamu hizmetleri ile ilgili bilgi almak ve %6.2'si idari işlemleri için İnterneti kullanmaktadırlar. Cevaplayıcıların %5.9'ü bu soruya cevap vermemişlerdir.

Tablo 4.14: Genel Olarak İnterneti ne Amaçla Kullanıyorsunuz

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Boş vakit ve eğlence	154	39.2	41.6	41.6
	Araştırma	25	6.4	6.8	48.4
	siyasi gündemi takip etmek	140	35.6	37.8	86.2
	kamu hizmetleri ile ilgili bilgi almak	28	7.1	7.6	93.8
	idari işlemler	23	5.9	6.2	100.0
	Toplam	370	94.1	100.0	
Missing	System	23	5.9		
	Toplam	393	100.0		

Cevaplayıcılardan Tebriz belediyesinin hizmetleri ile ilgili daha çok hangi yolla bilgilendiriliyorsunuz sorusu sorulmuştur ve cevapların yüzde ve frekansı tablo 4.15'de sunulmuştur. Cevaplayıcıların % 28.5'i Billboardlar, 43.8'i Televizyon, %12.2'si Radyo, %8.7'si Gazeteler ve %6.6'sı İnternet yolu ile Tebriz belediyesinin hizmetleri ile ilgili bilgilendirildiklerini ifade etmişlerdir. Bu tabloya göre belediyeye gelenlerin Tebriz Belediyesi hizmetleri ile ilgili en çok bilgilendirilme aracı %43.8

yüzdesi ile televizyon olduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada ise %28.5 yüzde ile billboardlar yer almaktadır.

Tablo 4.15: Tebriz Belediyesinin Hizmetleri ile İlgili Daha Çok Hangi Yolla Bilgilendiriliyorsunuz

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Billboardlar	112	28.5	28.5	28.5
	Televizyon	172	43.8	43.8	72.3
	Radio	48	12.2	12.2	84.5
	Gazeteler	34	8.7	8.7	93.1
	İnternet	26	6.6	6.6	99.7
	11	1	.3	.3	100.0
	Toplam	393	100.0	100.0	

Ankete katılanların %78.9'unun Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberi olmadığı, %21.1'nin ise belediyenin İnternet sitesinden haberi olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 4.16).

Tablo 4.16: Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin olup olmadığından haberiniz var mı?

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Evet	83	21.1	21.1	21.1
	Hayır	310	78.9	78.9	100.0
	Toplam	393	100.0	100.0	

Katılımcıların İnternet sitesinden haberi olanların (yani önceki soruya evet cevabı verenler) arasından Tebriz Belediyesi İnternet sitesini ne sıklıkla ziyaret ettikleri sorulmuştur. Tablo 4.17'de olduğu gibi katılımcılar arasından evet cevabı verenlerin %42.4'nün siteyi hiç ziyaret etmediği, %47.1'nin siteyi az ziyaret ettiği, %10.6'sının ise siteyi çok ziyaret ettiği görülmektedir. Ankete katılanların tamamı göz önüne alındığında ise katılımcıların %12.5'i siteyi az veya çok ziyaret ettiği görülmektedir.

Tablo 4.17: Eğer Cevabınız Evet'se Siteyi Ne Sıklıkla Ziyaret Ediyorsunuz

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Hiç ziyaret etmiyorum	36	9.2	42.4	42.4
	Az Ziyaret Ediyorum	40	10.2	47.1	89.4
	Çok Ziyaret Ediyorum	9	2.3	10.6	100.0
	Toplam	85	21.6	100.0	
Missing	System	308	78.4		
	Toplam	393	100.0		

Katılımcılara Tebriz Belediyesi İnternet sitesini, anketin uygulandığı zamana kadar kullandınız mı? sorusu yöneltilmiştir. Tablo 4.18'de olduğu gibi katılımcıların %15.5'inin siteyi kullandığı, %84.5'inin ise siteyi kullanmadığı görülmektedir.

Tablo 4.18: Tebriz Belediyesi İnternet sitesini şimdiye kadar kullandınız mı?

		Frekans	Yüzde	Gerçek Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gerçek	Evet	61	15.5	15.5	15.5
	Hayır	332	84.5	84.5	100.0
	Toplam	393	100.0	100.0	

Tablo 4.19: Cinsiyet İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu İlişkisi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4.002 ^a	1	.045		
Continuity Correction ^b	3.932	1	.049		
Likelihood Ratio	4.676	1	.036		
Fisher's Exact Test				.040	.030
Linear-by-Linear Association	4.073	1	.046		
N of Valid Cases ^b	393				

Tablo 4.20: Cinsiyet İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu İlişkisinin Olasılıklar Oranları

Count		Crosstab		
		Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin olup olmadığından haberiniz var mı?		
		Evet	Hayır	Total
Cinsiyet	Kadın	6	49	55
	Erkek	77	261	338
Total		83	310	393

Tablo 4.20'e göre Olasılıklar Oranı= $(77/6)/(261/49)= 2.41$

Tablo 4.19'da görüldüğü gibi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlılık değerinin $P=0.045$ olduğuna göre ve bu değer $p < 0,05$ şartını karşıladığından, kadınlar ve erkekler arasında Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olmalarında anlamlı

bir fark vardır (Pearson ki-kare=4.002,DF=1,P=0.045). Tablo 4.20'nin hesaplanan olasılıklar oranına göre erkeklerde Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olma kadınlara göre 2.41 kat fazladır. Cinsiyetin İnternet sitesinden haberdar olmada bu kadar etkili olmasının en önemli nedenleri, birçok toplumda da görüldüğü gibi geleneksel kültür ve düşünce tarzı ve hayat koşullarının toplumda egemen olması ve bu nedenle kadınların toplumsal faaliyetlerden uzak kalışı olduğu düşünülmektedir.

Tablo 4.21: Cinsiyet İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişki

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	.322 ^a	1	.537		
Continuity Correction ^b	.133	1	.715		
Likelihood Ratio	.335	1	.563		
Fisher's Exact Test				.688	.369
Linear-by-Linear Association	.321	1	.571		
N of Valid Cases ^b	392				

Tablo 4.21'de görüldüğü gibi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlılık değerinin $P=0.537$ olduğuna göre ve bu değer $p < 0,05$ şartını karşılamadığından, kadınlar ve erkekler arasında Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanmada anlamlı bir fark yoktur (Pearson ki-kare=0.381,DF=1,P=0.537).

Tablo 4.22: Medeni Durum İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi

İnternet Sitesinden Haberdar olma Durumu Arasındaki İlişki

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5.954 ^a	1	.015		
Continuity Correction ^b	5.247	1	.022		
Likelihood Ratio	6.600	1	.010		
Fisher's Exact Test				.016	.009
Linear-by-Linear Association	5.939	1	.015		
N of Valid Cases ^b	393				

Tablo 4.23: Medeni Durum İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi

İnternet Sitesinden Haberdar olma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar

Oranları

Count		Crosstab		
		Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin olup olmadığından haberiniz var mı?		
		Evet	Hayır	Total
Medeni Durum	Evli	73	234	307
	Bekâr	10	76	86
	Total	83	310	393

Tablo 4.23'e göre Olasılıklar Oranı= $(73/10)/(234/76)= 2.37$

Tablo 4.22'de görüldüğü gibi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlılık değerinin $P=0.015$ olduğuna göre ve bu değer $p < 0,05$ şartını karşıladığından, evliler ve

bekârlar arasında Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olmalarında anlamlı bir fark vardır (Pearson ki-kare=5.954,DF=1,P=0.015). Tablo 4.23'ün hesaplanan olasılıklar oranına göre evlilerde Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olma bekârlara göre 2.37 kat fazladır.

Tablo 4.24: Medeni Durum İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişki

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4.575 ^a	1	.032		
Continuity Correction ^b	3.883	1	.049		
Likelihood Ratio	5.167	1	.023		
Fisher's Exact Test				.042	.020
Linear-by-Linear Association	4.564	1	.033		
N of Valid Cases ^b	393				

Tablo 4.25: Medeni Durum İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları

Count		Crosstab		
		Tebriz Belediyesi İnternet sitesini şimdiye kadar kullandınız mı?		
		Evet	Hayır	Total
Medeni Durum	Evli	54	253	307
	Bekâr	7	79	86
Total		61	332	393

Tablo 4.25'e göre Olasılıklar Oranı=(54/7)/(253/79)= 2.44

Tablo 4.24'de görüldüğü gibi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlılık değerinin $P=0.032$ olduğuna göre ve bu değer $p < 0,05$ şartını karşıladığından, evliler ve bekârlar arasında Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanmada anlamlı bir fark vardır (Pearson ki-kare=4.575,DF=1,P=0.032). Tablo 4.25'in hesaplanan olasılıklar oranına göre evlilerde Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanma bekârlara göre 2.44 kat fazladır.

Tablo 4.26: Çalışma Durumu İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu Arasındaki İlişki

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	17.626 ^a	1	.000		
Continuity Correction ^b	16.447	1	.000		
Likelihood Ratio	21.339	1	.000		
Fisher's Exact Test				.000	.000
Linear-by-Linear Association	17.581	1	.000		
N of Valid Cases ^b	393				

Tablo 4.27: Çalışma Durumu İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları

Count		Crosstab		
		Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin olup olmadığından haberiniz var mı?		
		Evet	Hayır	Total
Çalışma Durumu	Çalışıyorum	77	218	295
	Çalışmıyorum	6	92	98
Total		83	310	393

Tablo 4.27'e göre Olasılıklar Oranı=(77/6)/(218/92)= 5.43

Tablo 4.26'da görüldüğü gibi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlılık değerinin $P=0.000$ olduğuna göre çalışanlar ve çalışmayanlar arasında Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olmalarında anlamlı bir fark vardır (Pearson ki-kare=17.626,DF=1,P=0.000). Tablo 4.27'nin hesaplanan olasılıklar oranına göre çalışanlarda Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olma çalışmayanlara göre 5.43 kat fazladır.

Tablo 4.28: Çalışma Durumu İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişki

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	10.810 ^a	1	.001		
Continuity Correction ^b	9.777	1	.002		
Likelihood Ratio	13.056	1	.000		
Fisher's Exact Test				.001	.000
Linear-by-Linear Association	10.782	1	.001		
N of Valid Cases ^b	393				

Tablo 4.29: Çalışma Durumu İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları

Count		Crosstab		
		Tebriz Belediyesi İnternet sitesini şimdiye kadar kullandınız mı?		
		Evet	Hayır	Total
Çalışma Durumu	Çalışıyorum	56	239	295
	Çalışmıyorum	5	93	98
Total		61	332	393

Tablo 4.29'a göre Olasılıklar Oranı=(56/5)/(239/93)= 4.37

Tablo 4.28'de görüldüğü gibi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlılık değerinin $P=0.001$ olduğuna göre ve bu değer $p < 0,05$ şartını karşıladığından, çalışanlar ve çalışmayanlar arasında Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanmada anlamlı bir fark vardır (Pearson ki-kare=10.810,DF=1,P=0.001). Tablo 4.29'un hesaplanan olasılıklar oranına göre çalışanlarda Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanma çalışmayanlara göre 4.37 kat fazladır.

Tablo 4.30: Ev Durumu İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu Arasındaki İlişki

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5.135 ^a	1	.023		
Continuity Correction ^b	4.563	1	.033		
Likelihood Ratio	5.371	1	.020		
Fisher's Exact Test				.027	.015
Linear-by-Linear Association	5.122	1	.024		
N of Valid Cases ^b	393				

Tablo 4.31: Ev Durumu İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları

Count		Crosstab		
		Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin olup olmadığından haberiniz var mı?		
		Evet	Hayır	Total
Ev Durumunuz	Kendime Ait	63	194	257
	Kirada Oturuyorum	20	116	136
Total		83	310	393

Tablo 4.31'e göre Olasılıklar Oranı= $(63/20)/(194/116)= 1.88$

Tablo 4.30'da görüldüğü gibi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlılık değerinin $P=0.023$ olduğuna göre ve bu değer $p < 0,05$ şartını karşıladığından, kendi evlerinde oturanlar ve kirada oturanlar arasında Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olmalarında anlamlı bir fark vardır (Pearson ki-kare=5.135,DF=1,P=0.023). Tablo 4.31'in hesaplanan olasılıklar oranına göre kendi evlerinde oturanlarda Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olma kirada oturanlara göre 1.88 kat fazladır.

Tablo 4.32: Ev Durumu İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişki

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4.334 ^a	1	.037		
Continuity Correction ^b	3.746	1	.053		
Likelihood Ratio	4.585	1	.032		
Fisher's Exact Test				.041	.024
Linear-by-Linear Association	4.323	1	.038		
N of Valid Cases ^b	393				

Tablo 4.33: Ev Durumu İle Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları

Count		Crosstab		
		Tebriz Belediyesi İnternet sitesini şimdiye kadar kullandınız mı?		
		Evet	Hayır	Total
Ev Durumunuz	Kendime Ait	47	210	257
	Kirada Oturuyorum	14	122	136
Total		61	332	393

Tablo 4.33'e göre Olasılıklar Oranı=(47/14)/(210/122)= 1.94

Tablo 4.32'de görüldüğü gibi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlılık değerinin $P=0.037$ olduğuna göre ve bu değer $p < 0,05$ şartını karşıladığından, kendi evlerinde oturanlar ve kirada oturanlar arasında Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanmada anlamlı bir fark vardır (Pearson ki-kare=4.334,DF=1,P=0.037). Tablo 4.33'ün hesaplanan olasılıklar oranına göre kendi evlerinde oturanlarda Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanma kirada oturanlara göre 1.94 kat fazladır.

Tablo 4.34: Evde Bilgisayar Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu arasındaki İlişki

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2.272 ^a	1	.132		
Continuity Correction ^b	1.909	1	.167		
Likelihood Ratio	2.249	1	.134		
Fisher's Exact Test				.134	.084
Linear-by-Linear Association	2.266	1	.132		
N of Valid Cases ^b	393				

Tablo 4.34'te görüldüğü gibi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlılık değerinin $P=0.132$ olduğuna göre ve bu değer $p < 0,05$ şartını karşılamadığından, evlerinde bilgisayarları olanlar ve evlerinde bilgisayarları olmayanlar arasında Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olmada anlamlı bir fark yoktur (Pearson ki-kare=2.272,DF=1,P=0.132).

Tablo 4.35: Evde Bilgisayar Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişki

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5.148 ^a	1	.023		
Continuity Correction ^b	4.526	1	.033		
Likelihood Ratio	5.065	1	.024		
Fisher's Exact Test				.033	.017
Linear-by-Linear Association	5.135	1	.023		
N of Valid Cases ^b	393				

Tablo 4.36: Evde Bilgisayar Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişkinin Olasılıklar Oranları

Count		Crosstab		
		Tebriz Belediyesi İnternet sitesini şimdiye kadar kullandınız mı?		
		Evet	Hayır	Total
Evinizde bilgisayar var mı?	Evet	33	128	161
	Hayır	28	204	232
Total		61	332	393

Tablo 4.36'ya göre Olasılıklar Oranı=(33/28)/(128/204)= 1.88

Tablo 4.35'te görüldüğü gibi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlılık değerinin P=0.023 olduğuna göre ve bu değer p < 0,05 şartını karşıladığından, evlerinde bilgisayarları olanlar ve evlerinde bilgisayarları olmayanlar arasında Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanmada anlamlı bir fark vardır (Pearson ki-kare=5.148,DF=1,P=0.023). Tablo 4.36'ya göre hesaplanan olasılıklar oranına göre

evlerinde bilgisayarları olanlarda Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanma evlerinde bilgisayarları olmayanlara göre 1.88 kat fazladır.

Tablo 4.37: Evde İnternet Bağlantısının Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumu arasındaki İlişki

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	.057 ^a	1	.812		
Continuity Correction ^b	.012	1	.915		
Likelihood Ratio	.056	1	.812		
Fisher's Exact Test				.796	.454
Linear-by-Linear Association	.056	1	.812		
N of Valid Cases ^b	393				

Tablo 4.11'de görüldüğü gibi çalışmanın onuncu sorusunda ankete katılanların evde İnternet bağlantı türü sorulmuştur. Bu soruyu cevaplayanlar evlerinde İnternet bağlantısı olanlar ve evlerinde İnternet bağlantısı olmayanlar olarak iki gruba ayrılmıştır. Tablo 4.37'de görüldüğü gibi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlılık değerinin $P=0.812$ olduğuna göre ve bu değer $p < 0,05$ şartını karşılamadığından, evlerinde İnternet bağlantısı olanlar ve evlerinde İnternet bağlantısı olmayanlar arasında Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olmada anlamlı bir fark yoktur (Pearson ki-kare=0.057,DF=1,P=0.812).

Tablo 4.38: Evde İnternet Bağlantısının Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumu Arasındaki İlişki

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	.036 ^a	1	.850		
Continuity Correction ^b	.002	1	.966		
Likelihood Ratio	.036	1	.849		
Fisher's Exact Test				.884	.488
Linear-by-Linear Association	.036	1	.850		
N of Valid Cases ^b	393				

Tablo 4.38'de görüldüğü gibi %5 anlamlılık seviyesinde anlamlılık değerinin $P=0.850$ olduğuna göre ve bu değer $p < 0,05$ şartını karşılamadığından, evlerinde İnternet bağlantısı olanlar ve evlerinde İnternet bağlantısı olmayanlar arasında Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanmada anlamlı bir fark yoktur (Pearson ki-kare=0.036,DF=1,P=0.850).

Tablo 4.39: Sosyo-ekonomik faktörler ve Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olması ve Olmaması ile Belediyeye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesinden Haberdar Olma Durumunun Olasılıklar Oranları

Faktörler	Olasılıklar Oranları
Cinsiyet	2.41
Medeni durum	2.37
Çalışma Durumu	5.43
Ev Durumu	1.88
Evde Bilgisayar Varlığı	İlişki yok
Evde İnternet varlığı	İlişki yok

Tablo 4.39'a göre cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, ev durumu ve evde bilgisayar ve İnternet bağlantısı varlığı faktörlerinin arasında Tebriz belediyesine gelen halkın Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin olup olmadığından haberdar olmalarında en yüksek olasılıklar oranı 5.43 katla çalışma durumuna aittir ve çalışanlar çalışmayanlardan 5.43 kat daha fazla sitenin olmasından haberdar olmaktadır. Olasılıklar oranlarında ikinci sırada 2.41 katla cinsiyet faktörü yer almaktadır ve erkekler kadınlardan 2.41 kat daha fazla siteden haberdar olmaktadır. Çalışma durumu ve cinsiyetten sonra 2.37 ve 1.88 katla medeni durum ve ev durumu yer almaktadır. Evde bilgisayar ve İnternet bağlantısı varlığı ve Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olma arasında ise yapılan ki-kare testi sonucu ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Tablo 4.39'de açıklanan rakamlar ve yapılan ki-kare testine göre bilgisayar varlığı ve Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olma arasında ilişkinin bulunmadığının tespit edilmesiyle cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ev durumu gibi sosyo-ekonomik faktörlerin çalışmada teknolojik faktör olarak kabul edilen bilgisayar ve İnternet bağlantısı varlığı faktörlerinden önce geldiği tespit edilmiştir.

Tablo 4.40: Sosyo-ekonomik faktörler ve Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı Olması ve Olmaması ile Belediye Gelen Halkın Tebriz Belediyesi İnternet Sitesini Kullanma Durumunun Olasılıklar Oranları

Faktörler	Olasılık Oranları
Cinsiyet	İlişki yok
Medeni durum	2.44
Çalışma durumu	4.37
Ev durumu	1.94
Evde bilgisayar varlığı	1.88
Evde İnternet bağlantısı varlığı	İlişki yok

Tablo 4.40'a göre cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, ev durumu ve evde bilgisayar ve İnternet bağlantısı varlığı faktörlerinin arasında Tebriz belediyesine gelen halkın Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanmasında en yüksek olasılıklar oranı 4.37 katla çalışma durumuna aittir ve çalışanlar çalışmayanlardan 4.37 kat daha fazla siteyi kullanmaktadırlar. Olasılıklar oranlarında ikinci sırada 2.44 katla medeni durum faktörü yer almaktadır ve evliler evli olmayanlardan 2.44 kat daha fazla siteyi kullanmaktadırlar. Medeni durumdan sonra 1.94 ve 1.88 katla ev durumu ve evde bilgisayar varlığı yer almaktadır. Cinsiyet ve evde İnternet bağlantısı varlığı ve Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanma arasında ise yapılan ki-kare testi sonucu ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Tablo 4.40'ta açıklanan olasılıklar oranları rakamlarına göre medeni durum, çalışma durumu ve ev durumu gibi sosyo-ekonomik faktörlerin bilgisayar varlığına göre daha yüksek olasılığa sahip olduğu, evde İnternet varlığı ve Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanma arasında ilişki bulunmadığı ve medeni durum, çalışma durumu ve ev durumu gibi sosyo-ekonomik faktörlerin çalışmada teknolojik faktör olarak kabul edilen bilgisayar ve İnternet bağlantısı varlığı faktörlerinden önce geldiği tespit edilmiştir.

3. Tebriz Belediyesi Halkla İlişkiler çalışmalarında İnternet Kullanımı ile İlgili Derinlemesine Görüşmeler

Derinlemesine görüşme (Mülâkat): Mülâkat çalışması toplumsal bilimlerde veri toplamak için çok yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biridir. Mülâkat, iki veya daha fazla sayıda insan arasında belli bir amaç etrafında yapılan tartışmalardır. Araştırmacı araştırmanın niteliğine bağlı olarak mülakat yöntemi ile veri toplayabilir

(Altunşik, 2010: 91). Mülakatın içeriği, araştırmanın amaçlarına bağlı olarak oluşturulur.

Mülâkat türünün belirlenmesi: Yaygın olarak yapılan sınıflamaya göre üç çeşit mülakattan söz edilebilir: Biçimsel, Yarı Biçimsel ve Biçimsel Olmayan. Araştırmanın konusuna, cevaplayıcının özellikleri ve mülâkatçının konuya hâkimiyetine bağlı olarak bu yöntemlerden hangisinin seçileceğine karar verilir (Altunşik, 2010: 92). Çalışmada mülâkat yapılacak kişilerin özellikleri ve hassasiyetleri dikkate alınarak Biçimsel Mülâkat türü araştırma için seçilmiştir. Biçimsel mülâkatlar daha önceden belirlenmiş standardize soru setinden oluşan mülâkatlardır. Mülâkatçı soruları okur ve cevapları kayda geçer (2010: 93). Sorular ilk başta görüşmenin yapılacağı Tebriz Belediyesi halkla ilişkiler birimi ve ICT çalışanları, sivil toplum kuruluşları üyeleri ve gazetecilere daha önce dağıtılarak hassasiyetlerinin giderilmesine ve güvenlerinin kazanılmasına çalışılmıştır.

Mülâkat sorularının düzenlenmesi: Mülâkatın soruları belirlenirken araştırma soruları ve hipotezler dikkate alınır (2010: 94). Çalışmadaki mülâkat sorularına (Hipotez 1: Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımında siyasal sorunların etkisi vardır. Hipotez 2: Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımı sosyo-ekonomik faktörlerle ilişkilidir. Hipotez 3: Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımında sosyo-ekonomik belirleyiciler teknolojik belirleyicilerden önce gelir.) hipotezleri göz önüne alınarak karar verilmiştir.

Mülâkatın uygulanması: Mülâkatın uygulaması 10.07.2010 – 20.08.2010 tarihleri arasında 40 gün içerisinde araştırma için Tebriz Belediyesi güvenlik birimi ve ilgili birimlerden gereken izinler alınarak ve araştırmanın amaçları mülâkat

yapılacak kişilere açık bir şekilde anlatıldıktan ve rızaları alındıktan sonra yapılmıştır, Ayrıca mülâkat yapılan kişilere isimlerinin ve sorumluluklarının gizli tutulacağına dair güvence verilmiştir. Mülâkatın yapıldığı kişiler Tebriz Belediyesi ICT birimi çalışanlarından bir kişi, Tebriz Belediyesi halkla ilişkiler birimi sorumlularından iki kişi, Tebriz'de faaliyet yapan gazetecilerden beş kişi ve Tebriz'de faaliyette olan sivil toplum kuruluşları üyelerinden beş kişi seçilmiştir. Tebriz'de çalışan gazeteciler ve sivil toplum kuruluşları üyelerinin mülakata alınmalarında farklı siyasi eğilimleri temsil etmelerine dikkat edilmiştir. Tebriz Belediyesi çalışanları ile belediye binasındaki ofislerinde, gazeteciler ve sivil toplum kuruluşları üyeleri ile mülakatlar ise genel olarak ofislerinde gerçekleştirilmiştir.

Mülâkat sürecinde bir ses kayıt aracının olması bazı cevaplayıcıları rahatsız edebilir ve cevaplarında düşündüklerini değil resmi söyleme uygun sözler sarf etmelerine ve verilerin güvenilirliğinin azalmasına neden olabileceğinden (Altunşık, 2010: 98) cevaplayıcıların mülâkat sürecinde verdikleri cevaplar ses kayıt cihazı ile değil elle not alınmasına karar verilmiştir.

Bulgular: Çalışmadaki görüşmeler çalışmanın hipotezleri doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımında sosyo-ekonomik faktörlerin rolü, sitenin kullanımı ve sosyo-ekonomik faktörlerin ilişkisi ve siyasal sorunların sitenin kullanımındaki etkilerini değerlendirmek için ilk başta Tebriz Belediyesi halkla ilişkiler ve ICT çalışanları ve sonra Tebriz'de faaliyet yapan gazeteciler ve sivil toplum kuruluşları üyeleriyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır

Mülâkat yapılan kişiler genellikle sosyo-ekonomik faktörlerin Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin halk tarafından kullanımını etkilediğini ve bu sitenin de

faaliyetlerinin buna bağılı olarak etkilendiğini düşünmektedirler. Tebriz Belediyesi halkla ilişkiler çalışanlarının biriyle (G1) yapılan görüşmede sosyo-ekonomik faktörlerin halkın siteyi kullanmasındaki etkiyi şöyle açıklamıştır:

"..... Sorunuzun halkla ilişkiler ve halkı bilgilendirme ile ilgili boyutuna geldiğimizde, tabii ki bu konuda İnternetin sağladığı yararlar çok açıktır. Bizde İnternetin bu olanaklarından yararlanmak istedik. Ama tabii ki teknolojinin olması yeterli değildir. Bunun yanında sosyal, kültürel ekonomik koşullar ve ayrıca eğitim önemlidir. Dediğim gibi hızlı İnternet kullanımı için herkesin yeterli maddi imkanlara sahip olmaması ve hem de herkesin bu konuda eğitim sahibi olmaması önemli sorunlardır."

Tebriz Belediyesi halkla ilişkiler birimi çalışanlarından bir diğeri (G2) ise böyle bir açıklamada bulunmuştur:

"Tabii ki sırf teknolojinin olması hiç bir şey için yeterli değildir. Bu bizim sitemiz için de geçerli. Bu konuda bütün koşulların saptanması lazım. Her şeye tek boyuttan bakamayız. Bunun için sadece işin teknolojik boyutuna bakmak yanıltıcı olabilir. Bununla birlikte toplumda eğitim açısından ve İnternet kullanım kültürü açısından gelişmemiz lazım."

Tebriz Belediyesi ICT çalışanlarından birine (G3) "sizce sırf bu İnternet sitesinin olması halkla ilişkiler açısından başarılı olmak için yeterli mi?" sorusunu sorduğumuzda sadece teknolojinin yeterli olmadığını açıklamakta ve eğitim, kültürel gelişme, halkın maddi durumunun bunda etkili olduğunu düşündüğünü söylemektedir.

Görüşmelere bakıldığında Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin kullanımının sosyo-ekonomik faktörlerden etkilendiği görülmektedir. Tebriz Belediyesi çalışanlarının yanı sıra Tebriz'de faaliyet yapan gazeteciler ve sivil toplum kuruluşları üyeleri sosyo-ekonomik ve siyasal faktörlerin Tebriz Belediyesi İnternet sitesi kullanımı üzerindeki etkiye vurgu yapmaktadırlar. Örneğin G4 olarak belirlenen bir gazeteciye teknolojik gelişmenin yeterli olup olmadığı ve bu konuda en önemli teknoloji dışı belirleyiciler sorulduğunda şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

"Bulduğumuz dönemde teknolojik gelişme çok önemli olmaktadır, ama sadece teknolojinin varlığının yeterli olmadığı kesin. Yani siyasal, kültürel ve ekonomik koşullarında sağlanması lazım. Teknoloji dışı etkenlerden, muhatapların düşünce ve ideolojilerinin türü, muhataplar açısından ülkenin siyasi durumu, web sayfası yöneticilerinin kendi düşünceleri doğrultusunda bilgiler sunmaları, sunulan haberler ve bilgilerin sansürü diyebilirim. Bütün bunların doğru bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir, yoksa doğru amaçlara ulaşmak mümkün değildir. Ayrıca bence bu konuda yeterince siyasi irade bulunmamaktadır. Bu konuya daha çok devlet prestiji ve imajı açısından bakılmaktadır."

Aynı gazeteciye "Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak gazetecilikte yararlı mıdır?" sorusuna ise şöyle bir yanıt vermiştir:

"Bu web sayfaları her gün güncellendiği halde, kurumun medya ve gazetecilerle ilişkisinin gelişmesine sebep olabilir. Bunun en iyi yönü gazetecilerin kolayca günlük haberlere erişmesidir, ama bunun negatif yanı da bulunmaktadır; şöyle ki bu durum bazı gazetecileri kolaycılığa doğru itebilir ve onları doğru ve elbette yansız haberler aramaktan uzak tutabilir veya daha kötüsü bilgiler ve haberlerin tek yönden bakılmasına neden olabilir. Bu sitede yayınlanan haberler de daha çok belediyeyi reklam etmek amacı ile yapılmaktadır. Ayrıca maalesef Tebriz Belediyesi İnternet sitesi zamanında ve hızlı bir şekilde bilgileri sunmamakta, o yüzden bir gazeteci olarak bu durumdan memnun sayılmam."

Bir diğer gazeteci olan G5 ise arkadaşlık ve siyasi ilişkilerin kuralların yerine geçmesi, ekonomik sorunlar ve herkesin hızlı İnternete erişimi için maddi olanağının olmaması, kültürel sorunlar ve halkın, işlemlerin yapılması için doğrudan belediyeye başvurmaya inanması ve böyle olmadığı taktirde işlemlerinin gerçekleşmeyeceğine inanmasına vurgu yaparak, halkın güvensizliğini sitenin kullanımı açısından sorun oluşturduğunu söylemektedir.

G5'e "Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak gazetecilikte yararlı mıdır?" sorusuna ise şöyle bir yanıt vermiştir:

"Bazı haberler ve bilgilere erişimin kolaylaştığına yardımcı olmaktadır, ancak gazeteci olarak istediğimiz bilgiler ve haberleri değil daha çok kurumların beğendiği ve işlerine yarayan haberleri sitelerden almaktayız."

G5 ayrıca kamu kurumları ve toplumun kültürel, sosyal ve siyasi açıdan İnternet üzerinden bilgi ve hizmetlerin sunulmasına hazır olmadığını düşünmektedir.

G6 olarak belirlenen bir gazeteci sadece teknolojinin yeterli olmadığını söyleyerek böyle bir açıklamada bulunmuştur:

"toplumumuz geleneksel bir toplumdur ve modern topluma geçiş sürecindedir. Bu da sadece teknolojik gelişmenin yeterli olmadığı ve toplumda sosyal, kültürel ve ekonomik değişikliklerin yaşanması gerektiği anlamına gelir. Aynı zamanda siyasi faktörlerin de etkili olduğunu düşünmekteyim."

G6 sizce teknolojik etkenler dışında hangi sosyo-ekonomik veya siyasi etkenler bu web sayfasının kullanımında engel teşkil edebilmektedir sorusuna şöyle bir yanıt vermiştir:

"Bu yeni araçların hepsi modern ve gelişmiş ülkelerin ihtiyaçları ve gereksinimlerine uygun bir şekilde ortaya çıkmıştır. Yani gelişim süreci içerisinde bu araçlara ihtiyaçlarının olduğunu anlamışlar ve kendi kültürel, toplumsal ve siyasi yapılarına göre araçlar üretmişlerdir. Bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde bu araçları kullanmak istiyorlarsa hem devlet ve hem toplum içerisinde siyasi, sosyal ve kültürel engellerle karşılaşacaklardır. Bu araçların kullanılması için iyi bir şekilde düşünüp her şeyi incelemek gerekmede ve bu kullanım toplumun içinde bulunduğu koşullara göre olmalıdır."

G6 Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin gazeteciler için yararlı olmadığını düşünerek aşağıdaki açıklamada bulunmuştur:

"ben son zamanlarda bu siteyi ziyaret etmedim, ama bu sitenin gazeteciler için yeterli bilgi sağlayacağını sanmıyorum. Bence en iyisi bu sitelere şimdilik güvenmemek gerekiyor. Şimdilik ben haber almak için doğrudan belediyeye gitmeyi tercih ediyorum. Bu web sayfaları sadece bir web sayfamız olsun diye açılmaktadır. "

Görüşmenin yapıldığı gazeteciler sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal faktörlerin belediyenin İnternet sitesinin kullanımında etkili olduğunu ve genel olarak bu faktörlerin teknolojik faktörlerden daha önemli olduğunu düşünmektedirler. Nitekim bu, diğer bir gazeteci olan G7'nin konuşmalarında görülmektedir:

"halk ve kamu çalışanlarında bu konu ile ilgili kültürün gelişmemiş olması önemli bir engeldir, burada önemli bir engel daha, halkın İnternet ortamına güvensiz olması ve siber ortamdan korkmasıdır. Halk İnternet ortamının her zaman izlendiğini ve kimin neler yaptığının çok kolay bir şekilde izlendiğini düşündüğü için İnternete pek rağbetli değildir. Yani burada sorun sadece kültür, eğitim ve maddi imkânlarla ilgili değil, bence bunların yanında en önemli sorun

halkın hissettiği güvensizlik duygusu ve korkusudur. Bunda da tabii ki siyasi olayların etkisi vardır."

Görüşülen diğer bir gazeteci olan G8 ise teknolojinin yeterli bir faktör olduğunu düşünmemekle beraber teknolojik gelişmenin kendisiyle yeni bir kültür getireceğine inandığını söylemektedir.

G8 siyasi sorunlar ve olayların Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin kullanımındaki rolünü ve etkisini şu cümlelerle açıklamaktadır:

"Devlet hala İnterneti bir medya olarak görmemekte ve İnternet bizim devletimiz açısından bir olanaktan ziyade bir tehdit olarak görülmektedir. Bununla nedeni birçok muhalif sitenin İnternette faaliyet göstermesidir. Halkta bu konuda çok endişelidir ve İnternetin devlet denetiminde olduğunu düşünerek bu araca pek rağbet göstermemektedir. Devlet filtering konusunda çok ciddi adımlar atmakta ve birçok siteyi de engellemiştir, bazen de bazı siyasi sorunları yüzünden İnternet birkaç gün tatil edilebiliyor, o yüzden İnternet halk arasında çekiciliğini kaybetmiştir. Öncelikle hem devletin ve hem halkın İnternetle ilgili bakış açısının değişmesi gerekmektedir. Bu bakış değişmediği sürece İnternet gereken konuma gelemeyecektir. Tebriz Belediyesi İnternet sitesi de bu durumdan etkilenir tabii ki."

Gazeteciler ve sivil toplum kuruluşları üyeleri ile yapılan görüşmelerde devlete yakın kişiler dışında çoğunluğun sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal faktörlerin teknolojik faktörden önemli olduğuna vurgu yapmakta ve web sayfasının kurulmasının yanı sıra bu sorunlarında çözülmesinin önemli olduğu söylenilmektedir. Nitekim bir sivil toplum kuruluşu üyesi olan G11 bu web sitelerin faaliyetlerinin sonuç vermesi için kültürel, ekonomik ve hem de siyasal sorunların çözülmesi gerektiğini düşünmektedir. Tebriz Belediyesi İnternet sitesi dahil bu sitelerin kuruluş amacıyla ilgili ise şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

"Kamu kurumlarının bu konuda yaptıkları faaliyetler daha çok imaj oluşturmak ve devletin İnternet üzerinde egemenliğini göstermektir. Ayrıca bence kamu kurumları hizmet vermek peşindeyiz ve son teknolojileri kullanıyoruz diye kendilerine meşruluk oluşturmak peşindelerdir. Ama zaten halk istese bile İnternetle çok ilgilenememektedir. Hem erişimle ilgili yaşadığı sorunlar yüzünden, hem de bu konudaki eğitimsizlik yüzünden. Ayrıca halkın İnternet ortamından çekindiğini görmekteyiz, bunun da nedeni devletin İnternet üzerindeki faaliyetleri izlemesidir. Ayrıca siyasi açıdan da ara sıra sorun yaşanmaktadır. Örneğin bazen bazı siyasi olaylar yüzünden İnternet birkaç

günlüğüne kesilmektedir, o zaman devlete güvenip işlerini İnternet üzerinden yapmak için hayatlarını planlayan insanlar ne olacak? Sonuçta bu durum insanlara güvensizlik verebilir."

SONUÇ

Günümüzde, teknolojik gelişmelerin hızlı bir şekilde yaşanması iletişim alanında da yansımalarını bulmuştur. Bu teknolojilerin gelişmesiyle iletişim alanında yeni bir çağ başlamış, iletişim alanını derinden etkilemiştir.

Yeni medya veya yeni iletişim teknolojileri adı verilen bu teknolojilerin başında ise İnternet gelmektedir. İnternet günümüz dünyasında hem kamu kurum ve kuruluşları ve hem özel sektör ve halk tarafından geniş bir şekilde kullanılmaktadır.

Çağdaş örgütsel etkinliklerde ve iş yaşamında büyük değişikliklere yol açan yeni medya, halkla ilişkiler uygulamalarının her adımında kullanılabilen önemli bir araç haline gelmiştir. Halkla ilişkiler uygulamalarının temelinde iletişimin yattığı ve her halkla ilişkiler konusunun aynı zamanda bir iletişim olayı olduğu düşünüldüğünde, iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişikliklerin kaçınılmaz olarak halkla ilişkilerde de yansımalar bulabileceği düşünülmektedir (Tellan, 2009: 77).

Genel olarak halkla ilişkiler veya yeni medya ile ilgili gelişen tanımlara bakıldığında bu tanımların büyük çoğunluğunun kuram bağı kurmayan, tarihsiz, statik ve evrenselleştirilmiş tanımlar olduğu görülmektedir. Örneğin böyle tanımlara göre, halkla ilişkiler iletişimi her iki taraf adına da sağlamakla görevli bir uygulamadır. Bu tür kurulan bağlamda, halkla ilişkilerin toplumun iyi çalışmasını sağlayan, herkese faydalı demokratik bir uygulama olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Yeni medyayla ilgili böyle bakış açıları yeni medyayı da sosyo-ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel bağlamlardan bağımsız bir şekilde değerlendirmektedirler.

Keloğlu'nun (2007: 32) bahsettiği gibi azınlıkta olan ikinci tür yani eleştirel tanımlar konuyu tarihsel bağlam içinde ele alıp inceleyen eleştirel yaklaşımlar tarafından sunulmaktadır. Bu yaklaşımları eleştirel yapan, konuyu sosyo-ekonomik üretim tarzı ve ilişkilerinden hareket ederek ele alıp anlamlandırmalarıdır. Bu yaklaşımlar, değerlendirmelerini, yer ve zamandaki gelişmelerle ele alıp değerlendirmektedirler. Yeni medyanın halkla ilişkiler aracı olarak kullanımının da sadece teknolojik bir olay değil bu bağlamlar içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmayı da eleştirel yapan, konuyu sosyo-ekonomik faktörler ve siyasal sorunlar ve süreçler bağlamında değerlendirilmesidir.

Bütün teknolojik araçlar gibi yeni medya araçlarının kullanımı organizasyonların amaçlarına göre değişmektedir. Yeni medyanın halkla ilişkilerdeki kullanımı halka bilgi ve haberleri hızlı ve uygun bir şekilde sunmanın yanı sıra değişik hedeflerle yapılmaktadır.

Bütün kamu kurum ve kuruluşlarında olduğu gibi yeni medya halkla ilişkiler aracı olarak yerel yönetimler tarafından da geniş bir şekilde kullanılmaktadır. Hatta yeni medya kullanımının dünyadaki örneklerine de bakıldığında bu uygulamaların öncelikli olarak yerel yönetimlerdeki uygulamalarla başlatılmış olup, sonra diğer kamu kurum ve kuruluşlarına yayılması dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada İran'da yerel yönetim olarak Tebriz Büyükşehir Belediyesi ve Tebriz Belediyesi İnternet sitesi örnek alınmıştır. Çalışmada Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımında siyasal ve sosyo-ekonomik faktörlerin etkileri incelenmiştir.

Bu çerçevede araştırmanın hipotezleri şu şekilde kurulmuştur:

Hipotez 1: Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımında siyasal sorunların etkisi vardır.

Hipotez 2: Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımı sosyo-ekonomik faktörlerle ilişkilidir.

Hipotez 3: Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımında sosyo-ekonomik belirleyiciler teknolojik belirleyicilerden önce gelir.

Araştırma sonucunda, tezin hipotezleri kabul edilmiştir. Elde edilen tüm bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde araştırmanın yapıldığı İran ve bir yerel yönetim örneği olan Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin kullanımının siyasal sorunlar ve süreçlerden etkilendiği ve Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin kullanımının sosyo-ekonomik faktörlerle ilişkili olduğu ve sosyo-ekonomik faktörlerin teknolojik faktörlerden önce geldiği tespit edilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde İran'da e-devlet, kamu kurum ve kuruluşlarının İnternet hizmetleri ve siyasi süreçlerin bunlar üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede siyasi süreçlerin e-devlet ve kamu hizmeti veren İnternet siteleri üzerindeki etkileri saptanmıştır. Üçüncü bölümde sunulan Birleşmiş Milletler raporu veya İran'da e-Devlet'in Genel Durumu Raporu'nda da görüldüğü gibi reformcu siyasal kimliği taşıyan Hatemi'nin cumhurbaşkanlığı döneminde devlete bağlı İnternet sitelerinin hızlı bir şekilde geliştiği ve muhafazakar hükümetin Ahmedinejad'ın başkanlığıyla 2005 yılında iktidara gelmesiyle genel olarak e-devlet projeleri ve kamusal hizmet veren sitelerin gerilediği saptanmıştır.

İran e-devlet uygulamalarıyla ilgili Birleşmiş Milletler Kurumunun 2008 yılında yayınladığı raporda İran'da e-devletin 2005 yılına kadar ve özellikle de 2004-2005 yılları arasında çok hızlı bir şekilde geliştiğini ve 2005-2008 yılları arasında

durgun bir hale geldiği ve hatta bazı konularda gerilediği açıklanmıştır. Bu konuya 2008 yılında yayınlanan Ülke Stratejik IT Projesinde de yer verilmiştir. Bu projede İran'ın elektronik devlet durumu ile ilgili bölümünde 2005 yılından sonra elektronik devletle ilgili gelişmelerin yavaşladığına vurgu yapılmıştır. 2005 yılından sonraki dönemin ise siyasi sorunların sık yaşandığı bir dönem olduğu dikkat çekmektedir.

İran devletinin İnternete bakışı yararlı bir araçtan ziyade bir tehdit aracıdır. İran'ın İnternette korkusu devleti yeni projelere doğru itmiştir. İran "Helal" adlı milli İnternet şebekesini hayata geçirmeğe hazırlanıyor. Bu projenin hız kazanmasında ise 2009 seçimlerinden sonra ortaya çıkan siyasi sorunlar etkili olmuştur. Milliyet gazetesinin 29 Mayıs 2011 tarihinde yayınladığı yazıda (dunya.milliyet, 2011) olduğu gibi devletin ülkeyi dünyanın geri kalanından ayıracak bu İnternet filtresinin İslami değerlerin korunmasını sağlayacağını söylüyor. Halbuki İran politikasını yakından tanıyanlar devletin bu proje ile muhaliflerin bu araç üzerindeki faaliyetlerini kontrol etme amacını takip ettiğini düşünmektedirler.

İran'da kamusal hizmet veren İnternet sitelerinin gelişiminde sorun oluşturan en önemli engellerden biri siyasi sorunlar ve bu sorunlar sonucunda İnternet ortamının devletin sıkı kontrolünde çalışması ve birçok zaman ise İnternet'in erişime engellenmesidir. Bu nedenle siyasi süreçler ve sorunların İran e-devlet uygulamalarını derinden etkilediğini söylemek mümkündür. Buna bağlı olarak Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin kamusal hizmet veren bir site olarak kullanımı da yaşanan siyasal süreçten ve sorunlardan etkilenmektedir.

Tezin dördüncü bölümünde Tebriz Belediyesi'ne gelen halk üzerinde uygulanan anket ve Tebriz Belediyesi çalışanları, Tebriz'de faaliyet yapan gazeteciler ve sivil toplum kuruluşları üyeleri ile yapılan derinlemesine mülakatlar yer

almaktadır. Tebriz Belediyesine gelen halk üzerinde uygulanan anket sonucunda tablo 4.19 ve tablo 4.21'de görüldüğü gibi cinsiyet ve Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin olduğundan haberdar olma arasında ilişkinin olduğu, cinsiyet ve Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanma arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Tablo 4.20'de açıklandığı gibi erkekler kadınlara göre 2.41 kat daha fazla bu sitenin olduğundan haberdar olmaktadır. 4.22 ve 4.24 tablolarında ise medeni durumun Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olma ve hem de bu siteyi kullanma arasında ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bu tabloların olasılıklar oranlarına göre evli olanlar evli olmayanlara göre 2.37 kat daha fazla sitenin olduğundan haberdar olmakta, 2.44 kat daha fazla siteyi kullanmaktadırlar. Tablo 4.26 ve tablo 4.28'te görüldüğü gibi çalışma durumunun Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin olduğundan haberdar olma ve hem de siteyi kullanma arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu tabloların olasılıklar oranlarına göre çalışanlar çalışmayanlara göre 5.43 kat daha fazla sitenin olduğundan haberdar olmakta, 4.37 kat daha fazla siteyi kullanmaktadırlar. Tablo 4.30 ve tablo 4.32'nin sonuçlarına bakıldığında ise ev durumu yani ev sahipliğinin hem bu sitenin olduğundan haberdar olma ve hem de bu siteyi kullanma arasında ilişki olduğu görülmektedir. Nitekim kendi evlerinde oturanlar kirada oturanlara göre, 1.88 kat daha fazla sitenin olduğundan haberdar olmakta, 1.94 kat daha fazla siteyi kullanmaktadırlar. Tablo 4.34 ve tablo 4.35'e bakıldığında evde bilgisayarın olması ve Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin olduğundan haberdar olma arasında bir ilişki bulunmadığı, evde bilgisayarın olması ve bu siteyi kullanma arasında ilişkinin olduğu görülmektedir. Tablo 4.36'nın olasılıklar oranına göre evde bilgisayar sahibi olanlar, bilgisayar sahibi olmayanlara göre 1.88 kat daha fazla siteyi kullanmaktadırlar. Tablo 4.37 ve tablo 4.38'e göre

evde İnternet bağlantısının olup olmaması ve Tebriz belediyesi İnternet sitesinden haberdar olma ve siteyi kullanma arasında ilişki bulunmadığı saptanmıştır.

Araştırılan faktörler ile belediyeye gelen halkın Tebriz Belediyesi İnternet sitesinden haberdar olma durumunun olasılıklar oranları tablosuna (Tablo 4.39) göre, sitenin olduğundan haberdar olmada en etkili faktörün çalışma durumu olduğu, ondan sonra ise sırayla cinsiyet, medeni durum ve ev durumu yer almakta, evde bilgisayar ve İnternet bağlantısı varlığının siteden haberdar olma ve kullanma üzerinde etkisi olmadığı saptanmıştır. Tablo 4.40'a göre cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, ev durumu ve evde bilgisayar ve İnternet bağlantısı varlığı faktörlerinin arasında Tebriz belediyesine gelen halkın Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanmasında en yüksek olasılıklar oranı çalışma durumuna ait olmakta, medeni durum, ev durumu ve evde bilgisayar varlığı yer almaktadır. Cinsiyet, evde İnternet bağlantısı varlığının ise Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullanma üzerinde etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Çalışanlar ve kendi evlerinde oturanları, çalışmayanlar ve ev sahibi olmayanlara göre daha üst bir sosyo-ekonomik statüye ait olduklarını düşündüğümüzde, sosyo-ekonomik statüsünde siteden haberdar olma ve siteyi kullanmada etkili olduğu görülmektedir. Yukarıda açıklanan istatistiklere göre cinsiyet, çalışma durumu, ev sahipliği durumu gibi sosyo-ekonomik faktörlerin evde bilgisayar ve İnternet bağlantısı varlığı gibi teknolojik faktörlere göre daha etkili olduğu saptanmıştır.

Tebriz Belediyesi çalışanları, gazeteciler ve sivil toplum kuruluşları üyeleri ile yapılan görüşmelerde yukarıda açıklanan sonuçları desteklemiştir. Nitekim görüşülen kişiler çoğunlukla sosyo-ekonomik, kültürel, eğitimsel ve siyasal

faktörlerin Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin kullanımında etkili olduğunu ve hatta bu faktörlerin teknolojik faktörlerden daha çok önemli olduğunu düşünmektedirler.

Ayrıca tablo 4.15'te de görüldüğü gibi Tebriz halkının belediye hizmetleri ile ilgili bilgilendirilmesinde kullanılan en önemli araçların billboardlar, televizyon ve radyo olduğu görülmekte ve İnternet sitesi üzerinden halkla ilişkilerde hala büyük bir başarıya ulaşamadığı düşünülmektedir. İnternet sitesinden haberdar olma ve bu siteyi kullanma oranlarının da düşük olması bu sitenin halkla ilişkiler aracı olarak kullanımındaki başarısını etkileyebilmektedir. Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin halk tarafından kullanım oranının çok düşük olması, bu sitenin halkla ilişkiler aracı olarak kullanımı dışında bir meşrulaştırıcı araç olarak kullanıldığı kuşkusunu da uyandırmaktadır. Nitekim görüşmelerde de görüldüğü gibi, görüşmeye katılanların bazıları, bu aracın kamu kurumları tarafından kullanım amacının halkla ilişkiler aracı olmaktan çok bir imaj oluşturma ve devletin İnternet üzerinde egemenlik sağlama çabası olduğunu da düşünmektedirler.

Elde edilen sonuçlar bilgisayar ve İnternet bağlantısı gibi teknolojik olanakların yanında sosyo-ekonomik ve siyasal faktörlerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bir yerel yönetim olan Tebriz Belediyesinin, İnterneti bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanmasında sadece web sayfası oluşturma yeterli değildir. İnternet sitesinin oluşturulmasının yanı sıra bu siteyi kullanacak olan Tebriz halkının sosyo-ekonomik durumu ve siyasal faktörler ve sorunların bu sitenin kullanımındaki etkileri dikkate alınmalıdır. Bu olaya sadece teknolojik boyuttan bakmak ve belediyenin bu konudaki faaliyetinin de sadece bir web sayfası oluşturmaya sıkıştırılması yeterli olmamakta, bu İnternet sitesinin bir halkla ilişkiler aracı olarak kullanımını negatif bir şekilde etkilemektedir.

KAYNAKÇA

Aktel, Mehmet, (2003), **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, Asil Yayın Dağıtım, 1.baskı, Ankara.

Altunışık, Remzi, (2010), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, 6. Baskı, Sakarya Yayıncılık, Sakarya.

Arifoğlu, Ali, Körnes, Abdullah, (2002), **e-Devlet Yolunda Türkiye**, Türkiye Bilişim Derneği, Ankara.

Asna, Alaeddin, (1978), **Halkla İlişkiler**, Türkiye Bankalar Birliği yayınları, Ankara.

Bektaş, Arsev, (1996), **Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi**, Bağlam Yayınları, Birinci Basım.

Bensghir, Türksel Kaya, (1996), **Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim**, TODAİE Yayınları, Ankara.

Binark, Mutlu, (2007), **Yeni Medya Çalışmaları**, Dipnot Yayınları, 1. Baskı Ankara.

Black, Sam, (1989), **Introduction to Public Relation**, London: Modino Press.

Budak, Gönül, ve Budak, Gülay, (2004), **Halkla İlişkiler Davranışsal Bir Yaklaşım**, 4. Baskı, İzmir, Barış Yayınları.

Çamdereli, Mete, (2004), **Ana Çizgileriyle Halkla İlişkiler**, Salyangoz Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.

Dalkıran, İlknur, (1986), **Belediyelerde Halkla İlişkiler ve Ankara Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE.

Eraslan Yayınoglu, Pınar, (2005), **Yerel Yönetimlerde Halkla İlişkiler**, 1. Baskı, İstanbul: Birsan Yayınevi.

Erdal, Dağtaş, ve Derelioğlu, Gökhan, (1999), **"Geleneksel Yayıncılığa Alternatif Bir Medya Modeli Olarak İnternet Yayıncılığının Konumu ve Önemi."** Kültür ve İletişim Yayıncılık.

Erdoğan, İrfan, (2006), **Teori ve Pratikte Halkla İlişkiler**, Erk Yayınevi, Ankara.

Erdoğan, İrfan, (2008), **İletişimi Anlamak**, Erk Yayınevi, Ankara.

Galbraith, John Kenneth, (2009), **Büyük Kriz 1929**, Pegasus Yayınları, Çev: Elif Nihan Akbaş, İstanbul.

Geçikli, Fatma, (2008), **Halkla İlişkiler ve İletişim**, Beta Basın A Ş, İstanbul.

Global E-Government Readiness Report (2004), Towards access For Opportunity, United Nations, New York.

Innis, Harold A., (2006), **İmparatorluk ve İletişim Araçları**, Birinci Basım, Ütopya Yayınevi, Ankara.

İran Yüksek Enformasyon Kurulu, **İran'da E-Devletin Genel Durumu**, (2008), Saadet yayınevi, Birinci Baskı, Tahran.

Karadeniz, Mustafa, (2008), **Yerel Yönetimlerde Halkla İlişkiler faaliyetleri ve Bir Uygulama (Çanakkale Belediyesi Örneği)**, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE.

Karaman, Zerrin Toprak, (1996), **Yerel Yönetimler**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 3. Baskı, İzmir.

Kazancı, Metin, (2004), **Kamuda ve Özel Kesimde Halkla İlişkiler**, 5. Baskı-Turhan Kitabevi, Ankara.

Kazancı, Metin, (2006), **Kamuda ve Özel Kesimde Halkla İlişkiler**, 6. Baskı-Turhan Kitabevi, Ankara.

Karabulut, Nejla, 2008, **Yeni Medya Teknolojileri ve Halkla İlişkiler**, Marmara Üniversitesi (Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Karadeniz, Mustafa, 2008, **Yerel Yönetimlerde Halkla İlişkiler Faaliyetleri ve Bir Uygulama (Çanakkale Belediyesi Örneği)**, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi (Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Keloğlu, Esra, (2007), **Halkla İlişkiler Mitler ve Gerçekler**, Gazi üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara.

Khodadust, Ali, (2002), **Şuraların Ortaya Çıkışı Zorluklar ve Gerekler**, İran Gazetesi.

Kindleberger, Charles P., (2004), **Cinnet, Panik ve Çöküş, Mali Krizler Tarihi**, Çeviren: Neşenur Domaniç, Scala Yayıncılık, İstanbul.

Kocaman, Ömer Faruk, 2006, **Belediyelerde Halkla İlişkiler ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi (Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Kuran, N. Hüseyin, (2005), **Türkiye için e-devlet modeli analiz ve model önerisi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Majidi, Musa, (2003), **Ruznamehaye Azarbaijan**, İran Milli Kütüphanesi Yayınları, Tahran

Neumann, Elisabeth Noell, (1998), **Kamuoyu**, Dost Kitabevi, Almandan Çeviren: Murat Özkök, birinci baskı, Ankara.

Noruzifar, Abdolrahim, (2001), **Modiriyate Sazmanhaye Mahalli** (Yerel Tönetimlerin Yönetimi), Baztab Yayınevi, Tahran.

Okay, Ayla, ve Okay, Aydemir, (2002), **Halkla ilişkiler kavram, strateji ve uygulamaları**, Derya yayınevi, Topkapı, İstanbul.

Onar, Nilgün, (1990), **"Belediyelerde Basın ve Halkla İlişkiler ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Uygulaması"**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE.

Özçağlayan, Mehmet, (1998), **Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim**, Alfa Yayınevi, 1. Baskı: Temmuz, İstanbul.

Özkanal, Berrin, 2006, **İnternetin Halkla İlişkiler Aracı Olarak Kullanılması: Açıköğretim Sistemine Yönelik Bir Model Önerisi**, Doktora Tezi (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Petekoğlu, F.B., "**Kriz Yönetiminde Halkla İlişkilerin İşlevi**", Verimlilik Dergisi, Milli Prodüktivite Merkezi Yayını, Çağın Ofset, Ankara.

Pıra, Aylin, ve Sohodol, Çisil, (2004), Kriz Yönetimi, **Halkla İlişkiler Açısından Bir Değerlendirme**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Rezazad, Majid, (2010), **Tarikhe Tabriz**, 3. Baskı, Akhtar Yayınları, Tebriz.

Sabuncuoğlu, Zeyyat, (2001), **İşletmelerde Halkla İlişkiler**, Ezgi Kitabevi, Bursa.

Salehniya, Sait, (2010), **(Tebriz Belediyesi ICT kurumu 89 Karnesi)**, Tebriz Belediyesi Yayınları, Tebriz.

Sardarinia, Samad, (2003), **Tabriz Shahre Avvalinha**, Kanune Farhango Honare Azarbaijan Yayınları, Tebriz.

Sencer, Muzaffer, (1992), **Türkiye'nin Yönetim Yapısı**, Alan Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.

Sezer, Duygu, (1972), **Kamuoyu ve Dış Politika**, SBF, Ankara.

Tellan, Derya, **Halkla İlişkiler Teori ve Uygulama**, (2009), 1. Baskı, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Theaker, Alison, (2006), **Halkla İlişkiler El Kitabı**, Kapital Medya AŞ, İstanbul.

Timisi, Nilüfer, (2003), **Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi**, Dost Kitabevi, Birinci Baskı, Ankara.

Tortop, Nuri, (1975) **Kamu Kuruluşlarında Halkla İlişkiler**, 2. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara.

Törenli, Nurcan, (1999), "**e-Devlet'in Ekonomi-Politığıne Giriş: Kullanıcı Dostu Ortamlarda "Sanallaşan" Kamu Hizmetleri**" makalesi, Ankara Üniversitesi **SBF Dergisi**.

Törenli, Nurcan, (2005), **Yeni Medya, Yeni İletişim Ortamı**, Bilim ve Sanat Yayınları, Birinci Basım, Ankara.

Uçkan, Özgür, (2003), **E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye**, Literatür Yayınları, Birinci Basım, İstanbul.

Uysal, Birkan, (1998), **Siyaset Yönetim Halkla İlişkiler**, TODAİE Yayını, Ankara.

Vergilliel Tüz, Melek, (2001), **Kriz ve İşletme Yönetimi**, Alfa Yayınevi, İstanbul.

Yalçındağ, Selçuk, (1996), **Belediyelerimiz ve Halkla İlişkiler**, TODAİE, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

akharinnews,(2011),http://www.akharinnews.com/index.php?option=com_content&task=view&id=22464&Itemid=7, Erişim Tarihi, 14.03. 2011.

amol.org.ir , (2011)<http://www.amol.org.ir/index.php?news&do=view&sid=1495>, Erişim Tarihi, 01.04. 2011.

asremroz.ir, (2010)<http://www.asremroz.ir/vdch.znit23nvxftd2.html>, Erişim Tarihi, 16.11. 2010.

bbc,(2010)http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/07/110713_china_controls.shtml, Erişim Tarihi, 25.11. 2010.

fa.wikipedia , (2010), fa.wikipedia.org/wiki/تبریز , Erişim Tarihi, 22.09. 2010.

fa.wikipedia, (2010), http://fa.wikipedia.org/wiki/حکومت_جمهوری_اسلامی_ایران , Erişim Tarihi, 21.10. 2010.

fa.wikipedia, (2010), http://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%A7%D9%86%D9%82%D9%84%D8%A7%D8%A8_%DB%B1%DB%B3%DB%B5%DB%B7_%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86 , Erişim Tarihi, 12.08. 2010.

fa.wikipedia, (2010), http://fa.wikipedia.org/wiki/اولین_های_تبریز_در_تاریخ_ایران , Erişim Tarihi, 11.04. 2011.

Farsnews, (2010)www.farsnews.com/newstext.php?nn=8802070991, Erişim Tarihi, 23. 10. 2010.

Hawzah, (2011)<http://www.hawzah.ir/Hawzah/Articles/Articles.aspx?LanguageID=1&id=4735&SubjectID=4657>, Erişim Tarihi, 20.01. 2011.

İct, (2011)<http://www.ict.gov.ir/article-fa-1.html>, Erişim Tarihi, 20.02. 2011.

İct, (2011)www.ict.gov.ir/article-fa-1.html, Erişim Tarihi, 28.02. 2011.

idari, (2010) <http://idari.cu.edu.tr/igunes/yerel/> Erişim Tarihi, 17.09. 2010.

iran.ir, (2011) <http://iran.ir/web/about-us.html>, Erişim Tarihi, 10.01. 2011.

İrandarjahan, (2011) www.irandarjahan.net/اجتماع/سانسور-شدیدتر.html, Erişim Tarihi, 04.06. 2011.

Magiran, (2010) <http://www.magiran.com/npview.asp?ID=1858335>, Erişim Tarihi, 19.09. 2010.

Magiran, (2010) www.magiran.com/official/5370/view.asp?ID=729302, Erişim Tarihi, 18.09. 2010.

Magiran, (2010) www.magiran.com/official/5370/view.asp?ID=729308, Erişim Tarihi, 01.10. 2010.

Mehrnews, (2010) <http://www.mehrnews.com/fa/NewsDetail.aspx?NewsID=125253>, Erişim Tarihi, 27.02. 2010.

Melli, (2010) www.melli.eu/1390/01/26/ایران-اینترن-ت-حلال-راه-اندازی-می-کند, Erişim Tarihi, 14.12. 2010.

Mojnews, (2011) www.mojnews.com/fa/Miscellaneous/ViewContents.aspx?Contract=cms_Content_I_News&r=771963, Erişim Tarihi, 12.03. 2011.

Odatv, (2010) <http://www.odatv.com/n.php?n=misirda-halk-devrimi-mi-oluyor-2901111200>, Erişim Tarihi, 27.05. 2010.

Proksim, (2010) <http://www.proksim.net/cinde-yasaklanan-populer-siteler/>, Erişim Tarihi, 06. 21. 2010.

Radikal,(2010),<http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=RadikalYazar&ArticleID=1040138&Yazar=CENG%DDZ&Date=16.02.2011&CategoryID=98>, Erişim Tarihi, 29.10. 2010.

Reporter, (2010), <http://www.reporter.ir/archives/89/1/006320.php>, Erişim Tarihi, 06. 12. 2010.

Reporter, (2011), <http://www.reporter.ir/archives/89/5/006436.php> , Erişim Tarihi, 22.01. 2011.

Reporter, (2011), <http://www.reporter.ir/archives/89/8/006530.php>, Erişim Tarihi, 22.04. 2011.

Sosyalmedyapazarlama,(2010),<http://www.sosyalmedyapazarlama.com/2011/01/31/misirda-İnternet-kesildi/>, Erişim Tarihi, 27.05. 2010.

Spac, (2010), <http://www.spac.ir/portal/Home/Default.aspx?CategoryID=96d4bcf2-86cf-41c4-914b-8863346efede>, Erişim Tarihi, 10.11. 2010.

Surveysystem, (2011), www.surveysystem.com/sscalc.htm, Erişim Tarihi, 11.04. 2011.

Tabnak, (2011), www.tabnak.ir/fa/news/158720 , Erişim Tarihi, 23.01. 2011.

Takbarg, (2010), www.takbarg.ir/ARTICLE68378.html, Erişim Tarihi, 16.10. 2010.

Tebyan,(2010),http://www.tebyan.net/politics_social/history/iran/political_history/2011/5/16/165316.html, Erişim Tarihi, 02.12. 2010.

Tebyan, (2010),www.tebyan.net/index.aspx?pid=934&articleID=238589, Erişim Tarihi, 06.12. 2010.

TMMOB,(2011),http://www.tmmob.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=3217&tipi=16, Erişim Tarihi, 11.03. 2011.

tr.wikipedia,(2010),http://tr.wikipedia.org/wiki/1929_D%C3%BCnya_Ekonomik_Bunal%C4%B1m%C4%B1, Erişim Tarihi, 08.12. 2010.

tr.wikipedia,(2010),http://tr.wikipedia.org/wiki/1929_D%C3%BCnya_Ekonomik_Bunal%C4%B1m%C4%B1, Erişim Tarihi, 23.11. 2010.

Turkavenue, (2010),<http://www.turkavenue.com/gundem/dunya/1877-misir-ve-libyadan-sonra-suriye-de-gostericilere-karsi-İnterneti-kesti.html>, Erişim Tarihi, 25. 10. 2010.

Ufkumuz, (2010)http://www.ufkumuz.com/8998_Misir-da--13-oumlluuml-binlerce-yarali.html, Erişim Tarihi, 19.11. 2010.

Webrazzi, (2010), <http://www.webrazzi.com/2011/06/24/ttnet-internet-kullanim-istatistikleri/>, Erişim Tarihi, 01.11. 2011.

ÖZET

Safari, Masoud, Yerel Yönetimlerde Yeni Medya Uygulamaları ve Halkla İlişkiler; Bir Örnek Olay Olarak Tebriz Büyükşehir Belediyesi İnternet Sitesi, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Nurcan Törenli, 149 s.

Bu çalışmanın amacı genel olarak yerel yönetimlerde halkla ilişkiler amaçlı yeni medya uygulamalarının sosyo-ekonomik faktörler ve siyasal sorunlardan etkilendiğini saptamak, halkla ilişkiler uygulamalarına "teknoloji merkezli" meşrulaştırıcı bakışı, eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutmak olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada bir teknoloji ürünü olarak internetin, yerel yönetimlerin halkla ilişkiler çalışmalarındaki uygulamalarından bahsedilmiş, İran'da bir yerel yönetim olarak Tebriz Büyükşehir Belediyesi ve internet sitesi örnek alınarak, halkla ilişkiler çalışmalarındaki yeni medya uygulamalarının sırf teknolojik bir olay olmadığı, sosyo-ekonomik ve siyasal faktörlerle ilişkisi tartışmaya açılmıştır.

Çalışma kapsamında; literatür taraması yapılmış, Tebriz Büyükşehir Belediyesi'ne gelen halk üzerinde 393 anket uygulanmış ve Tebriz Büyükşehir Belediyesi halkla ilişkiler çalışanları, ICT kurumu çalışanları, sivil toplum kuruluşları üyeleri ve gazeteciler olarak toplam 11 kişiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Tezin literatür çalışmaları, anket çalışması ve derinlemesine görüşmeler sonucunda, Tebriz Büyükşehir Belediyesi internet sitesinin kullanımının siyasal sorunlardan etkilendiği ve sosyo-ekonomik faktörlerle ilişkili olduğu ve sitenin kullanımında sosyo-ekonomik faktörlerin teknolojik faktörlerden daha etkili olduğu anlaşılmıştır.

ABSTRACT

Safari, Masoud, New Media Implementations and Public Relations in Local Administrations; Tabriz Metropolitan Municipality Web Site as a Case Study, Master's Thesis, Adviser: Prof. Nurcan Törenli, 149 p.

The purpose of this study is to confirm that the new media implementations aimed at public relations in local administrations are in general influenced by socio-economic factors and political problems and to critically evaluate the “technology-oriented” legitimizing view towards public relations implementations.

In this study, applications of internet as a technology product within local administrations' public relations works have been explained and it has been tried to assert that new media implementations in public relations works cannot be considered solely as a technological issue, but have relations with socio-economic and political factors, taking Tabriz Metropolitan Municipality as a local administration in Iran and its web site as a case study.

Under the scope of the study, literature has been reviewed, 393 questionnaires have been applied to the people coming to Tabriz Metropolitan Municipality and in-depth interviews have been held with 11 people who are public relations employees of Tabriz Metropolitan Municipality, employees of ICT Institution, members of non-governmental organizations and journalists.

As a result of the literature studies, questionnaire study and in-depth interviews of the thesis, it has been understood that the use of the web site of Tabriz Metropolitan Municipality has been influenced by political problems and are related to socio-economic factors and that socio-economic factors are more influential than technological factors in the use of the web site.

EK 1:

Tebriz Büyükşehir Belediyesi'ne Gelen Halk Üzerinde Uygulanan Anket

Yerel Yönetimlerde Yeni Medya Uygulamaları ve Halkla İlişkiler

Tebriz Belediyesi İnternet Sitesi Örneği

Bu araştırmada yer almak üzere bizimle paylaşacağınız fikirleriniz için şimdiden
teşekkür ederiz.

Araştırma isimsiz olarak yapılmakta ve kimlik bilgileriniz açıklanmayacaktır.

Masoud Safari

1. Cinsiyetiniz:

Kadın ☐

Erkek ☐

2. Yaşınız: 20-29 ☐ 30-39 ☐ 40-49 ☐ 50-59 ☐ >60 ☐

3. Medeni durumunuz:

Evli ☐

Bekar ☐

Diğer ☐

4. Aile bireylerinizin sayısı:

.....

5. Çalışma durumunuz:

Çalışmıyorum ☐

Çalışıyorum ☐

6. Gelir durumunuz¹⁴:

300 Dolardan Az ☐

¹⁴ İran Riyal'ı İran'da kullanılan para birimidir, ancak tez Türkiye'de yapıldığı nedeniyle Türkiye'de daha iyi anlaşılması için anketin bu sorusundaki seçenekler Dolar olarak geçilmiştir. Anketin uygulandığı dönemde Dolar'ın Riyal karşılığı böyledir: 1 Dolar=10000 Riyal

500 Dolar Civarında ☐

700 Dolar ☐

1000 Dolardan fazla ☐ Daha Fazla ☐

7. Ev durumunuz:

Kendime ait ☐

Kirada oturuyorum ☐

8. Eğitim durumunuz:

Okur yazar değil ☐

Okur yazar ☐

İlk okul ☐

Orta okul-Lise ☐

Lisans ☐

yüksek öğretim ☐

9. Evinizde bilgisayar var mı?

Evet ☐

Hayır ☐

10. Evinizde ne tür İnternet bağlantınız var?

Hiç yok ☐

Dial up bağlantı ☐

ADSL veya kablo İnternet ☐

Kablosuz İnternet ☐

Cep telefonu aracılığıyla ☐

11. Evinizde İnternetiniz yoksa İnternete erişmek için daha çok nereleri tercih ediyorsunuz?

İnternete ihtiyacım yok ☐

İnternet kafe ☐

İş yerim ☐

Komşular, akrabalar ve arkadaş çevrem ☐

12. İnterneti ne sıklıkla kullanıyorsunuz?

Hiç kullanmıyorum ☐

Ayda birkaç gün ☐

Haftada 4-5 gün ☐

Her gün ☐

13. Genel olarak İnterneti ne amaçla kullanıyorsunuz?

Boş vakit ve eğlence ☐

Araştırma ☐

Siyasi gündemi takip etmek ☐

Kamu hizmetleri ile ilgili bilgi almak ☐

İdari işlemler ☐

14. Tebriz Belediyesinin hizmetleri ile ilgili belediye tarafından daha çok hangi yolla bilgilendiriliyorsunuz?

Billboardlar ☐ Televizyon ☐ Radyo ☐ Gazeteler ☐ İnternet ☐

15. Tebriz Belediyesi İnternet sitesinin olup olmadığından haberiniz var mı?

Evet ☐ Hayır ☐

16. Eğer cevabınız evet'se ne sıklıkla siteyi ziyaret ediyorsunuz?

Hiç ziyaret etmiyorum ☐

Az ziyaret ediyorum ☐

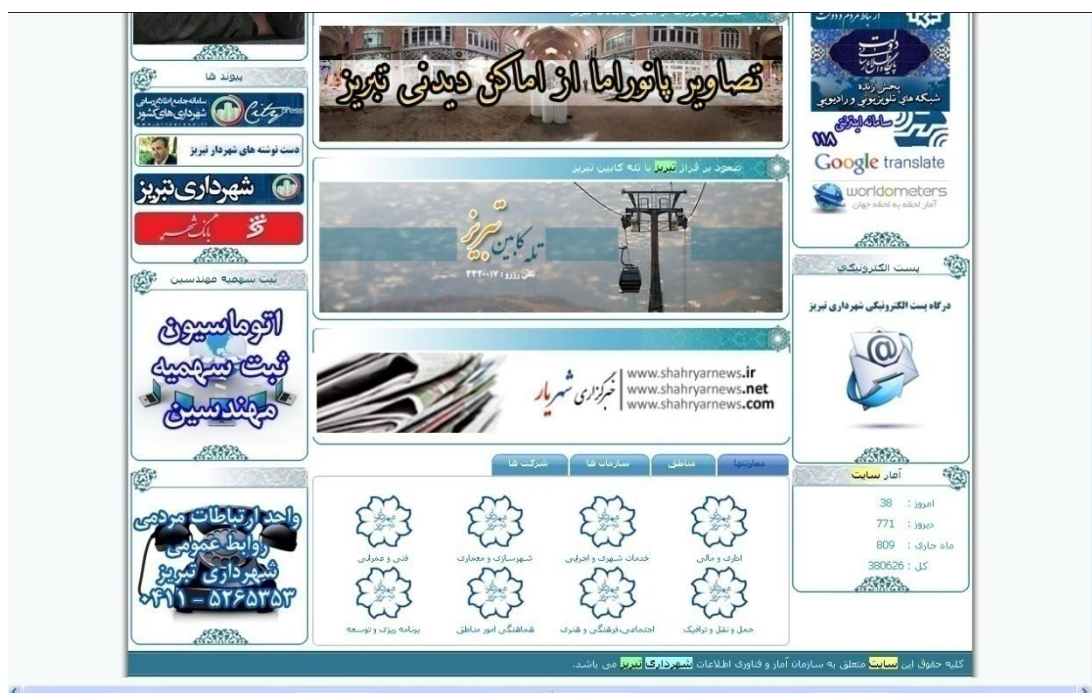
Çok ziyaret ediyorum ☐

17. Şimdiye kadar Tebriz Belediyesi İnternet sitesini kullandınız mı?

Evet ☐ Hayır ☐

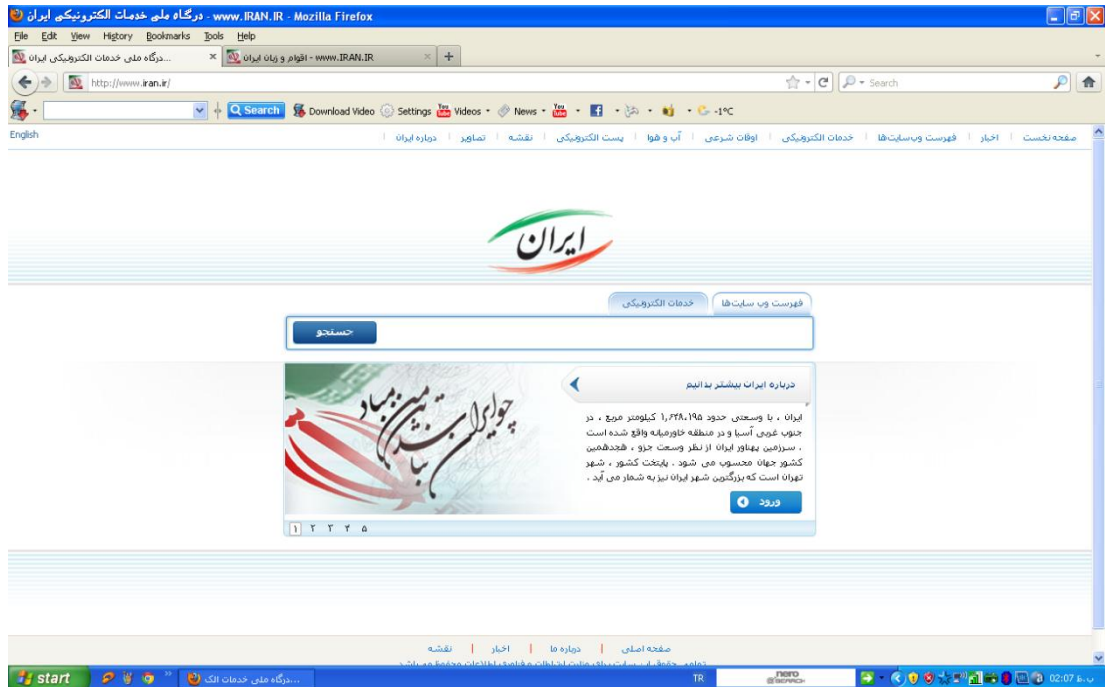
EK 2:

Tebriz Büyükşehir Belediyesi İnternet Sitesinin Ana Sayfası

EK 3:

İran Milli Elektronik Hizmetler Portalı'nın Ana Sayfası

EK 4:

İran Milli Elektronik Hizmetler Portalı

